

2/2014

Käsittely- ja oikeusastejärjestyksen
muuttaminen rikoksen johdosta
tapahtuvaa luovuttamista ja
kansainvälistä perheoikeutta
koskevissa asioissa

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

2/2014

Käsittely- ja oikeusastejärjestyksen
muuttaminen rikoksen johdosta
tapahtuvaa luovuttamista ja
kansainvälistä perheoikeutta
koskevissa asioissa

31.1.2014

Julkaisun nimi Käsittely- ja oikeusastejärjestyksen muuttaminen rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja kansainvälistä perheoikeutta koskeissa asioissa

Tekijä Työryhmä, puheenjohtaja Katariina Jahkola

Oikeusministeriön julkaisu 2/2014
Mietintöjä ja lausuntoja

OSKARI numero OM 5/41/2013 HARE numero OM008:00/2013

ISSN-L 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-349-8

URN URN:ISBN:978-952-259-349-8
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-349-8>

Asia- ja avain- sanat kansainvälinen prosessioikeus, kansainvälinen oikeus, oikeudenkäynti

Tiivistelmä Työryhmän tehtäväksi annettiin selvittää tarve ja valmistella mahdolliset lainsäädäntömuutokset eräissä rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja kansainvälistä perheoikeutta koskeissa asioissa. Työryhmän tuli selvittää, olisiko mainituissa asioissa tai joissakin niistä tarpeen muuttaa käsittely- ja/tai oikeusastejärjestystä nykyisestä. Työryhmän toimeksianto perustui oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan vuosille 2013–2025.

Työryhmä ehdottaa rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain sekä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain muuttamista. Ehdotetuilla lainmuutoksilla valituslupajärjestelmä ulotettaisiin mainittuihin lakeihin perustuviin käräjäoikeuden ratkaisuihin. Siten käräjäoikeuden ratkaisuun haettaisiin muutosta korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Lisäksi esityksessä ehdotetaan luovuttamisasioiden keskittämistä Helsingin käräjäoikeuteen. Nykyisin Helsingin, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjois-Savon käräjäoikeuksilla on toimivalta käsitellä luovuttamisasioita.

Kansainvälisten perheoikeudellisten asioiden osalta työryhmä ehdottaa, että Helsingin hovioikeudessa nykyään ensimmäisenä oikeusasteena käsiteltävät ulkomaisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevat asiat samoin kuin lapsen palauttamista koskevat asiat käsiteltäisiin ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin käräjäoikeudessa. Helsingin käräjäoikeuden ratkaisuun haettaisiin muutosta Helsingin hovioikeudelta ja edelleen korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Molemmat asiaryhmät soveltuisivat jatkokäsittelyluvan piiriin. Esityksessä myös ehdotetaan, että ulkomaisia avioeropäätöksiä voitaisiin tunnustaa ilman tuomioistuimen vahvistusta nykyistä laajemmin.

Työryhmän mietintöön on jätetty kolme eriävää mielipidettä.

31.1.2014

Publikationens titel	Ändring av handlägnings- och rättsinstansordningen i ärenden som gäller utlämning för brott och i internationella familjerättsliga ärenden		
Författare	Arbetsgrupp, ordförande Katariina Jahkola		
Justitieministeriets publikation	2/2014 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 5/41/2013	HARE nummer	OM008:00/2013
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-349-8		
URN	URN:ISBN:978-952-259-349-8		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-349-8		
Sak- och nyckelord	internationell processrätt, internationell rätt, rättegång		

Referat Arbetsgruppen fick i uppgift att utreda behovet av lagstiftningsändringar i vissa ärenden som gäller utlämning för brott och i vissa internationella familjerättsliga ärenden samt bereda de eventuella ändringarna. Arbetsgruppen skulle utreda om det i dessa ärenden eller i några av dem finns behov att ändra handlägnings- och/eller rättsinstansordningen jämfört med nuläget. Arbetsgruppens uppdrag baserade sig på reformprogrammet för rättsvården för åren 2013 – 2025.

Arbetsgruppen föreslår att lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen samt lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna ska ändras. Genom de föreslagna lagändringarna ska systemet för besvärstillstånd utsträckas till de avgöranden som tingsrätten fattar med stöd av nämnda lagar. Ändring i tingsrättens avgörande ska således sökas hos högsta domstolen, om högsta domstolen meddelar besvärstillstånd. I propositionen föreslås dessutom att utlämningsärendena ska koncentreras till Helsingfors tingsrätt. För närvarande har Helsingfors, Uleåborgs, Birkalands och Norra Savolax tingsrätter behörighet att handlägga utlämningsärenden.

I fråga om internationella familjerättsliga ärenden föreslår arbetsgruppen att de ärenden gällande erkännande och fastställelse av verkställbarhet av ett utländskt beslut som för närvarande handläggs av Helsingfors hovrätt i första instans liksom ärenden som gäller återlämnande av barn ska handläggas av Helsingfors tingsrätt i första instans. Ändring i ett avgörande av Helsingfors tingsrätt ska sökas hos Helsingfors hovrätt och vidare hos högsta domstolen, om högsta domstolen meddelar besvärstillstånd. Bägge ärendekategorierna lämpar sig enligt förslaget för tillstånd till fortsatt handläggning. I propositionen föreslås också att utländska beslut om äktenskapsskillnad i större utsträckning ska kunna erkännas utan fastställelse av domstol.

I arbetsgruppens betänkande ingår tre avvikande meningar.

OIKEUSMINISTERIÖLLE

Oikeusministeriö asetti 25 päivänä huhtikuuta 2013 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää tarve ja valmistella mahdolliset lainsäädäntömuutokset eräissä rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja kansainvälistä perheoikeutta koskevissa asioissa. Työryhmän tuli selvittää, olisiko mainituissa asioissa tai joissakin niistä tarpeen muuttaa käsittely- ja/tai oikeusastejärjestystä nykyisestä.

Työryhmän toimeksianto perustui oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan, jonka mukaan tavoitteena on oikeusturvaa vaarantamatta vähentää kokonaisuutena arvioiden asioiden

käsittelyyn tarvittavaa työpanosta sekä saada aikaan nykyistä järkevämpi ja tarkoituksenmukaisempi työnjako eri tuomioistuinaSTEiden välillä. Mahdolliset muutokset edellytettiin toteuttavaksi siten, että turvataan käsiteltäviin asioihin tarvittava erityisasiantuntemus sekä vaatimus asioiden käsittelemisestä kiireellisesti. Uudistusten tarpeellisuutta ja ratkaisuvaihtoehtoja tuli pohtia ottaen huomioon kunkin asiaryhmän erityispiirteet.

Työryhmän tuli laatia ehdotuksensa tarvittaviksi lainsäädäntömuutoksiksi hallituksen esityksen muotoon. Työryhmän oli suoritettava tehtävänsä 31 joulukuuta 2013 mennessä.

Työryhmän puheenjohtajaksi nimettiin lainsäädäntöneuvos Katariina Jahkola oikeusministeriöstä ja jäseniksi lainsäädäntöneuvos Outi Kemppainen oikeusministeriöstä, oikeusneuvos Marjut Jokela korkeimmasta oikeudesta, ma. hovioikeudenneuvos Tuomo Antila Helsingin hovioikeudesta, käräjätuomarit Jukka Jaakkola ja Heidi Lindqvist Helsingin käräjäoikeudesta, neuvotteleva virkamies Tuuli Eerolainen Valtakunnansyyttäjänvirastosta, sekä asianajajat Hilikka Salmenkylä ja Jussi Sarvikivi Suomen asianajajaliitosta.

Työryhmä on kokoontunut yhdeksän kertaa. Valmistelun aikana on kuultu ylitarkastaja Anne Sänkiahoa Helsingin maistraatista ja hallitusneuvos Juhani Korhosta oikeusministeriöstä. Lisäksi on kuultu kirjallisesti luovuttamisasioissa toimivaltaisia käräjäoikeuksia ja syyttäjiä päätöksenteon keskittämistä luovuttamisasioissa.

Työryhmä ehdottaa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevien asioiden osalta EU-luovuttamislain ja pohjoismaisen luovuttamislain muuttamista siten, että muutosta luovuttamisesta päättäneen käräjäoikeuden ratkaisuun haettaisiin korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Lisäksi toimivaltaisia käräjäoikeuksia ehdotetaan vähennettäväksi nykyisistä neljästä käräjäoikeudesta. Työryhmä ehdottaa, että kaikki luovuttamisasiat keskitettäisiin Helsingin käräjäoikeuteen. Tämä merkitsisi myös syyttäjien osalta siirtymistä nykyistä keskitetypään järjestelmään.

Eräiden kansainvälisten perheoikeudellisten asioiden osalta työryhmä ehdottaa, että Helsingin hovioikeudessa nykyään ensimmäisenä oikeusasteena käsiteltävät ulkomaisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevat asiat samoin kuin lapsen palauttamista koskevat asiat käsiteltäisiin ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin käräjäoikeudessa. Helsingin käräjäoikeuden ratkaisuun haettaisiin muutosta Helsingin hovioikeudelta ja edelleen korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Molemmat asiaryhmät soveltuisivat jatkokäsittelyluvan piiriin. Lisäksi työryhmä ehdottaa, että ulkomaisia avioeropäätöksiä voitaisiin tunnustaa ilman tuomioistuimen vahvistusta nykyistä laajemmin.

Työryhmän mietintöön on jätetty kolme eriävää mielipidettä.

Saatuaan työnsä päätökseen työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 8 päivänä tammikuuta 2014

Katariina Jahkola

Outi Kemppainen

Marjut Jokela

Tuomo Antila

Jukka Jaakkola

Heidi Lindqvist

Tuuli Eerolainen

Hilikka Salmenkylä

Jussi Sarvikivi

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ	13
YLEISPERUSTELUT	14
1 Johdanto	14
2 Nykytila	15
2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö	15
2.1.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen	15
2.1.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat	19
2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö	21
2.2.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen	21
2.2.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat	25
2.3 Nykytilan arviointi	27
2.3.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen	27
2.3.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat	28
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	30
3.1 Tavoitteet	30
3.2 Toteuttamisvaihtoehdot	30
3.2.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen	30
3.2.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat	37
3.3 Keskeiset ehdotukset	39
3.3.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen	39
3.3.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat	40
4 Esityksen vaikutukset	41
4.1 Taloudelliset vaikutukset	41
4.1.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen	41
4.1.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat	42
4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan	43
4.2.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen	43
4.2.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat	43
4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset	44

5 Asian valmistelu	45
6 Riippuvuus muista esityksistä	46
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	47
7 Lakiehdotusten perustelut	47
7.1 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä	47
7.2 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä	49
7.3 Laki avioliittolain muuttamisesta	50
7.4 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta	51
7.5 Laki adoptiolain muuttamisesta	54
7.6 Laki isyyslain 52 §:n muuttamisesta	55
7.7 Laki ulkomailla annetun elatusapua koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta	56
7.8 Laki holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta	56
7.9 Laki toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa tehdyn yleis- sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta	56
7.10 Laki aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta	57
8 Voimaantulo	58
9 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys	59
LAKIEHDOTUKSET	61
LAGFÖRSLAG	81
ERIÄVÄT MIELIPITEET	101

**Hallituksen esitys Eduskunnalle
rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja
kansainvälistä perheoikeutta koskevan
lainsäädännön muuttamiseksi**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain sekä rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain muuttamista. Ehdotetuilla lainmuutoksilla valituslupajärjestelmä ulotettaisiin mainittuihin lakeihin perustuviin käräjäoikeuden ratkaisuihin. Siten käräjäoikeuden ratkaisuun haettaisiin muutosta korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Lisäksi esityksessä ehdotetaan luovuttamisasioiden keskittämistä Helsingin käräjäoikeuteen. Nykyisin Helsingin, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjois-Savon käräjäoikeuksilla on toimivalta käsitellä luovuttamisasioita.

Kansainvälisten perheoikeudellisten asioiden osalta esityksessä ehdotetaan, että Helsingin hovioikeudessa nykyään ensimmäisenä oikeusasteena käsiteltävät ulkomaisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevat asiat samoin kuin lapsen palauttamista koskevat asiat käsiteltäisiin ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin käräjäoikeudessa. Helsingin käräjäoikeuden ratkaisuun haettaisiin muutosta Helsingin hovioikeudelta ja edelleen korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Molemmat asiaryhmät soveltuisivat jatkokäsittelyluvan piiriin. Esityksessä myös ehdotetaan, että ulkomaisia avioeropäätöksiä voitaisiin tunnustaa ilman tuomioistuimen vahvistusta nykyistä laajemmin.

Esitys perustuu oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan vuosille 2013–2025. Ohjelmassa muun ohella edellytetään selvitettäväksi, olisiko tarvetta ja mahdollisuuksia siirtää noudattamaan normaalia oikeusastejärjestystä eräissä rikoksentekijän luovuttamista ja kansainvälistä perheoikeutta koskevissa asioissa. Uudistukset olisi toteutettava siten, että turvataan vaatimus asioiden käsittelemisestä kiireellisesti.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

Esitys perustuu oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan vuosille 2013–2025 (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 16/2013, jäljempänä oikeudenhoidon uudistamisohjelma). Yhtenä lyhyen aikavälin tavoitteena ohjelmassa mainitaan sen selvittäminen, olisiko tarvetta ja mahdollisuuksia siirtyä noudattamaan normaalia oikeusastejärjestystä eräissä rikoksentehtävien luovuttamisesta ja kansainvälistä perheoikeutta koskevista asioista. On arvioitu, että oikeusastejärjestysten muuttamisen säästövaikutus oikeusministeriön hallinnonalan menoihin olisi vähäinen, mutta uudistuksilla voitaisiin saada aikaan nykyistä järkevämpi ja tarkoituksenmukaisempi oikeusastejärjestys sekä vähentää kokonaisuutena arvioiden asioiden käsittelyyn tarvittavaa työpanosta eri tuomioistuimissa. Uudistukset olisi toteutettava siten, että turvataan vaatimus asioiden käsittelemisestä kiireellisesti.

Normaalia oikeusastejärjestystä noudatettaessa riita-, rikos- ja hakemusasian käsittely aloitetaan käräjäoikeudessa. Hovioikeuden tehtävänä on toimia muutoksenhakuasteena. Hovioikeudessa kontrolloidaan valituksen perusteella käräjäoikeuden ratkaisun oikeellisuus ja korjataan ratkaisusta ilmenevät virheet. Korkein oikeus on vuodesta 1980 alkaen ollut ennakkopäätöstuomioistuin. Hovioikeuden muutoksenhakuasteena antamaan ratkaisuun haetaan muutosta pyytämällä valituslupaa korkeimmasta oikeudesta. Tärkein ja yleisin valituslupan myöntämisperuste on se, että asiassa on tarpeen antaa lainkäyttöä ohjaava ennakkopäätös.

Lainsäädännössä on eri syistä ollut useita poikkeuksia tavallisesta oikeusastejärjestyksestä. Näistä on pyritty pääsemään eroon, kuten virkarikosten ja valtiollisten rikosten osalta on tehty lainmuutoksilla 957/2000 (HE 57/2000 vp) ja 668/2005 (HE 9/2005 vp). Normaalista oikeusaste- tai muutoksenhakujärjestyksestä poikkeaminen edellyttää vahvoja perusteita. Poikkeusjärjestelyjen tarve tulisi ajoittain ottaa uudelleen tarkasteltavaksi.

Rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista sekä eräissä kansainvälistä perheoikeutta koskevista asioissa noudatetaan nykyään normaalista poikkeavaa oikeusastejärjestystä. Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta päätetään ensiasteessa käräjäoikeudessa, mutta muutosta haetaan suoraan ja ilman valituslupaa korkeimmalta oikeudelta. Lapsen palauttamista sekä esimerkiksi vieraassa valtiossa isyydestä tai adoptiosta annetun päätöksen vahvistamista koskevista asioista käsittely puolestaan alkaa Helsingin hovioikeudessa. Lapsen palauttamista koskevaan ratkaisuun sekä suureen osaan tunnistamispäätöksistä saa hakea muutosta korkeimmasta oikeudesta valituslupaa pyytämättä. Korkein oikeus käsittelee ja ratkaisee nämä asiat viiden jäsenen kokoonpanossa.

2 Nykytila

2.1 Lainsäädäntö ja käytäntö

2.1.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (1286/2003, jäljempänä EU-luovuttamislaki) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 2004. Lailla pantiin täytäntöön vuonna 2002 tehty neuvoston puitepäättös 2002/584/YOS eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (jäljempänä EAW-puitepäättös). Laki sisältää säännökset syytetoimia tai rangaistuksen täytäntöönpanoa varten tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden EU:n jäsenvaltioiden välillä.

EU-luovuttamislain mukaan toimivalta päättää luovuttamisesta Suomesta toiseen jäsenvaltioon on keskitetty neljälle kärjäoikeudelle. Toimivaltaisista tuomioistuimista ovat Helsingin, Oulun, Pirkanmaan ja Pohjois-Savon kärjäoikeudet. Syynä päätöksenteon keskittämiseksi mainittuihin kärjäoikeuksiin on ollut se, että on arvioitu, ettei luovuttamisasioita ole lukumääräisesti paljon, jolloin keskittäminen on mahdollistanut tiettyjen kärjäoikeuksien erikoistumisen luovuttamisasioihin. Kärjäoikeudet on valittu niiden koon ja maantieteellisen sijainnin mukaan (HE 88/2003 vp). Päätöksenteko on myöhemmin keskitetty mainituille kärjäoikeuksille myös useissa muissa EU:n rikosoikeudellista yhteistyötä koskevien puitepäättösten täytäntöönpanolaeissa.

Muutoksenhaku luovuttamisasioissa on järjestetty siten, että muutosta kärjäoikeuden ratkaisuun haetaan valittamalla korkeimpaan oikeuteen valituslupaa pyytämättä (EU-luovuttamislain 37 §). Perusteena tälle ratkaisulle on ollut se, että kysymys on ollut uudenlaisesta järjestelmästä ja on pidetty tärkeänä saada luovuttamisasioista korkeimman oikeuden ennakkopäätöksiä. On myös pyritty turvaamaan oikeuskäytännön yhtenäisyys (HE 88/2003 vp).

Valitulle oikeusastejärjestelylle on ollut syynä myös se, että EAW-puitepäättöksessä asetetuista lyhyistä määräaikaavelvoitteista johtuen kolmiportaista oikeusastejärjestystä ei katsottu voitavan toteuttaa. EU-luovuttamislain 32 §:n mukaan tilanteessa, jossa luovutettavaksi pyydetty on suostunut luovuttamiseen, kärjäoikeuden on päätettävä luovuttamisesta kolmen päivän kuluessa suostumuksen antamisesta. Luovuttamisesta on kuitenkin päätettävä viimeistään 26 päivän kuluessa siitä, kun luovutettavaksi pyydetty henkilö on otettu kiinni tai muuten tavoitettu Suomessa. Jos kärjäoikeuden päätöksestä on valitettu, korkeimman oikeuden on lain 41 §:n mukaan käsiteltävä asia kiireellisesti ja tehtävä päätös viimeistään 20 päivän kuluessa valittajan vastapuolelle varatun seitsemän päivän määräajan päättymisestä. Jos kärjäoikeus tai korkein oikeus ei erityisestä syystä voi laissa edellytettyä määräaikaa noudattaa, on päätös tehtävä niin pian kuin

mahdollista. Määräajat on säädetty vastaamaan puitepäätöksen 17 artiklaa, jonka mukaan luovuttamisesta on päätettävä 10 päivässä, jos etsitty henkilö suostuu luovuttamiseen. Artiklassa on asetettu 60 päivän määräaikavelvoite muita tilanteita varten. Laissa on myös puitepäätöksen velvoitteita vastaavat säännökset velvollisuudesta ilmoittaa pidätysmääräyksen antaneelle oikeusviranomaiselle, mikäli määräaikoja ei erityistapauksessa pystytä noudattamaan (35 §).

EU-luovuttamislaki sisältää säännöksiä myös luovuttamisesta toisesta jäsenvaltiosta Suomeen. Lain 54 §:n mukaan pyynnön tekee syyttäjä, joka on toimivaltainen ajamaan syytettä kysymyksessä olevassa rikosasiassa. Luovuttamispyynnön vankeusrangaistuksen täytäntöönpanoa varten tekee Rikosseuraamuslaitoksen keskushallintoyksikkö. Näissä tilanteissa pyynnön perusteena on vangitsemispäätös tai täytäntöönpanokelpoinen tuomio, jonka osalta muutoksenhaku määräytyy kuten kansallisissakin tapauksissa pakkokeinolain ja oikeudenkäymiskaaren säännösten mukaan. Luovuttamispyyntöön sinällään ei ole valitusoikeutta. Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa ei edellytetä Suomessa tehtyjä luovuttamispyyntöjä koskevien säännösten tarkastelua.

Laissa rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä (1383/2007, jäljempänä pohjoismainen luovuttamislaki) on sama käsittely- ja oikeusastejärjestys kuin EU-luovuttamislaisissa. Määräaikavelvoitteet ovat kuitenkin lyhyemmät kuin EU-luovuttamislaisissa. EU-luovuttamislaita poiketen tilanteessa, jossa henkilö ei ole suostunut luovuttamiseen, käräjäoikeuden on päätettävä luovuttamisesta 14 päivän kuluessa luovutettavaksi pyydetyn henkilön kiinni ottamisesta tai tavoittamisesta (pohjoismaisen luovuttamislain 29 §). Korkeimman oikeuden puolestaan on lain 38 §:n mukaan käsiteltävä luovuttamisasia kiireellisesti ja tehtävä päätös luovuttamisesta viimeistään seitsemän päivän kuluessa valittajan vastapuolelle varatun määräajan päättymisestä. Määräaikasäännökset perustuvat rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaan Pohjoismaiden väliseen sopimukseen (SopS 72/2012, jäljempänä pohjoismainen luovuttamissopimus), jonka mukaan lopullinen päätös luovuttamisesta on tehtävä 30 päivässä kiinniottamisesta, jollei käsillä ole erityistapaus, joka mahdollistaa päätöksen tekemisen mainittua määräaikaa myöhemmin (14 artikla). Pohjoismaisessa luovuttamislaisissa on myös säännökset ilmoitusvelvollisuudesta pyynnön esittäneen Pohjoismaan toimivaltaiselle viranomaiselle, jos määräaikaa ei erityisestä syystä pystytä noudattamaan.

EAW-puitepäätöksessä tarkoitetut määräaikavelvoitteet ovat olleet esillä sekä EAW-puitepäätöksestä tehdyissä maa-arvioinneissa että muita vastavuoroisen tunnustamisen lainsäädäntöinstrumentteja valmisteltaessa. Määräaikavelvoitteita on yleisesti edellytetty tulkittaviksi siten, että puitepäätöksessä tarkoitettu lopullinen päätös on muutoksenhakuasteen päätös. Jäljempänä selostetun mukaan tämä on lähtökohta myös useimpien EU:n jäsenvaltioiden täytäntöönpanolainsäädännössä, jos muutoksenhaku asianomaisen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan on mahdollinen. EAW-puitepäätös sallii sen, että Pohjoismaiden välisessä yhteistyössä voidaan sopia tehokkaammista järjestelyistä, erityisesti EAW-puitepäätöksessä määrättyjä lyhyemmistä määräajoista (EAW-puitepäätöksen 31(2) artikla).

Rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta säädetään myös laissa rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta (456/1970, jäljempänä yleinen luovuttamislaki). Mainittua lakia sovelletaan suhteessa muihin kuin EU:n jäsenvaltioihin tai Pohjoismaihin. Laki mahdollistaa luovuttamisen myös sellaiseen valtioon, jonka kanssa ei ole tehty luovuttamista koskevaa kansainvälistä sopimusta. Jos luovuttamisesta on tehty sopimus Suomen ja vieraan valtion kanssa, lakia ja sopimusta sovelletaan rinnakkain. Yleisimmin sovellettu sopimus on rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskeva eurooppalainen yleissopimus (SopS 32/1971).

Yleisen luovuttamislain mukaan luovuttamisesta päättää oikeusministeriö. Korkeimmalta oikeudelta pyydetään lausunto luovuttamisen lainmukaisuudesta, jos luovutettavaksi pyydetty vastustaa luovuttamista. Ministeriö voi muutenkin pyytää lausunnon, jos se pitää sitä tarpeellisenä. Lukuun ottamatta säännöksiä luovutettavaksi pyydetyn henkilön säilöön ottamisesta, yleiseen luovuttamislakiin ei sisälly säännöksiä päätöksentekoa koskevista määräajoista.

Luovuttamisasioiden lukumääristä ja luovuttamisesta kieltäytymisestä

Eurooppalaista pidätysmääräystä on EU:ssa yleisesti ottaen sovellettu paljon ja pelkästään lukumäärätietojen perusteella on arvioitu, että eurooppalaista pidätysmääräystä koskeva puitepäätos on toiminut hyvin. Toisaalta yhtenä ongelmana on tuotu esiin, että eurooppalaista pidätysmääräystä käytetään liiankin lievissä rikosepäilytilanteissa. Kaiken kaikkiaan luovuttamisasioita tulee Suomessa käsiteltäväksi harvemmin kuin useimmissa muissa EU:n jäsenvaltioissa.

Suomessa annetaan vuosittain yli 100 pidätysmääräystä ja selvästi enemmän kuin niitä lähetetään muista jäsenvaltioista Suomeen täytäntöönpantaviksi. Viimeisten viiden vuoden aikana Suomessa täytäntöönpanneiden pidätysmääräysten lukumäärä on vaihdellut vuosittain noin 20:stä jonkin verran yli 40:een. Valtaosa, yli 70 prosenttia pidätysmääräyksistä käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa. Vuonna 2009 Helsingin käräjäoikeus käsitteli 21 luovuttamisasiaa. Tuolloin Pohjois-Savon käräjäoikeudessa ja Oulun käräjäoikeudessa oli molemmissa yksi luovuttamisasia ja Pirkanmaan käräjäoikeudessa kolme. Vuonna 2010 luovuttamisasioita oli ainoastaan Helsingin käräjäoikeudessa (19) ja Pirkanmaan käräjäoikeudessa (11). Vuonna 2011 Helsingin käräjäoikeus käsitteli 28 luovuttamisasiaa, Pirkanmaan käräjäoikeus neljä ja Oulun käräjäoikeus kaksi. Pohjois-Savon käräjäoikeudessa ei mainittuna vuonna pantu täytäntöön pidätysmääräyksiä. Vuonna 2012 Helsingin käräjäoikeudessa oli 39 luovuttamisasiaa, Pirkanmaan käräjäoikeudessa yhdeksän ja Pohjois-Savon käräjäoikeudessa viisi. Oulun käräjäoikeudessa ei kyseisenä vuonna käsitelty yhtään luovuttamisasiaa. Vuonna 2013 tapauksia oli Helsingin käräjäoikeudessa 28, Pirkanmaan käräjäoikeudessa 15, Oulun käräjäoikeudessa yksi ja Pohjois-Savon käräjäoikeudessa kolme.

Muutosta EU-luovuttamislakiin perustuviin ratkaisuihin on viime vuosina haettu seuraavasti: valituksia tehtiin 9 kappaletta vuonna 2010, 10 kappaletta vuonna 2011 ja 14 kappaletta vuonna 2012. Vuonna 2013 muutosta haettiin 14 tapauksessa. Korkein

oikeus on julkaissut tähän mennessä kahdeksan eurooppalaista pidätysmääräystä koskevaa ratkaisua. Noin seitsemäsosassa ratkaistuista asioista on katsottu olleen jokin sellainen oikeuskysymys, jota on yleiseltä kannalta arvioituna pidetty tärkeänä. Vuonna 2013 ei ole julkaistu yhtään luovuttamisratkaisua. Korkein oikeus on pyytänyt ennakkoratkaisua Euroopan unionin tuomioistuimelta yhteensä kolmessa tapauksessa (R2008/133 / C-388-08, R2010/104, R2010/105 / C-105/10, R2012/189 / C-192/12), joista yksi raukesi pidätysmääräyksen peruuttamisen vuoksi.

Viime vuosina keskimäärin yli puolessa tapauksia luovutettavaksi pyydetty on suostunut luovuttamiseensa, eikä muutosta tällöin ole haettu. Tapauksia, joissa luovuttamisesta on kieltäydytty, on ollut vuosittain yhdestä kolmeen. Kieltäytymistilanteet ovat olleet pääosin EU-luovuttamislain 5 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettuja tapauksia, joissa Suomen kansalainen, jota on pyydetty luovutettavaksi vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa varten, on halunnut suorittaa rangaistuksen Suomessa. Henkilöä ei tällöin luovuteta, vaan rangaistus pannaan täytäntöön Suomessa.

Pohjoismaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa koskevia lukumäärätietoja on saatavilla vuodelta 2012. Mainittuna vuonna Suomesta muihin Pohjoismaihin luovutettiin yhteensä 25 henkilöä, 12 tapauksessa luovuttamisesta päätti Helsingin kärjäoikeus, neljässä tapauksessa Tampereen kärjäoikeus, kahdessa tapauksessa Pohjois-Savon kärjäoikeus ja seitsemässä tapauksessa Oulun kärjäoikeus. Vuonna 2012 korkeimmassa oikeudessa käsiteltiin kuusi pohjoismaista luovuttamista koskevaa asiaa. Näistä julkaistiin yksi ratkaisu. Vuonna 2013 tapauksia oli Helsingin kärjäoikeudessa kolme. Pirkanmaan kärjäoikeudessa tapauksia oli myös kolme, Oulun kärjäoikeudessa kaksi. Pohjois-Savon kärjäoikeudessa ei mainittuna vuonna käsitelty yhtään pohjoismaista luovuttamisasiaa. Korkeimmassa oikeudessa oli yksi tapaus. Myös Pohjoismaiden välillä luovuttamisesta kieltäytymisiä on ollut vähän ja ne ovat koskeneet tilannetta, jossa Suomen kansalaista on pyydetty luovutettavaksi vapausrangaistuksen täytäntöönpanoa varten ja luovutettavaksi pyydetty henkilö on halunnut suorittaa rangaistuksen Suomessa.

Suomen kansalaisen luovuttamista koskevissa kieltäytymistilanteissa kyse ei ole valtioiden välisestä yhteistyöstä kieltäytymisestä, vaan vakiintuneesta käytännöstä ja kansainvälisessä yhteistyössä suositellusta vaihtoehdosta luovuttamiselle. Sääntely vastaa vankeusrangaistusten kansainvälistä täytäntöönpanoa koskevan yhteistyön tavoitetta edistää ulkomaalaiselle tuomitun rangaistuksen siirtämistä siihen valtioon, jonka kansalainen tuomittu on. Tällä tavoin pyritään helpottamaan tuomitun sopeutumista yhteiskuntaan vapautumisensa jälkeen.

Oikeusministeriössä on viimeisten viiden vuoden aikana ollut vireillä yhteensä 45 luovuttamispyyntöä. Niistä 27 tapauksessa on pyydetty korkeimman oikeuden lausunto.

2.1.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Ulkomaisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevat perheoikeudelliset asiat

Perheoikeudellisessa asiassa annetun ulkomaisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoisuutta koskevat asiat, jäljempänä myös eksekvatuuriasiat, käsitellään ensimmäisenä oikeusasteena käräjäoikeudessa tai Helsingin hovioikeudessa sen mukaan, mihin säädökseen hakemus perustuu.

Täytäntöönpanoa haetaan käräjäoikeudelta, jos hakemus perustuu yksityisoikeudellista vaatimusta koskevien pohjoismaisten tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annettuun lakiin (588/1977). Sama koskee tuomioistuimen toimivallasta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta avioliittoa ja vanhempainvastuuta koskevissa asioissa ja asetuksen (EY) N:o 1347/2000 kumoamisesta 27 päivänä marraskuuta 2003 annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 2201/2003, jäljempänä Bryssel IIa -asetus, mukaisia hakemuksia. Käräjäoikeudet on nimetty toimivaltaisiksi tuomioistuimiksi Suomessa myös sovellettaessa toimivallasta, sovellettavasta laista, päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä elatusvelvoitteita koskevissa asioissa 18 päivänä joulukuuta 2008 annettua neuvoston asetusta (EY) N:o 4/2009 samoin kuin sovellettaessa lasten ja muiden perheenjäsenten elatusavun kansainvälisestä perinnästä Haagissa vuonna 2007 tehtyä yleissopimusta.

Käräjäoikeudessa päätös annetaan näissä asioissa asiakirjojen perusteella vastapuolta kuulematta, joten varsinainen riitaisen asian käsittely voi alkaa vasta hovioikeudessa. Oikeusastejärjestys on kolmiportainen eli käräjäoikeuden päätöksestä valitetaan hovioikeuteen ja sieltä valituslupamenettelyn kautta korkeimpaan oikeuteen.

Helsingin hovioikeus käsittelee avioliittolain 123 §:n (1226/2001) nojalla ensimmäisenä oikeusasteena eräät muut avioliiton peruuntumista tai puolisoiden asumuseroa tai avioeroa koskevan päätöksen vahvistamista koskevat asiat. Kyse on tällöin muissa kuin Euroopan unionin jäsenvaltioissa tai Pohjoismaissa annetuista tuomioista taikka muista päätöksistä, jotka eivät ole ilman toimenpidettä päteviä Suomessa. Muussa valtiossa annettu avioeropäätös on vahvistettava hovioikeudessa lähinnä silloin, kun ainakin toinen puolisoista oli Suomen kansalainen (avioliittolain 121 §:n 2 momentti). Muutosta Helsingin hovioikeuden ratkaisuun haetaan korkeimmalta oikeudelta valittamalla, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Rekisteröidystä parisuhteesta annetun lain 14 §:n (1229/2001) mukaan vieraassa valtiossa annetun rekisteröidyn parisuhteen purkamista koskevan päätöksen pätevyyteen sovelletaan, mitä avioliittolain 121 ja 122 §:ssä säädetään vieraassa valtiossa annetun avioliiton purkamista koskevan päätöksen pätevyydestä Suomessa. Parisuhteen purkamista koskeva ulkomainen päätös on siten Suomessa pätevä joko ilman erityistä vahvistamista tai Helsingin hovioikeuden vahvistettua sen.

Ulkomainen avioeropäätös on kuitenkin ilman erityistä vahvistamista pätevä Suomessa, jos molemmat puolisot päätöstä annettaessa olivat päätöksen antaneen valtion kansalaisia tai jos päätös koskee puolisoita, joista kumpikaan ei silloin ollut Suomen kansalainen ja joista toinen tai molemmat olivat jonkin muun kuin päätöksen antaneen valtion

kansalaisia, ja päätös kummankin puolison kotimaassa katsotaan päteväksi (avioliittolain 121 §:n 1 momentti). Maistraatti voi pyynnöstä merkitä tällaiset päätökset suoraan väestötietojärjestelmään.

Helsingin hovioikeus käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena myös adoptiolain (22/2012) 71, 73, 74 ja 75 §:ssä tarkoitetut ulkomaisen adoption tai sen purkamisen vahvistamista koskevat asiat samoin kuin eräät lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevat asiat. Tällaisia ovat lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 25 §:ssä (186/1994) tarkoitetut asiat, jotka koskevat sellaisen päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa, joka on annettu muussa vieraassa valtiossa kuin Pohjoismaassa ja joka ei myöskään kuulu Bryssel II a -asetuksen soveltamisalaan. Muutosta haetaan korkeimmalta oikeudelta valituslupaa pyytämättä. Samanlainen sääntely koskee vieraassa valtiossa isyydestä annetun päätöksen vahvistamista isyyslain 52 §:n (1016/2009) mukaisesti.

Lisäksi Helsingin hovioikeus käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena ulkomailla annetun elatusapua koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain (370/1983) 11 §:ssä tarkoitetut ulkomaisen elatusapupäätöksen täytäntöönpanoa koskevat hakemukset sekä holhoustoimilain 95 j ja 95 k §:ssä tarkoitetut hakemukset. Helsingin hovioikeus vahvistaa myös toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa Haagissa vuonna 1996 tehdyssä yleissopimuksessa (SopS 9/2011, jäljempänä Haagin lastensuojelusopimus) ja aikuisten kansainvälisestä suojelusta Haagissa vuonna 2000 tehdyssä yleissopimuksessa (SopS 11/2011) tarkoitetut ulkomaiset päätökset. Näissäkin asioissa muutosta haetaan korkeimmalta oikeudelta valituslupaa pyytämättä.

Lapsen palauttamista koskevat asiat

Lapsen palauttamista koskeva hakemus voi perustua Haagissa vuonna 1980 kansainvälisestä lapsikaappauksesta tehtyyn yksityisoikeuden alaa koskevaan yleissopimukseen (SopS 57/1994, jäljempänä Haagin lapsikaappausopimus) tai vieraassa valtiossa annetun huoltopäätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamista koskevaan Euroopan neuvoston yleissopimukseen (SopS 56/1994, jäljempänä Euroopan neuvoston sopimus). Toimivaltainen tuomioistuimien ensimmäisenä oikeusasteena on Helsingin hovioikeus. Kansalliset säännökset asiasta ovat lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 5, 6 ja 7 luvussa (186/1994). Helsingin hovioikeuden ratkaisusta valitetaan ilman valituslupaa korkeimpaan oikeuteen. Valitusaika on myönteisessä päätöksessä 14 päivää. Jos hakemus hylätään, valitusaika on 30 päivää. Tilastojen mukaan hovioikeuden ratkaisu on annettu laissa säädetyn kuuden viikon määräajassa hakemuksen tekemisestä. Korkeimman oikeuden ratkaisu on annettu noin kolmen kuukauden kuluessa hovioikeuden päätöksestä. Hakemuksen käsittely molemmissa oikeusasteissa yhteensä on kestänyt siten keskimäärin 18 viikkoa eli 4,5 kuukautta.

Perheoikeudellisten asioiden lukumääristä

Selvityksen kohteena olevia kansainvälisiä asioita on lukumääräisesti melko vähän. Helsingin hovioikeudessa ensimmäisenä oikeusasteena käsiteltäviä eksekvatuuriasioita on ollut vuosittain noin 170. Suurin osa niistä eli noin 130 hakemusta on koskenut ulkomaisen avioeropäätöksen vahvistamista. Muissa tapauksissa on ollut kysymys lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta, elatusta, adoptiota tai isyyttä koskevan ulkomaisen päätöksen vahvistamisesta. Muutoksenhaku näissä asioissa on ollut hyvin harvinaista.

Viimeaikaisten lainsäädäntömuutosten myötä Helsingin hovioikeuden vahvistamista edellyttävien ulkomaisten päätösten määrän voidaan arvioida jossain määrin vähenevän. Ensinnäkin kesällä 2012 voimaan tulleen adoptiolain (22/2012) säännökset vähentävät tarvetta ulkomaisen päätöksen vahvistamiseen tuomioistuimessa. Lisäksi kesäkuussa 2011 voimaan tulleet ulkomaisen elatusapupäätöksen tunnustamiseen ja täytäntöönpanoon liittyvät Euroopan unionin säännökset ohjaavat jäsenvaltioiden väliset hakemukset yhä enenevässä määrin paikallisiin käräjäoikeuksiin tai suoraan ulosottoviranomaiselle. Lasten ja muiden perheenjäsenten elatusavun kansainvälisestä perinnästä Haagissa vuonna 2007 tehdyn yleissopimuksen voimaantulon jälkeen yleissopimuksen soveltamisalaan kuuluvat tapaukset ohjautuvat niin ikään paikallisille käräjäoikeuksille.

Lapsen palauttamista koskevia asioita on ollut Helsingin hovioikeudessa vuosittain alle kymmenen. Vuonna 2011 tapauksia oli 9, vuonna 2012 niitä oli 5 ja vuonna 2013 tapauksia oli 9. Muutosta on haettu keskimäärin joka toiseen ratkaisuun. Vuosina 2011–2013 korkeimmassa oikeudessa on ollut yhteensä 10 valitusta. Korkein oikeus on Haagin lapsikaappaussopimuksen voimassaoloaikana vuodesta 1995 julkaissut kaikkiaan 11 lapsen palauttamista koskevaa ratkaisua. Viimeisten kolmen vuoden aikana on julkaistu ainoastaan yksi ratkaisu, jossa on katsottu olleen ennakkopäätökseltä edellytettävää yleisempää merkitystä.

2.2 Kansainvälinen kehitys sekä ulkomaiden ja EU:n lainsäädäntö

2.2.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

Eurooppalaiseen pidätysmääräykseen perustuva luovuttaminen

Muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta eurooppalaiseen pidätysmääräykseen perustuvasta luovuttamisesta päättää kaikissa jäsenvaltioissa tuomioistuin ja muutoksenhakuoikeus on pääsääntöisesti rajoitettu yhteen oikeusasteeseen.

Alankomaissa luovuttamisesta päättää Amsterdamin tuomioistuimen kansainvälisen oikeusavun jaosto. Luovuttamispäätökseen ei ole normaalia muutoksenhakuoikeutta. Tilanteeseen soveltuvat kuitenkin säännökset summaarisen menettelyn käynnistämiseksi valtiota vastaan sekä mahdollisuus saattaa asia korkeimman oikeuden käsiteltäväksi.

Korkein oikeus antaa ratkaisun Alankomaiden lain tulkinnasta, eikä päätöksellä ole suoranaista vaikutusta yksittäiseen tapaukseen. Alankomaissa EAW-puitepäätöksessä edellytetyjen määräaikavelvoitteiden on katsottu edellyttävän, että Amsterdamin tuomioistuimen tulisi ensimmäisenä ja lopullisena oikeusasteena tehdä päätös puitepäätöksessä edellytetyissä määräajoissa.

Bulgariassa luovuttamisesta päättää sen paikkakunnan alioikeus, jossa luovutettavaksi pyydetty henkilö on. Päätöksestä on oikeus valittaa toimivaltaiseen muutoksenhaku-tuomioistuimeen, jonka päätös on lopullinen ja tehtävä puitepäätöksessä edellytetyissä määräajoissa.

Espanjassa luovuttamisesta päättää rikostutkinnan keskustuomioistuimen tuomari silloin, kun henkilö suostuu luovuttamiseen ja syyttäjä on arvioinut, ettei tapaukseen sovellu mikään kieltäytymisperuste tai ehto. Päätös on tehtävä 10 päivässä kuulemisesta eikä muutoksenhakuoikeutta ole. Muissa tapauksissa tuomari siirtää tapauksen käsiteltäväksi ylemmän tuomioistuimen rikosasiain jaostoon, joka päättää menettelystä ja sitoutuu noudattamaan lakiin kirjattuja määräaikoja. Päätökseen ei ole muutoksenhakuoikeutta. Päätös luovuttamisesta tällöin on tehtävä 60 päivässä pidättämisestä. Laissa on myös puitepäätöstä vastaavat säännökset mahdollisuudesta pidentää määräaikaa 30 päivällä ja informointivelvollisuudesta, jos määräaikoja ei erityisestä syystä pystytä noudattamaan.

Irlannissa luovuttamisesta ensi asteessa päättää ylempi tuomioistuin (High Court). Muutosta korkeimmalta oikeudelta voi hakea laillisuusperusteella. Puitepäätöksessä edellytetty 60 päivän määräaikasäännös sitoo luovuttamisesta ensi asteessa päättävää tuomioistuinta, mutta määräaikavelvoitteita ei korkeimman oikeuden osalta ole lainsäädännössä asetettu.

Italiassa luovuttamisesta päättää ensi asteessa muutoksenhakutuomioistuin. Sen päätöksestä on oikeus valittaa korkeimpaan oikeuteen, jonka ratkaisu on lopullinen, ellei se päättäneenä palauttaa tapausta muutoksenhakutuomioistuimeen uudelleen tutkimista varten. Laissa on puitepäätöksen velvoitteita vastaavat määräajat lopullisen luovuttamispäätöksen tekemisestä.

Itävallassa luovuttamisesta päättää alueellisen tuomioistuimen tuomari. Muutosta on mahdollista hakea korkeammalta alueelliselta tuomioistuimelta. Sen päätöksestä ei voi valittaa. Määräaikasäännöksiä on noudatettava. Jos lopullisen päätöksen tekeminen 60 päivässä tuottaa erityisiä vaikeuksia, sitä on mahdollista pidentää 30 päivällä.

Kreikassa muutoksenhakutuomioistuimen oikeudellinen neuvosto päättää luovuttamisesta tilanteessa, jossa henkilö ei suostu luovuttamiseen. Sen päätöksestä voi valittaa korkeimpaan oikeuteen, jonka päätös on lopullinen. Laissa on puitepäätöksen velvoitteita vastaavat säännökset määräaikojen noudattamisesta.

Latviassa luovuttamisesta päättää valtakunnansyyttäjänvirasto. Jos luovutettavaksi pyydetty henkilö on suostunut luovuttamiseen, päätökseen ei ole muutoksenhakuoikeutta. Muissa tilanteissa luovuttamispäätös voidaan 10 päivän määräajassa saattaa korkeimman oikeuden jaoston käsiteltäväksi. Korkeimman oikeuden jaoston on käsiteltävä asia 20 päivän määräajassa.

Luxemburgissa alioikeus päättää luovuttamisesta. Päätöksestä on oikeus valittaa muutoksenhakutuomioistuimeen, jonka on päätettävä luovuttamisesta 20 päivässä. Sen päätös on lopullinen.

Maltalla ensimmäisen oikeusasteen tuomioistuin päättää luovuttamisesta. Muutosta voi hakea muutoksenhakutuomioistuimelta. Toista muutoksenhakumahdollisuutta ei ole, paitsi perustuslakia koskeissa kysymyksissä, jolloin asia voidaan tietyin edellytyksin perustuslakituomioistuimen käsiteltäväksi. Puitepäätöksessä edellytetty 60 päivän määräaika velvoittaa muita tuomioistuimia, paitsi perustuslakituomioistuinta. Sen on kuitenkin käsiteltävä asia kiireellisesti.

Ranskassa muutoksenhakutuomioistuin päättää luovuttamisesta. Päätöksestä voi valittaa korkeimpaan oikeuteen. Jos korkein oikeus toteaa hovioikeuden päätöksen lainvastaiseksi, asia siirretään toisen muutoksenhakutuomioistuimen käsiteltäväksi, jonka päätöksestä voi valittaa korkeimpaan oikeuteen. Laissa on säännökset määräaikojen noudattamisesta.

Ruotsissa käräjäoikeus päättää luovuttamisesta. Jos henkilö suostuu luovuttamiseen, muutoksenhakumahdollisuutta ei ole. Muissa tapauksissa muutosta voi hakea hovioikeudelta. Asian käsittelyyn hovioikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa tarvitaan valituslupa. Tilanteissa, joissa henkilö suostuu luovuttamiseen, lopullinen luovuttamispäätös on tehtävä 10 päivässä. Muissa tapauksissa käräjäoikeuden on päätettävä luovuttamisesta 30 päivässä pidättämisestä. Hovioikeudelle tai korkeimmalle oikeudelle ei ole laissa asetettu määräaikavelvoitteita, mutta on säädetty velvollisuudesta ilmoittaa valtakunnansyyttäjänvirastolle sekä määräyksen antaneelle viranomaiselle, jos lopullista päätöstä luovuttamisesta ei ole tehty 90 päivässä pidättämisestä.

Saksassa ylempi alueellinen tuomioistuin päättää siitä, onko luovuttaminen hyväksyttävä, Toimivaltainen tuomioistuin määräytyy luovutettavaksi pyydetyn henkilön kiinniotamis- tai oleskelupaikan mukaan. Alueellisen tuomioistuimen päätökseen ei ole muutoksenhakuoikeutta, mutta tietyin edellytyksin tuomioistuimen on harkittava päätöstään uudelleen. Laissa on määräaikasäännökset luovutettavaksi pyydetyn henkilön vangitsemisasian käsittelystä.

Slovakiassa syyttäjä päättää luovuttamisesta, jos luovutettavaksi pyydetty henkilö suostuu luovuttamiseen. Syyttäjän päätöksestä ei ole muutoksenhakuoikeutta. Muissa tapauksissa luovuttamisesta päättää tuomioistuin. Päätöksestä on oikeus tietyin perustein valittaa. Lopullinen luovuttamispäätös on tehtävä puitepäätöksessä edellytetyissä määräajoissa.

Sloveniassa luovuttamisesta päättää tutkintatuomari sen käräjäoikeuden alueella, jossa henkilöllä on pysyvä tai tilapäinen asuinpaikka tai jossa hänet tavataan. Jos henkilö suostuu luovuttamiseen, tutkintatuomarilla on velvollisuus luovuttaa. Päätös voidaan kuitenkin saattaa käräjäoikeuden paneelin käsiteltäväksi, jonka ratkaisuun on oikeus hakea muutosta ylemmän tuomioistuimen paneelilta. Toista muutoksenhakuoikeutta ei ole. Tilanteessa, jossa henkilö suostuu luovuttamiseen, lopullinen päätös luovuttamisesta on tehtävä 10 päivässä suostumuksen antamisesta. Muissa tapauksissa päätös on tehtävä 60 päivässä. Laissa on lisäksi säädetty mahdollisuudesta pidentää määräaikaa 30 päivällä. Lisäksi laissa on säännökset informointivelvollisuudesta, jos määräaikavelvoitteita ei ole mahdollista noudattaa.

Tanskassa luovuttamisesta päättää oikeusministeriö. Luovutettavaksi pyydetty henkilö voi saattaa luovuttamispäätöksen lainmukaisuuden asuinpaikkansa alioikeuden ratkaistavaksi. Tämä on tehtävä kolmessa päivässä päätöksen antamisesta. Alioikeuden päätökseen luovuttamisen lainmukaisuudesta voi hakea muutosta ylemmältä tuomioistuimelta. Erityistapauksessa asia voidaan valitusluvan kautta viedä korkeimpaan oikeuteen. Laissa on säännökset puitepäätöksessä edellytetyistä määräajoista, joiden mukaan luovuttamismenettely tulisi viedä kokonaisuudessaan päätökseen 60 päivässä.

Tsekin tasavallassa alueellinen tuomioistuin, jonka alueella henkilö on pidätetty, päättää luovuttamisesta. Muutosta voi hakea ylemmältä tuomioistuimelta. Toista muutoksenhakuoikeutta ei ole. Lopullinen päätös luovuttamisesta tulee tehdä puitepäätöksessä edellytetyssä 60 päivän määräajassa.

Unkarissa alioikeus päättää luovuttamisesta. Päätöksestä on oikeus valittaa muutoksenhakutuomioistuimeen, jonka päätös on lopullinen. Jos luovutettavaksi pyydetty henkilö suostuu luovuttamiseen, muutoksenhakumahdollisuutta ei ole. Lopullinen päätös luovuttamisesta pitää tehdä 60 päivässä. Jos henkilö suostuu luovuttamiseen, päätös on tehtävä 10 päivässä. Poikkeuksellisissa tilanteissa määräaikaa on mahdollista pidentää 30 päivällä.

Virossa päätöksen luovuttamisesta tekee Harjun tai Tarton alioikeus. Harjun alioikeuden päätöksestä voi valittaa Tallinnan muutoksenhakutuomioistuimeen, Tarton alioikeuden päätöksestä Tarton muutoksenhakutuomioistuimeen. Toista muutoksenhakumahdollisuutta ei ole. Lainsäädännössä määräaikavelvoite on asetettu ainoastaan luovuttamisasian ensi asteessa ratkaisseelle tuomioistuimelle, mutta käytännössä koko luovuttamismenettely kestää keskimäärin 7–10 päivää, joten puitepäätöksessä edellytetyjä määräaikavelvoitteita pystytään yleensä noudattamaan.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa luovuttamisesta päättävä viranomainen on käräjätuomari Englannissa ja Walesissa, Pohjois-Irlannissa piirituomioistuimen tuomari ja Skotlannissa Sheriffi. Korkeimpaan oikeuteen voi valittaa valitusluvan kautta, lukuun ottamatta Skotlantia, jossa muutoksenhakuoikeus on rajoitetumpi. Kuulemismenettelystä on nimelliset määräaika säännökset Englannissa, Walesissa ja Pohjois-Irlannissa.

Pohjoismaiseen pidätysmääräykseen perustuva luovuttaminen

Kaikki Pohjoismaat ovat saattaneet voimaan pohjoismaisen luovuttamissopimuksen. Menettelyllisesti Pohjoismaiden voimaansaattamisratkaisut hieman poikkeavat toisistaan. *Ruotsissa* syyttäjä päättää luovuttamisesta, jos luovutettavaksi pyydetty henkilö luovuttamiseen suostuu. Päätös luovuttamisesta on tällöin tehtävä kolmessa päivässä sen jälkeen kun suostumus on annettu. Jos henkilö ei luovuttamiseen suostu, tuomioistuin päättää siitä. Sen on tehtävä päätös 14 päivässä pidättämisestä. Tällöin päätökseen voi hakea muutosta hovioikeudelta. Asiassa tarvitaan valituslupa. Hovioikeuden päätöksestä voi pyytää valituslupaa korkeimpaan oikeuteen. Muutoksenhaku on tehtävä viikossa, mutta määräaikavelvoitteita ei ole asetettu muutoksenhakuasteille.

Norjassa poliisisyyttäjä päättää luovuttamisesta, jos henkilö luovuttamiseen suostuu. Jos henkilö ei luovuttamiseen suostu, asia viedään tuomioistuimeen, jonka on käsiteltävä asia kolmen päivän kuluessa. Tämän jälkeen poliisisyyttäjän on päätettävä luovuttamisesta kolmessa päivässä. Poliisisyyttäjän päätöksestä on muutoksenhakuoikeus alueelliselle syyttäjälle. Valitus on tehtävä kolmessa päivässä. Asia on myös ratkaistava kolmessa päivässä. Tuomioistuimen pidättämistä koskevasta päätöksestä on oikeus valittaa muutoksenhakutuomioistuimeen ja sen päätöksestä on muutoksenhakuoikeus korkeimpaan oikeuteen. Valitus on tehtävä kolmessa päivässä. Tuomioistuinten on mahdollisuuksien mukaan tehtävä lopullinen päätös luovuttamisesta kolmen viikon kuluessa.

Tanskassa poliisipäällikkö päättää luovuttamisesta. Luovutettavaksi pyydetty henkilö voi kolmen päivän kuluessa pyytää, että asia käsitellään kärjäoikeudessa. Kärjäoikeuden päätöksestä voi valittaa kolmessa päivässä ylempään tuomioistuimeen. Toista muutoksenhakuoikeutta ei ole.

Islannissa ylin syyttäjä päättää luovuttamisesta. Jos henkilöä ei heti luovuteta, tuomioistuin päättää vangitsemisesta kahden viikon kuluessa. Päätöksestä on muutoksenhakuoikeus ilman valituslupaa korkeimpaan oikeuteen. Valitus on tehtävä 24 tunnin kuluessa.

2.2.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Ulkomaisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoisuutta koskevat asiat käsitellään monissa valtioissa paikallisessa alioikeudessa, eikä niitä varten ole erityistä muutoksenhakujärjestelmää. Sen sijaan lapsen palauttamista koskevissa asioissa on erityisjärjestelyjä muun muassa toimivaltaisten tuomioistuinten tai muutoksenhaun osalta. Joissain valtioissa lapsikaappausasiat on keskitetty ensimmäisessä oikeusasteessa yhteen tai muutamaan tuomioistuimeen. Joissain valtioissa valitusaika on tavanomaista lyhyempi ja muutoksenhakuasteiden määrää on rajoitettu.

Ruotsissa kaikissa ulkomaisen tuomion tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoisuutta koskevissa asioissa toimivaltainen tuomioistuin ensimmäisenä oikeusasteena on Svean hovioikeus. Ruotsin oikeusministeriön asettama työryhmä ehdottaa syyskuussa 2013

antamassaan mietinnössä (Verkställighet av utländska domar och beslut – en ny Bryssel I-förordning m.m., SOU 2013:63) muun muassa, että täytäntöönpanokelpoisuutta koskevien asioiden käsittely siirretään ensimmäisenä oikeusasteena käräjäoikeustasolle. Ehdotuksen mukaan niissä asioissa, joissa hakemus käsitellään ensimmäisessä vaiheessa vastapuolta kuulematta, käräjäoikeus voisi käsitellä sekä ensimmäisen vaiheen että täytäntöönpanokelpoisuudesta annettua ratkaisua koskevan valituksen. Käräjäoikeuden päätöksestä valitettaisiin hovioikeuteen. Ehdotuksen mukaan ensimmäisen vaiheen ratkaisu tehtäisiin yhden tuomarin kokoonpanossa. Valitusta ratkaistessaan käräjäoikeus voisi toimia kolmen tuomarin kokoonpanossa, jos siihen asian laatu huomioon ottaen olisi erityisiä syitä.

Ruotsissa kaikki lapsen palauttamista koskevat asiat on keskitetty ensimmäisessä asteessa Tukholman käräjäoikeuteen. Valitusaika hovioikeuteen on kolme viikkoa. Valituslupa edellytetään sekä hovioikeuteen että korkeimpaan oikeuteen.

Saksassa elatusapua ja lapsen huoltoa koskevan ulkomaisen päätöksen vahvistamista koskevat asiat käsitellään alueellisesti toimivaltaisessa perheasioita käsittelevässä tuomioistuimessa (Amtsgericht – Familiengericht). Sen päätöksiin voi hakea muutosta osavaltion ylioikeudesta (Oberlandesgericht), jonka päätöksestä voidaan valittaa liittovaltion ylimpään tuomioistuimeen (Bundesgerichtshof). Lapsen palauttamista koskevia asioita käsitellään Saksan 650 alioikeudesta vain 22 alioikeudessa ja edelleen 22 valitus-tuomioistuimessa. Päätöksistä on vain yksi muutoksenhakuaste, ja valitusaika on kaksi viikkoa.

Yhdistyneessä kuningaskunnassa (Englanti ja Wales) ulkomaisen perheoikeudellisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat asiat käsitellään tilanteen mukaan Lontoon High Courtissa, County Courtissa tai Magistrates Courtissa. Lapsen palauttamista koskevat asiat on keskitetty Lontoon High Court of Justicen perheoikeuden jaostolle. Päätökseen voi hakea muutosta kahden viikon määräajassa valitustuomioistuimelta ja valitusluvan kautta korkeimmalta oikeudelta.

Alankomaissa lapsen huoltoa tai elatusapua koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat asiat käsitellään paikallisessa alioikeudessa. Kaikki lapsen palauttamista koskevat asiat on keskitetty Haagin alioikeuteen ja edelleen Haagin valitus-tuomioistuimeen. Muutosta korkeimmalta oikeudelta voi hakea ainoastaan oikeuskysymysten osalta. Korkein oikeus ei voi muuttaa lapsen palauttamista koskevaa päätöstä.

Belgiassa elatusapua tai lapsen huoltoa koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa haetaan paikalliselta alioikeudelta. Päätöksestä voi valittaa muutoksenhaku-tuomioistuimeen ja edelleen kassaatioistuimeen. Lapsen palauttamista koskevien asioiden käsittely on keskitetty viiteen alioikeuteen ja muutoksenhaku viiteen valitus-tuomioistuimeen.

2.3 Nykytilan arviointi

2.3.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

Yllä olevasta ilmenee, että rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevat asiat ovat Suomessa melko harvalukuisia. Viime vuosina muutosta korkeimmalta oikeudelta on EU-luovuttamislakiin perustuvissa asioissa haettu yli kymmenessä tapauksessa vuodessa. Muutoksenhakualttius on ollut suhteellisen korkea niissä tapauksissa, joissa henkilö on päätetty luovuttaa hänen vastustuksestaan huolimatta. Pohjoismaiseen luovuttamislakiin perustuvissa asioissa muutoksenhakualttius on toistaiseksi ollut alhaisempi. Kieltäytymispäätökset ovat olleet harvinaisia ja edellä selostetun mukaan koskeneet lähinnä tilannetta, jossa Suomen kansalaista ei ole luovutettu rangaistuksen täytäntöönpanoa varten, vaan rangaistus on siirretty pantavaksi täytäntöön Suomessa. Näissä tapauksissa lain soveltamiseen ei ole liittynyt epäselvyyttä tai tulkinnanvaraisuutta eikä tarvetta saattaa asiaa korkeimman oikeuden ratkaistavaksi.

Yleisesti voidaan todeta, että nykyjärjestelmässä ei luovuttamisasioiden käsittelyn suhteen ole ilmennyt erityisiä ongelmia. Menettely on ollut sujuvaa ja asiat on pääsääntöisesti saatu käsiteltyä laissa edellytetyissä määräajoissa. Nykyisessä oikeusastejärjestyksessä ei eurooppalaista pidätysmääräystä koskevassa Suomen maa-arvioinnissa ole havaittu huomautettavaa eikä myöskään ole tuotu esiin oikeusturvapuutteita.

Nykyistä muutoksenhakujärjestelmää on kuitenkin aiheellista tarkastella korkeimman oikeuden voimavarojen käytön kannalta. Kun luovuttamisratkaisusta voi valittaa korkeimpaan oikeuteen valituslupaa pyytämättä, kaikki luovuttamista koskevat muutoksenhakemukset käsitellään ja ratkaistaan korkeimmassa oikeudessa esittelijän valmistelutyön perusteella täysilukuisessa viiden jäsenen kokoonpanossa, mikä on korkeimman oikeuden kokonaisvahvuudesta merkittävä osa. Kun korkeimman oikeuden ratkaisukapasiteetti on rajallinen, heikentää joissakin asiaryhmissä noudatettava suora muutoksenhakuoikeus asioiden lukumäärästä riippuen korkeimman oikeuden mahdollisuuksia keskittää voimavaransa valituslupa-asioiden käsittelyyn ja ennakkoratkaisujen antamiseen. Valituslupa myönnetään alle kymmenessä prosentissa hakemuksista.

Luovuttamisasiat on myös ratkaistava poikkeuksellisella nopeudella. Nykyistä muutoksenhakujärjestelyä voidaan pitää epätarkoituksenmukaisena, erityisesti ottaen huomioon, että valtaosa korkeimmassa oikeudessa käsiteltävistä luovuttamisasioista on ollut valituksia, jotka eivät ole johtaneet muutoksiin ja joihin ei ole liittynyt tarvetta saada oikeuskäytäntöä ohjaavia ennakkoratkaisuja. Ennakkoratkaisujen tarve on vähentynyt myös siksi, että EU-luovuttamislaki on ollut voimassa jo yli 10 vuotta ja siihen liittyvä oikeuskäytäntö on jo suurelta osin vakiintunut.

Edellä todetulla tavalla luovuttamisasioiden käsittely on keskittynyt Helsingin käräjäoikeuteen ja muissa toimivaltaisissa käräjäoikeuksissa on vuosittain ollut muutamasta noin kymmeneen luovuttamisasiaa. Siten muualla kuin Helsingin käräjäoikeudessa luovuttamisasioiden käsittelyyn ei ole päässyt kehittymään sellaista rutiinia, joka vahvistaisi niihin liittyvää erityisosaamista.

Edellä olevasta ilmenee, että muissa Pohjoismaissa luovuttamisesta toiseen Pohjoismaahan päättää tietyin edellytyksin syyttäjä. Asia on ollut myös Suomessa pohdittavana pohjoismaisen luovuttamissopimuksen voimaansaattamista valmistelleessa työryhmässä. Tällaisen järjestelyn toteuttamiseen Suomessa on todettu liittyvän ongelmia. Käytännön hankaluutena on tuotu esiin se, että tapauksia ylipäänsä on hyvin vähän, eikä syyttäjillä ole esimerkiksi käytettävissä sellaisia tulkkausjärjestelyjä, joita tuomioistuimilla on ja jotka luovuttamisasioiden käsittelyssä ovat välttämättömiä. Tarvittavia tulkkausjärjestelmiä ei ole katsottu tarkoituksenmukaiseksi luoda pelkästään harvalukuisten luovuttamisasioiden käsittelyä varten. On myös katsottu, että luovutettavaksi pyydetyn suostumuksen hankkimiseen tuomioistuimen ulkopuolella saattaa liittyä käytännön ongelmia, eikä menettelystä ole arvioitu olevan suurta etua siihen verrattuna, että asia käsiteltäisiin tuomioistuimessa. Lisäksi vaikka säilöön ottamista koskeva päätösvalta siirrettäisiin syyttäjälle, henkilöllä tulisi aina olla mahdollisuus saattaa asia tuomioistuimen tutkittavaksi. Myös suostumuksen peruuttamistilanteiden todettiin olevan ongelmallisia. Vielä perusteena Suomessa valitulle ratkaisulle on ollut se, että ottaen huomioon asioiden vähäinen lukumäärä sekä syyttäjien laajat yhteistoiminta-alueet ja päivystysjärjestelmä, yksittäiselle syyttäjälle ei juurikaan kertyisi kokemusta luovuttamisasioiden ratkaisusta.

Mainituista syistä pohjoismaisen luovuttamissopimuksen voimaansaattamista valmistelut työryhmä on yksimielisesti päättänyt ehdottamaan, että luovuttamisesta muihin Pohjoismaihin päättäisivät samat neljä käräjäoikeutta, joille on keskitetty EU-luovuttamislain soveltaminen (oikeusministeriön työryhmämietintö 2006:22). Valittua ratkaisua perusteluineen ei ole tässä yhteydessä syytä kyseenalaistaa.

Tässä esityksessä ei myöskään puututa yleisen luovuttamislain mukaisiin tapauksiin, joissa luovuttamisesta päättää oikeusministeriö. Kaiken kaikkiaan vuodesta 1970 voimassa olleen yleisen luovuttamislain uudistamista kokonaisuudessaan olisi tarpeen harkita. Sitä ei kuitenkaan oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa edellytetä eikä kokonaisuudistusta olisi muutoinkaan työryhmän toimikauden puitteissa mahdollista valmistella.

2.3.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Järjestely, jossa Helsingin hovioikeus ratkaisee ensimmäisenä oikeusasteena lapsen palauttamista koskevat asiat ja tietyt ulkomaisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevat asiat, on sinänsä toiminut hyvin. Asiat on käsitelty sekä hovioikeudessa että valitusasioina korkeimmassa oikeudessa joutuisasti. Näiden asioiden käsittelyn keskittäminen yhteen tuomioistuimeen on ollut perusteltua, koska niiden ratkaiseminen edellyttää kansainvälisen yksityisoikeuden ja harvoin sovellettavien kansainvälisten sopimusten tuntemusta.

Kyseenalaiseksi on kuitenkin asetettu se, että ensimmäinen oikeusaste näissä asioissa on hovioikeus alioikeuden sijasta. Eksekvatuuriasioiden käsittely Helsingin hovioikeudessa kolmen jäsenen kokoonpanossa merkitsee hovioikeuden voimavarojen käyttämistä muuhun kuin sen perustehtävään eli muutoksenhakutuomioistuimena toimimiseen. Kun

eksekvatuuriasiat ovat hakemusasian luonteisia, eikä niissä ole aina varsinaista vastapuolta, käräjäoikeudessa noudatettava hakemusasioiden käsittelyjärjestys voisi olla muutoinkin joustavampi ja soveliaampi eksekvatuuriasioiden ratkaisemiseen kuin hovioikeudessa noudatettava menettely.

Myös lapsen palauttamista koskevat asiat ratkaistaan hovioikeudessa aina kolmen jäsenen kokoonpanossa. Tätä on pidetty hovioikeuden voimavarojen kohdentamisen kannalta ongelmallisena. Hovioikeuden päätöksistä valitetaan korkeimpaan oikeuteen ilman valituslupaa. Tämä sitoo myös korkeimman oikeuden voimavaroja epätarkoituksenmukaisella tavalla, varsinkin kun vain osa päätöksistä annetaan ennakkoratkaisuina. Muutoksenhakualttius lapsen palauttamista koskevissa asioissa on korkea. Päätökset tehdään kiireellisessä menettelyssä ja, kuten luovuttamisasiat, täysilukuisessa viiden jäsenen kokoonpanossa.

Lapsen palauttamista koskeva päätös pannaan täytäntöön siten, että palauttamispäätöksen antanut tuomioistuin lähettää päätöksen viran puolesta toimivaltaiselle käräjäoikeudelle täytäntöönpanoa varten. Käräjäoikeus puolestaan antaa vastapuolta kuulematta noutomääräyksen toimivaltaiselle ulosottomiehelle. Kun käräjäoikeus antaa noutomääräyksen muutaman päivän kuluessa palauttamispäätöksen antamisesta ja on siten sidottu palauttamispäätöksen antaneen hovioikeuden tai korkeimman oikeuden kantaan, käräjäoikeuskäsittely on tarpeeton välivaihe täytäntöönpanomenettelyssä.

Helsingin hovioikeudessa käsiteltävistä eksekvatuuriasioista suurin osa koskee ulkomaisen avioeropäätöksen tunnustamista. Ulkomaisen avioeropäätöksen pakollinen vahvistaminen tuomioistuimessa muun muassa aina, kun toinen puolisoista on Suomen kansalainen, on tarpeeton ja monimutkainen järjestely. Jos ulkomaisessa päätöksessä on ratkaistu sekä lapsen huolto että avioero, hakija voi joutua toimittamaan saman päätöksen erikseen sekä Helsingin hovioikeuteen että maistraattiin. Järjestelmä vie myös tuomioistuimen resursseja asioissa, jotka ovat pääosin rutiiniluontoisia.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Tavoitteet

Esityksen tavoitteena on oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan perustuen muuttaa oikeusastejärjestystä nykyistä järkevämmäksi ja tarkoituksenmukaisemmaksi rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista sekä kansainvälistä perheoikeutta koskevissa asioissa. Edellä selostetun mukaisesti luovuttamisen osalta esitys rajautuu EU-luovuttamislakiin ja pohjoismaiseen luovuttamislakiin perustuvien asioiden käsittelyyn. Esitys ei myöskään koske niitä kansainvälisiä perheoikeudellisia asioita, joita käsitellään ensimmäisenä oikeusasteena jo nykyään käräjäoikeudessa.

3.2 Toteuttamisvaihtoehdot

3.2.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

Oikeusastejärjestyksen muuttamisesta

Mahdollisina vaihtoehtoina oikeusaste- tai käsittelyjärjestyksen muuttamiselle rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevissa asioissa voitaisiin harkita seuraavia malleja:

- a) nykyjärjestelmän säilyttäminen muuten, mutta käsittelyjärjestyksen muuttaminen korkeimmassa oikeudessa siten, että luovuttamisasioiden käsittelyyn ei vaadittaisi viisijäsenistä kokoonpanoa;
- b) muutoksenhakuoikeus käräjäoikeuden ratkaisusta Helsingin hovioikeuteen, jonka ratkaisusta olisi valitusluvan kautta muutoksenhakuoikeus korkeimpaan oikeuteen;
- c) muutoksenhakuoikeus käräjäoikeuden ratkaisusta Helsingin hovioikeuteen, jonka ratkaisusta ei olisi muutoksenhakuoikeutta korkeimpaan oikeuteen;
- d) muutoksenhakuoikeus käräjäoikeuden ratkaisusta valitusluvan kautta korkeimpaan oikeuteen.

Vaihtoehto a) olisi toteutettavissa lainmuutoksella, jonka mukaan valitukset luovuttamisasioissa voitaisiin käsitellä kahden tai kolmen jäsenen jaostossa, kuten valitusluvan myöntäminen tai oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 10 §:ssä tarkoitetut asiat, joissa kyse on ylimääräistä muutoksenhakua koskevan hakemuksen hylkäämisestä tai tutkimatta

jättämisestä Tässä vaihtoehdossa olisi oikeusturvan kannalta se hyvä puoli, että muutoksenhakuun ei asiallisesti millään tavoin puututtaisi, mutta vapautettaisiin korkeimman oikeuden voimavaroja muihin tehtäviin. Toisaalta normaalia suppeampi jaostokokoonpano tietyn *asiaryhmän* käsittelyssä olisi poikkeuksellinen järjestely, jota lainsäädäntö ei tällä hetkellä mahdollista ja joka aikaisemmin on ollut käytössä ainoastaan vakuutus-oikeuden päätöksistä tehtyjä valituksia käsiteltäessä.

Vaihtoehto b) vastaisi oikeudenhoidon uudistamisohjelman kirjausta sikäli, että se merkitsisi siirtymistä tavanomaiseen oikeusastejärjestykseen luovuttamisasioissa. Samalla se kuitenkin merkitsisi oikeusasteiden lisäämistä nykyisestä, eikä vastaisi niin ikään oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa asetettua tavoitetta ja yleistä linjausta pyrkiä kokonaisuutena vähentämään asioiden käsittelyyn tarvittavaa työpanosta ja lyhentämään niiden käsittelyketjuja. Hovioikeuksilla ei myöskään ole kokemusta luovuttamisasioiden käsittelystä, joskin tarvittava asiantuntemus olisi hankittavissa koulutuksen avulla ja asia muutoinkin korjaantuisi soveltamiskokemuksen myötä.

Vaihtoehdossa b) olisi myös varmistuttava siitä, ettei luovuttamisasioiden käsittely pitkity nykyisestä. EAW-puitepäätöksessä edellytetään, että luovuttamismenettely tulee pääsääntöisesti saattaa päätökseen puitepäätöksessä edellytetyissä määräaajoissa. Käsittelyn joutuisuus on tärkeää myös oikeusturvan kannalta. Näin ollen, jos valitaan vaihtoehto b), luovuttamisasioiden käsittelylle säädettyjä määräaikoja olisi muutettava siten, että lopullinen päätös edellytetään säännönmukaisesti tehtäväksi puitepäätöksessä edellytetyssä 60 päivän määräajassa. Kuten edellä on todettu, voimassa olevan lain mukaan käräjäoikeuden on tapauksissa, joissa henkilö ei ole suostunut luovuttamiseensa, tehtävä päätös 26 päivässä kiinniottamisesta. Valitusaika on seitsemän päivää päätöksestä ja valitukseen vastaamisaika seitsemän päivää muutoksenhakuajan päättymisestä. Korkeimman oikeuden on annettava päätöksensä 20 päivän kuluessa vastauksen toimittamiseen varatun ajan päättymisestä. Pohjoismaisessa luovuttamislaisissa käsittelyajat käräjäoikeudessa ja korkeimmassa oikeudessa ovat vieläkin lyhyemmät. Kolmiportaisessa mallissa kunkin oikeusasteen määräaikoja olisi lyhennettävä. Määräaikavelvoitteet olisi määriteltävä uudelleen kunkin oikeusasteen osalta ja laskettava siten, että korkeimman oikeuden päätös olisi pääsääntöisesti tehtävä 60 päivässä kiinniottoajankohdasta ja pohjoismaiden välisissä tilanteissa 30 päivässä. Tilanteissa, joissa luovutettavaksi pyydetty henkilö suostuu luovuttamiseen, määräajat olisi säädettävä lyhyemmiksi. Toisaalta näissä tapauksissa käräjäoikeuden ratkaisusta ei käytännössä valiteta.

Jos vaihtoehtoon b) päädytään, olisi vielä pohdittava kysymystä siitä, edellyttäisikö asian käsittely hovioikeudessa jatkokäsittelylupaa vai ei. Oikeudenhoitoon kohdistuvien säästötavoitteiden valossa jatkokäsittelylupaa edellyttävä malli olisi perusteltu.

On kuitenkin huomattava, että vaikka vaihtoehto b) toteutettaisiin jatkokäsittelylupaa edellyttävänä, se merkitsisi silti oikeusasteiden lisäämistä nykyisestä. Kolmiportainen oikeusastejärjestys olisi myös kansainvälisessä vertailussa harvinainen.

Vaihtoehdossa c) valituskielto hovioikeuden ratkaisuun olisi hyvin poikkeuksellinen. Vertailun vuoksi voidaan mainita, että samantyyppistä yhteistyötä koskevassa tilanteessa valituskieltoa ylimpään oikeusasteeseen on käytetty laissa eräiden kansainvälisten rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa (21/1987). Lain 24 §:ssä on kielto

valittamalla hakea muutosta Helsingin hallinto-oikeuden päätökseen eräissä vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon siirtämistä koskevissa tilanteissa, joissa oikeusministeriön siirtopäätöksestä on valitettu Helsingin hallinto-oikeuteen. Tässä vaihtoehdossa olisi se huono puoli, että samalla poistuisi mahdollisuus saada luovuttamisasioissa korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja, mitä on pidetty tärkeänä.

Vaihtoehdossa d) säilyisi mahdollisuus saada ennakkoratkaisuja korkeimmalta oikeudelta. Valituslupajärjestelmässä korkeimman oikeuden ei tarvitsisi ottaa asiallisesti tutkittavakseen kaikkia valituksia, vaan se voisi keskittää voimavaransa tapauksiin, joilla on merkitystä laajemmin kuin käsiteltävässä yksittäistapauksessa. Lisäksi se voisi valvoa lainsoveltamiskäytännön yhtenäisyyttä. Menettelyllisesti valituslupan myöntämistä koskeva asia ei edellytä viisijäsenistä kokoonpanoa, vaan asia käsitellään ja ratkaistaan kahden tai kolmen jäsenen muodostamassa jaostossa.

Myös valituslupaa edellyttävässä muutoksenhakumallissa on otettava huomioon puitepäätöksessä sekä pohjoismaisessa luovuttamissopimuksessa asetetut määräaikaivelvoitteet, joita on selostettu edellä. Vaikka määräaikaivelvoitteista erityistapauksissa on mahdollista poiketa, säännönmukaisissa tilanteissa niitä tulisi kuitenkin edellyttää noudatettaviksi. Erityistapauksena voidaan pitää esimerkiksi sitä, että asiasta on pyydetty ennakkoratkaisua EU-tuomioistuimelta. Korkeimman oikeuden olisi sisäisillä järjestelyillään huolehdittava siitä, että valituslupavaiheesta voidaan nopeasti siirtyä käsittelemään itse valitusta, jos hakemus antaa siihen aiheen.

Muutoksenhakukysymystä on pohdittava myös perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta. Se on merkityksellinen perustuslain 21 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan sekä kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (KP-sopimuksen) 14 artiklan kannalta. Eduskunnan perustuslakivaliokunta on useassa lausunnossaan todennut, ettei valituslupamenettely sellaisenaan ole mainittujen sopimusmääräysten tai perustuslain 21 §:n vastainen (mm. PeVL 35/2002 vp, PeVL 4/2010 vp, PeVL 33/2012 vp).

Perustuslakivaliokunnan mukaan (esim. PeVL 4/2010 vp, PeVL 33/2012) jatkokäsittelylupajärjestelmässä muutoksenhakuoikeutta ei ole rajoitettu muun muassa sen vuoksi, että kaikista käräjäoikeuden ratkaisuista saa valittaa hovioikeuteen. Vastaavalla perusteella myöskään valituslupajärjestelmässä kyse ei ole muutoksenhakuoikeuden rajoittamisesta. Valituslupaa käsiteltäessä korkein oikeus jo tutkii asiaa siinä mielessä, olisiko luvan myöntämiseen perusteita. Siten valituslupavaihtoehdossa kaikista pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa koskevista ratkaisuista saisi edelleen valittaa korkeimpaan oikeuteen, joka tutkisi valituslupan myöntämisen edellytykset jokaisessa tapauksessa. Valituslupajärjestelmä ei toisaalta ole sellaisenaan rinnastettavissa jatkokäsittelylupajärjestelmään. Valituslupan myöntämisen edellytyksiä harkittaessa pelkkä aihe epäillä alemman tuomioistuimen ratkaisun oikeellisuutta ei ole valituslupan myöntämisen peruste, toisin kuin jatkokäsittelylupajärjestelmässä.

Oikeudenkäynnistä markkinaoikeudessa annetun lain (100/2013) mukaan muutosta markkinaoikeuden ratkaisuun eräissä asioissa haetaan valituslupamenettelyn kautta korkeimmalta oikeudelta (7 luvun 4 §). Perustuslakivaliokunta ei pitänyt valituslupasääntelyä ongelmallisena perustuslain 21 §:n kannalta (PeVL 33/2012 vp). Valiokunta muun

muassa kiinnitti huomiota siihen, että korkein oikeus voi myöntää valitusluvan oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n perusteella ennakkopäätösperusteen lisäksi myös silloin, jos valitusluvan myöntämiseen on *muu painava syy*. Valiokunta totesi, että muun painavan syyn arvioimiselle oikeusturvan takaamisen näkökulmasta saattaa olla korostettua tarvetta. Painava syy valituslupaperusteena on merkityksellinen myös EU-luovuttamislain ja pohjoismaisen luovuttamislain mukaisissa tapauksissa siitä riippumatta, onko alempi tuomioistuin kieltäytynyt henkilön luovuttamisesta vai määrännyt tämän luovutettavaksi. Perusteet luovuttamisesta kieltäytymiselle ovat hyvin rajoitettuja ja tarkoitettu sovellettaviksi poikkeuksellisissa tilanteissa. Jos tällainen poikkeuksellinen tilanne olisi käsillä, voisi se olla painava syy myös valitusluvan myöntämiselle.

On vielä huomattava, että pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa koskeva päätös on menettelyllinen ja merkitsee ainoastaan sen kysymyksen ratkaisemista, luovutetaanko henkilö pidätysmääräyksen antaneeseen jäsenvaltioon syytetoimia tai rangaistuksen täytäntöönpanoa varten. Ratkaisulla ei oteta kantaa epäillyn syyllisyyteen tai rikoksesta määrättyyn rangaistukseen, vaan ne ratkaistaan – samoin kuin pidätysmääräyksen antamisen edellytykset – määräyksen antaneessa valtiossa siellä voimassa olevien menettelysäännösten mukaisesti. Siten luovuttamisesta annettuja ratkaisuja ei ole pidettävä Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 2 artiklassa tarkoitettuina rikostuomioina, joihin tulee olla oikeus hakea muutosta. Kaikki jäsenvaltiot ovat myös sitoutuneet EU:n perusoikeuskirjaan ja keskeisiin kansainvälisiin ihmisoikeusvelvoitteisiin oikeusturvan sekä muutoksenhaun osalta. Yhteistyö EU:n jäsenvaltioiden välillä perustuukin vastavuoroiseen tunnustamiseen ja sen edellyttämään keskinäiseen luottamukseen jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmiä kohtaan.

Toisaalta niissäkin tapauksissa, joissa kyse on syyllisyydestä, valituslupamenettelyn on katsottu voivan täyttää perustuslain 21 §:n sekä kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden vaatimukset oikeudenmukaisesta oikeudenkäynnistä. Valituslupamenettelyä ei sellaisenaan ole pidetty myöskään edellä mainitun Euroopan ihmisoikeussopimuksen seitsemännen lisäpöytäkirjan 2 artiklan vastaisena (esim. PeVL 35/2002 vp, Pellonpää, Gullans, Pölönen, Tapanila, Euroopan ihmisoikeussopimus (2012), s. 912). Perustuslakivaliokunta on myös kiinnittänyt huomiota oikeudenkäynnin joutuisuuteen yhtenä keskeisenä perusoikeutena. Se, että luovuttamismenettelyä tehostetaan, osaltaan nopeuttaa asian saamista käsiteltäväksi luovuttamista pyytäneessä valtiossa.

Perustuslakivaliokunta on valituslupaan sidotun muutoksenhaun osalta pitänyt myös asiantuntemuksen turvaamista ensimmäisessä oikeusasteessa merkityksellisenä (PeVL 33/2012 vp). Siten oikeusturvan kannalta keskeistä on, että luovuttamisasia käsitellään asianmukaisesti ja asiantuntemuksella käräjäoikeudessa.

Kaiken kaikkiaan ratkaisu yllä kuvattujen vaihtoehtojen välillä olisi tehtävä sillä perusteella, mikä – oikeusturvaa vaarantamatta – parhaiten vastaisi tavoitetta vähentää luovuttamisasioiden käsittelyyn tarvittavaa työpanosta ilman, että asioiden käsittelyketju pitenis. Samalla olisi turvattava luovuttamisasioissa tarvittava asiantuntemus sekä mahdollisuus saada korkeimman oikeuden ennakkoratkaisuja. Lisäksi eurooppalaista pidätysmääräystä koskevassa puitepäätöksessä sekä pohjoismaisessa luovuttamissopimuksessa edellytetyt määräaikaivelvoitteita olisi säännönmukaisissa tapauksissa pystyttävä noudattamaan.

Esityksessä on päädytty ehdottamaan voimassa olevan sääntelyn muuttamista vaihtoehdon d) mukaisesti, koska sen voidaan parhaiten katsoa täyttävän edellä mainitut reunaehdot. Tämä edellyttää EU-luovuttamislain ja pohjoismaisen luovuttamislain muutoksenhakua koskevien säännösten muuttamista siten, että käräjäoikeuden ratkaisusta voisi valittaa korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus myöntää valituslupan.

Luovuttamisasioiden keskittämisestä

Kun muutoksenhakusääntelyä luovuttamisasioissa ehdotetaan muutettavaksi, on aiheellista tarkastella myös sitä, voitaisiinko luovuttamisasioiden edelleen keskittämällä ensimmäisessä oikeusasteessa nykyistä paremmin turvata käsittelyn luotettavuutta ja yhdenmukaisuutta.

EU-luovuttamislakiin ja pohjoismaiseen luovuttamislakiin perustuvat luovuttamisasiat on jo nykyisin keskitetty neljään käräjäoikeuteen. Luovuttamisasiat ovat olleet melko harvalukuisia ja suurin osa asioista on käsitelty Helsingin käräjäoikeudessa. Nykyisessä toimivaltajärjestelyssä ei sinällään ole käytännössä havaittu erityisiä ongelmia. Jokaisessa toimivaltaisessa käräjäoikeudessa on kuitenkin oltava valmius tehdä nopeasti päätös luovuttamisasiassa. Vaikka luovuttamisasiota ei sinänsä ole aiheutta pitää oikeudellisesti erityisen vaativina, niissä tarvitaan erityisosaamista, joka voidaan saavuttaa ja ylläpitää vain käytännön työssä. Käytännössä erityisen merkityksellistä on myös se, että luovutettava voi saada näitä asioita osaavaa oikeudellista apua ja riittävät tulkkauspalvelut.

Päätöksenteon keskittämisen tarkastelua ei edellytetä oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa, koska siinä mainitaan ainoastaan *oikeusastejärjestyksen* tarkistaminen. Keskittämällä on kuitenkin merkitystä myös ehdotetun muutoksenhakusääntelyn kannalta. Esityksessä voimassa olevaa lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että luovuttamisasi-oissa tehdyistä päätöksistä olisi muutoksenhakuoikeus korkeimpaan oikeuteen valituslupan kautta. Edellä selostetun mukaan perustuslakivaliokunta on valituslupaa edellyttävän muutoksenhaun osalta kiinnittänyt huomiota muun muassa ratkaisutoiminnan keskittämiseen ja pitänyt riittävän asiantuntemuksen turvaamista ensimmäisessä oikeusasteessa keskeisenä oikeusturvan kannalta.

Ehdotettu muutoksenhakujärjestely puoltaa keskittämistä myös luovuttamisasioiden käsittelyssä. Jo voimassa olevassa laissa on päädytty keskitettyyn ratkaisuun, jolla on pyritty turvaamaan riittävä asiantuntemus harvalukuisten luovuttamisasioiden käsittelyssä. Maantieteellisesti toimivaltaiset käräjäoikeudet on valittu siten, että luovuttamisasian käsittely ja sitä edeltävä säilöönotto-oikeudenkäynti voitaisiin järjestää suhteellisen lähellä luovutettavaksi pyydetyn henkilön kiinniottotai tavoittamispaikkaa. Tästä saavutettava etu on kuitenkin vähäinen, koska luovutettavaksi määrätty henkilö yleensä kuljetetaan pidätysmääräyksen antaneeseen jäsenvaltioon Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta. Usein on melko sattumanvaraista, missä henkilö otetaan kiinni, joten luovutusasian käsittelypaikalla ei hänen kannaltaan ole merkitystä. Voimassa oleva laki ei sinänsä velvoita käsittelemään luovuttamisasiaa siinä käräjäoikeudessa, joka on lähinnä luovutettavaksi pyydetyn henkilön kiinniottopaikkaa, vaan asia voidaan käsitellä missä

tahansa toimivaltaisessa käräjäoikeudessa. Siten estettä ei nykyisinkään ole käsitellä asiaa esimerkiksi Helsingin käräjäoikeudessa, vaikka luovutettavaksi pyydetty henkilö olisi otettu kiinni esimerkiksi Pohjois-Suomessa.

Vangitsemisasioiden ja muiden kiireellisten asioiden käsittelystä käräjäoikeuksissa eräissä tapauksissa annetun oikeusministeriön asetuksen (953/2013) perusteella Helsingin käräjäoikeus päivystää jatkuvasti virka-ajan ulkopuolisina aikoina. Muut luovuttamisasioita käsittelevät käräjäoikeudet päivystävät kukin oman hovioikeuspiirinsä vuorojaon mukaisesti 10–20 viikonloppuna vuodessa. Päivystysvuorojen jakauman vuoksi Helsingin käräjäoikeus joutuu suurella todennäköisyydellä käsittelemään päivystysasian esille tulevan luovuttamisasian säilöönottamisen. Päivystysjärjestelmä tukee asioiden keskittämistä nimenomaan Helsingin käräjäoikeuteen.

Asiaa arvioitaessa on otettava huomioon myös tilanteet, joissa luovutettavaksi pyydetty on suorittamassa vankeusrangaistusta. Henkilön oikeus tulla kuulluksi voi edellyttää, että hänet tuodaan toimivaltaiseen käräjäoikeuteen tai että käräjäoikeus pitää istuntonsa vankilassa tai esimerkiksi vankilan lähellä sijaitsevassa käräjäoikeudessa. Jos luovuttamisen täytäntöönpanoa lykätään tai Suomen kansalaisen tai Suomessa pysyvästi asuvan luovuttamisesta kieltäydytään, henkilöä ei tällöin luovuteta, vaan luovuttamisoikeudenkäynnin jälkeen hän jatkaa vankeusrangaistuksen suorittamista Suomessa.

Lainsäädäntö ei nykyisellään sisällä säännöksiä kuulemisen järjestämisestä videoyhteyden välityksellä. Videoyhteyden käyttöä esitutkinta- ja oikeudenkäyntimenettelyssä sekä erityisesti kansainvälisissä oikeusaputilanteissa on viime vuosina pyritty lisäämään ja se voisi olla myös luovuttamisasioissa järkevää etenkin tilanteessa, jossa luovutettavaksi pyydetty henkilö siihen suostuu. Säilöönottoa koskeva istunto voidaan jo nykyisin järjestää videoyhteyden avulla. Toisaalta luovutettavaksi pyydettyä henkilöltä ei tulisi evätä oikeutta tulla henkilökohtaisesti kuulluksi luovuttamista koskevassa asiassa. Eurooppalaista pidätysmääräystä koskevassa puitepäätöksessä on myös erityiset edellytykset luovutettavaksi pyydetyn henkilön oikeuksista ja suostumuksen hankkimismenettelyistä. Niistä huolehtiminen ei välttämättä olisi aivan yksinkertaista, jos koko luovuttamismenettely hoidettaisiin pelkästään videoyhteyttä käyttäen. Videoyhteyden käyttö yksittäisessä tapauksessa saattaa estyä myös teknisten ongelmien vuoksi. Lisäksi videoyhteyden sallivien lainmuutosten tulisi johdonmukaisuussyistä olla yhteensopivia ja linjassa muun lainsäädännön kanssa. Kaiken kaikkiaan videoyhteyden käyttö luovuttamisasioissa edellyttäisi laajempaa pohdintaa, mikä olisi hyvä tehdä muiden videoyhteyttä koskevien lainsäädäntöuudistusten yhteydessä.

Keskittämiskysymystä on hyvä pohtia myös siltä kannalta, mikä merkitys sillä on suhteessa muuhun lainsäädäntöön ja sääntelyn johdonmukaisuuteen. EU-luovuttamislain ja pohjoismaisen luovuttamislain mukainen ratkaisu päätöksenteon keskittämisestä neljälle käräjäoikeudelle on valittu myös eräissä muissa EU:n vastavuoroista tunnustamista koskevien puitepäätösten täytäntöönpanolaeissa (laki omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytäntöönpanosta Euroopan unionissa (540/2005), laki eurooppalaisesta todisteiden luovuttamismääräyksestä esineiden, asiakirjojen ja tietojen hankkimiseksi rikosasian käsittelyä varten tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta (729/2010), laki tutkintavankeuden vaihtoehtona määrättyjä valvontatoimia koskevan

puitepäättöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäättöksen soveltamisesta (620/2012). Samaa toimivaltaratkaisua on ehdotettu myös lakiin eurooppalaisesta suojelumääräyksestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja direktiivin soveltamisesta (oikeusministeriön mietintöjä ja lausuntoja 11/2013). Muiden instrumenttien soveltamisesta on toistaiseksi vähän tai ei lainkaan käytännön kokemusta. Niissä on myös kysymys erityyppisistä toimenpiteistä kuin luovuttamisasioissa eikä näillä toimenpiteillä tyypillisesti ole yhteyttä luovutusasioihin. Niiden kunkin osalta voidaan myöhemmin tarkastella toimivaltaratkaisujen toimivuutta käytännön kokemusten kerryttyä.

Luovuttamisasioiden harvalukuisuuden ja erityisesti ehdotetun muutoksenhakujärjestelyn vuoksi esityksessä on päädytty ehdottamaan siirtymistä nykyistä vielä keskitetymppään järjestelmään EU-luovuttamislakiin ja pohjoismaiseen luovuttamislakiin perustuvien asioiden käsittelyssä. Mikäli käsittely keskitettäisiin yhteen käräjäoikeuteen, olisi se väistämättä Helsingin käräjäoikeus. Suurin osa luovuttamisasioista käsitellään jo nyt Helsingin käräjäoikeudessa, jolla on siten hyvä asiantuntemus. Kuljettaminen Suomesta luovuttamista pyytäneeseen valtioon tapahtuu myös yleensä Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta.

Harkittavana on ollut myös sellainen vaihtoehto, että Helsingin käräjäoikeuden lisäksi myös jokin toinen käräjäoikeus olisi luovuttamisasioissa toimivaltainen. Muista käräjäoikeuksista luovuttamisasioita on käsitelty eniten Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Ottaen huomioon Tampereen ja Helsingin välinen helppo kulkuyhteys ja se, että Pirkanmaan käräjäoikeuden toimivalta huomattavassa osassa tapauksista perustuu Turun satamassa tapahtuneeseen kiinniottoon, Pirkanmaan käräjäoikeuden toimivaltaisuuden säilyttämiseen ei ole asiallisia perusteita. Oulun ja Pohjois-Savon käräjäoikeuksissa eurooppalaiseen pidätysmääräykseen perustuvia luovuttamisasioita on vuosittain ollut vain muutama tai joinakin vuosina ei lainkaan. Lähinnä on pidetty mahdollisena säilyttää toimivalta Oulun käräjäoikeudessa pohjoismaiseen luovuttamislakiin perustuvan menettelyn johdosta. Koska suurin osa Suomesta luovutettavista henkilöistä luovutetaan Ruotsiin, kuljetusjärjestelyt voisivat puoltaa näiden asioiden käsittelyä Oulun käräjäoikeudessa. Tämäkin etu koskee vain niitä käytännössä melko harvoja tapauksia, joissa luovutus käytännössä voidaan toteuttaa maanteitse Pohjois-Ruotsiin. Tarkoituksenmukaista ei myöskään ole, että pohjoismaisessa luovuttamislaisissa ja EU-luovuttamislaisissa olisi toistaan poikkeavat toimivaltasäännökset.

Esityksessä on päädytty ehdottamaan, että Helsingin käräjäoikeudella olisi yksinomainen toimivalta kaikissa pohjoismaisen luovuttamislaisissa ja EU-luovuttamislaisissa tarkoitetuissa asioissa. Tämä ehdotus olisi myös johdonmukainen suhteessa siihen jäljempänä käsiteltävään ehdotukseen, että nykyään Helsingin hovioikeudessa käsiteltävät kansainväliset perheoikeudelliset asiat siirretään käsiteltäviksi Helsingin käräjäoikeudessa. Luovuttamisasioiden keskittämällä ehdotetulla tavalla olisi vaikutuksia myös luovuttamisasioita käsittelevien syyttäjien toimivaltaan. Syyttäjienkin osalta muutokset johtaisivat nykyistä vielä keskitetymppään järjestelyyn, jossa toimivalta käsitellä luovuttamisasioita olisi pääsääntöisesti Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivilla syyttäjillä. Helsingin käräjäoikeus ja Helsingin syyttäjänvirasto eivät ole katsoneet tällaisesta järjestelystä aiheutuvan kohtuutonta työtaakkaa.

3.2.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Käsittelyn siirtämisestä käräjäoikeustasolle

Helsingin hovioikeudessa ensimmäisenä oikeusasteena käsiteltävien eksekvatuuriasioiden oikeusastejärjestyksen muuttamista harkittaessa vaihtoehtoina on ollut näiden asioiden käsittelyn siirtäminen kaikkiin käräjäoikeuksiin tai niiden siirtäminen yhteen käräjäoikeuteen. Käsittely voitaisiin siirtää kaikkiin käräjäoikeuksiin sillä perusteella, että niissä käsitellään nykyisin myös muun muassa eräisiin Euroopan unionin asetuksiin ja pohjoismaisiin säännöksiin perustuvia eksekvatuurihakemuksia. Esillä olevaan asiar ryhmään kuuluvia hakemuksia on kuitenkin lukumääräisesti vähän ja niiden joukossa voi olla hyvinkin erilaisia tilanteita. Oikeuskäytännön yhtenäisyyden ja asiantuntemuksen turvaamisen kannalta olisikin parempi siirtää niiden käsittely yhteen käräjäoikeuteen.

Lapsen palauttamista koskevia hakemuksia on ollut vuosittain Helsingin hovioikeudessa alle kymmenen. Tapausten harvalukuisuuden vuoksi olisi hyvä keskittää lapsen palauttamista koskevien asioiden käsittely edelleen yhteen tuomioistuimeen, vaikka niiden käsittely ensimmäisessä oikeusasteessa siirrettäisiin käräjäoikeustasolle. Sekä esillä olevat eksekvatuuriasiat että lapsen palauttamista koskevat asiat olisi perusteltua siirtää samaan tuomioistuimeen, koska näissä asioissa tarvitaan samankaltaista kansainvälisyksityisoikeudellista erityisosaamista. Käräjäoikeuksista parhaimpana vaihtoehtona on pidetty Helsingin käräjäoikeutta, jossa käsitellään jo nykyisin paljon perheoikeudellisia asioita. Helsingin käräjäoikeuteen on keskitetty myös muita kansainvälisiä asioita ja siellä on hyvät tulkkauspalvelut. Helsingin käräjäoikeudessa voitaisiin myös hyödyntää helposti käräjäoikeuden ja Helsingin hovioikeuden yhteistä tietopalvelukeskusta.

Esityksessä ehdotetaan sekä eksekvatuuriasioiden että lapsen palauttamista koskevien asioiden siirtämistä Helsingin käräjäoikeuteen. Muutoksen haasteena olisi Helsingin hovioikeudelle kertyneen kokemuksen välittäminen Helsingin käräjäoikeudelle. Tämä olisi toteutettavissa näiden tuomioistuinten välisellä yhteistyöllä.

Muutoksenhaun järjestämisestä

Helsingin hovioikeuden ensimmäisenä oikeusasteena käsittelemien eksekvatuuriasioiden ja lapsen palauttamista koskevien asioiden siirtäminen Helsingin käräjäoikeuteen edellyttää myös muutoksenhakujärjestyksen pohtimista.

Eksekvatuuriasioissa voitaisiin harkita vaihtoehtoa, jonka mukaan Helsingin käräjäoikeuden päätökseen haettaisiin muutosta valituslupan kautta korkeimmalta oikeudelta. Valituslupaa edellyttävä muutoksenhaku on nykyisin käytössä myös Helsingin hovioikeuden ensimmäisenä oikeusasteena ratkaisemissa ulkomaisen avioeropäätöksen tunnistamista koskevilla asioilla.

Esityksessä tarkoitetuissa eksekvatuuriasioissa ei ole suurta muutoksenhakuaikaa, joten niiden käsittelyyn tarvittavien voimavarojen käytön kannalta ei ole suurta merkitystä

sillä, onko muutoksenhakuasteita yksi vai kaksi. Niihin ei myöskään liity luovuttamisasioihin verrattavaa kiireellisyysvaatimuksesta johtuvaa perustetta poiketa normaalista oikeusastejärjestyksestä. Näillä perusteilla esityksessä on päädytty siihen, että Helsingin kärjäoikeuden eksekvatuuriasiassa antamaan ratkaisuun haettaisiin muutosta normaaliin tapaan Helsingin hovioikeudelta, jonka ratkaisusta olisi edelleen valituslupaa edellyttävä muutoksenhakuoikeus korkeimpaan oikeuteen.

Lapsen palauttamista koskevissa asioissa harkittavina on ollut kolme vaihtoehtoa. Ensimmäkin muutosta Helsingin kärjäoikeuden ratkaisuun voitaisiin luovuttamisasioiden tapaan hakea valituslupan kautta suoraan korkeimmalta oikeudelta. Tämä vaihtoehto turvaisi parhaiten lapsen palauttamista koskeviin asioihin liittyvän kiireellisyysvaatimuksen eikä lisäisi käsittelyketjuja nykyisestä. Etuna tässä vaihtoehdossa olisi myös korkeimmalle oikeudelle nykyisin käytössä olevista suorista valituksista aiheutuvan työmäärän väheneminen.

Lapsen palauttamista koskeviin asioihin ei toisaalta liity niin poikkeuksellisen nopeaa käsittelyä edellyttäviä määräaikavelvoitteita kuin rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskeviin asioihin. Kuuden viikon käsittelyaika lapsen palauttamista koskevissa asioissa koskee nimittäin vain ensimmäistä oikeusastetta. Valituslupaa edellyttävä valitusoikeus suoraan korkeimpaan oikeuteen edellyttäisi myös vahvaa asiantuntemusta ensimmäisessä oikeusasteessa, mikä Helsingin hovioikeudella nykyisellään on. Siten hovioikeuden jättäminen käsittelyketjusta pois voisi olla ongelmallista ainakin lainmuutosten voimassaolon alkuvaiheessa. Kärjäoikeudessa lapsen palauttamista koskeva asia käsiteltäisiin hakemusasiassa yhden tuomarin kokoonpanossa, joskin riittäisena asia voitaisiin siirtää käsiteltäväksi riita-asian käsittelystä säädetyssä järjestyksessä ja harkinnan mukaan kolmen tuomarin kokoonpanossa.

Toisena vaihtoehtona on harkittu mallia, jossa lapsen palauttamista koskevat asiat käsiteltäisiin edelleen ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin hovioikeudessa, mutta muutoksenhaku korkeimpaan oikeuteen edellyttäisi valituslupaa. Tätä vaihtoehtoa puoltaisivat edellä luetellut edut sekä lisäksi se, että ensimmäisessä oikeusasteessa olisi vahva lapsen palauttamista koskevien asioiden asiantuntemus. Tämä vaihtoehto merkitsi kuitenkin poikkeamista tavanomaisesta oikeusastejärjestyksestä, jonka mukaan asia ensimmäisessä oikeusasteessa käsitellään kärjäoikeudessa ja josta poikkeaminen edellyttäisi edellä selostetun mukaisesti painavia perusteita.

Kolmannen vaihtoehdon mukaan lapsen palauttamista koskevissa asioissa noudatettaisiin normaalia kolmiportaista käsittelyjärjestystä eli kärjäoikeuden ratkaisusta valitettaisiin hovioikeuteen ja sen ratkaisusta edelleen korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus myöntää valituslupan. Vaihtoehdossa olisi se epäkohta, että käsittelyketju pitenisi nykyisestä, mikä ei vastaa oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan kirjattuja tavoitteita. Esityksessä on kuitenkin päädytty tähän vaihtoehtoon, koska sillä saataisiin aikaan kokonaisuudessaan nykyistä järkevämpi ja tarkoituksenmukaisempi työnjako eri tuomioistuinten välillä. Tämä vaihtoehto takaisi parhaiten myös sen, että asia saadaan riittävällä asiantuntemuksella käsiteltyä. Olisi kuitenkin varmistuttava siitä, että käsittelyaika ei pitene. Oikeudenhoidon uudistamisohjelmassa edellytetään, että asioiden kiireellisyysvaatimus tulee turvata. Palauttamisasiossa käsittelyn joutuisuus on lapsen edun kannalta erityisen tärkeää. Siten käsittelyketjuun kuuluvien tuomioistuinten olisi huolehdittava

siitä, että asia saadaan käsiteltyä nopeasti. Kiireellisyysvaatimuksen turvaamiseksi esityksessä myös ehdotetaan muutoksenhakuajan lyhentämistä kaikkien lapsen palauttamisesta annettujen ratkaisujen osalta 14 päivään.

Voimassa olevan lain mukaan jatkokäsittelylupajärjestelmä ei koske hakemusasioita. Oikeusministeriön asettamassa työryhmässä on parhaillaan harkittavana järjestelmän soveltamisalan laajentaminen. Jos jatkokäsittelylupajärjestelmä ulotetaan koskemaan perheoikeudellisia hakemusasioita, ei olisi estettä sille, että myös eksekvatuuriasiat ja lapsen palauttamista koskevat asiat kuuluisivat sen piiriin. Tämä keventäisi ja nopeuttaisi hovioikeusmenettelyä selvissä tapauksissa.

Ulkomaisen avioeropäätöksen vahvistamisesta

Edellä kohdassa 2.3.2. esitetyistä syistä esityksessä ehdotetaan ulkomaisen avioeropäätöksen tunnustamista koskevien asioiden käsittelyn keventämistä muuttamalla avioliittolakia niin, että kaikki ulkomaiset avioeropäätökset tunnustettaisiin ilman erillistä vahvistusta. Maistraatti voisi näin ollen merkitä ulkomaisen avioeropäätöksen pyynnöstä väestötietojärjestelmään.

Tiedon tallentaminen väestötietojärjestelmään ei ole kuitenkaan oikeusvoimainen ratkaisu siitä, että vieraassa valtiossa annettu päätös tunnustetaan Suomessa. Tämän vuoksi olisi tarpeen säätää mahdollisuudesta hankkia tarvittaessa tuomioistuimelta vahvistus siitä, tunnustetaanko päätös Suomessa. Vahvistuksen saaminen tuomioistuimelta voisi olla tarpeen esimerkiksi silloin, jos maistraatti olisi ottanut kielteisen kannan rekisterimerkinnän tekemiseen. Vastaava muutos olisi tarpeen ulottaa koskemaan myös rekisteröityjen parisuhteiden purkamista koskevia ulkomaisia päätöksiä, joiden vahvistamiseen sovelletaan nykyisinkin avioeroasioiden mukaista järjestelmää.

3.3 Keskeiset ehdotukset

3.3.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

Esityksessä ehdotetaan EU-luovuttamislain ja pohjoismaisen luovuttamislain muuttamista siten, että mainittuihin lakeihin perustuvat luovuttamisasiat keskitettäisiin Helsingin käräjäoikeuteen. Tämä merkitsisi muutosta myös toimivaltaisten syyttäjien määräytymiseen. Esityksessä ehdotetaan, että luovuttamisasioiden käsittelemiseen toimivaltaisista syyttäjiä olisivat Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä syyttäjäntehtäviä hoitavat kihlakunnansyyttäjät. Nykysääntely säilyisi siltä osin kuin laissa mahdollistetaan se, että erityisestä syystä myös muu syyttäjä voi ryhtyä hoitamaan luovuttamisasiaa.

Lisäksi EU-luovuttamislakia ja pohjoismaista luovuttamislakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että muutosta luovuttamisesta päättäneen käräjäoikeuden ratkaisuun olisi haettava korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Valituslupaperusteet määräytyisivät oikeudenkäymiskaaren 30 luvun säännösten mukaan. Määräaika-velvoitteisiin ei muutoksissa puututtaisi.

3.3.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Esityksessä ehdotetaan, että Helsingin hovioikeudessa nykyään ensimmäisenä oikeusasteena käsiteltävät ulkomaisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanokelpoiseksi julistamista koskevat asiat samoin kuin lapsen palauttamista koskevat asiat käsiteltäisiin ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin käräjäoikeudessa. Helsingin käräjäoikeuden ratkaisuun haettaisiin muutosta Helsingin hovioikeudelta ja edelleen korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Molemmat asiaryhmät soveltuisivat jatkokäsittelyluvan piiriin.

Lisäksi ehdotetaan, että ulkomaisia avioeropäätöksiä voitaisiin tunnustaa ilman tuomioistuimen vahvistusta nykyistä laajemmin. Maistraatti voisi siten merkitä myös Euroopan unionin ulkopuolisessa valtiossa annetun ulkomaisen avioeropäätöksen suoraan väestötietojärjestelmään ilman tuomioistuimen vahvistusta silloinkin, kun päätös koskee Suomen kansalaista.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Taloudelliset vaikutukset

Yleisesti voidaan arvioida, että esityksen kohteena olevien asioiden harvalukuisuuden perusteella ehdotusten kustannusvaikutukset jäävät vähäisiksi.

4.1.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

Saatavilla ei ole erillisiä kustannusarvioita luovuttamisasioden eikä myöskään perheoikeudellisten asioiden käsittelystä. Menettelyllisesti luovuttamisasiat muistuttavat pakkokeinojen käsittelyä. Oikeusministeriön oikeushallinto-osastolta saatujen tietojen mukaan yhden pakkokeinoasian käsittelykustannukset käräjäoikeudessa ovat keskimäärin 400 euroa. Luovuttamisasian käsittely yleensä sisältää sekä säilöön ottamisen voimassa pitämistä että luovuttamista koskevan istunnon, jotka molemmat tulee ottaa huomioon käsittelykustannuksia arvioitaessa. Hovioikeuksien kustannusten osalta arvioinnin pohjaksi voidaan ottaa hakemusasioden käsittelykustannukset. Vuonna 2012 niiden on arvioitu olevan noin 2 000 euroa/asia.

Korkeimmassa oikeudessa asian käsittelyn on keskimäärin arvioitu maksavan noin 3 300 euroa/asia (2012). Vanhojen, suuntaa-antavien työajanseurantatietojen perusteella on arvioitu, että valitusluvasta aiheutuvat laskennalliset kustannukset ovat suuruusluokaltaan noin 1 900 euroa, asiaratkaisun noin 27 000 euroa. Laskentaperusteiden puutteellisuuden vuoksi kustannusarvioihin on kuitenkin syytä suhtautua varauksella. Myös tapauskohtaiset kustannuserot ovat huomattavia.

Koska luovuttamisasioihin ei nykyisin sovelleta valituslupamenettelyä, on niiden joukossa korkeimmassa oikeudessa monia yksinkertaisia ja selviä asioita. Tämän vuoksi voidaan arvioida, että niiden keskimääräiset käsittelykustannukset ovat huomattavasti alhaisemmat kuin valituslupan jälkeen annettujen asiaratkaisuiden. Käsittelykustannusten määrää arvioitaessa on kuitenkin otettava huomioon, että pieni osa tapauksista on vaativia ja täyttää prejudikaattiperusteen, jolloin niiden käsittelystä aiheutuu huomattavasti enemmän kustannuksia. Ehdotettujen muutosten taloudellisten vaikutusten arvioinnissa näillä kustannuksilla tai niiden suuruusluokalla ei kuitenkaan ole merkitystä, koska kustannukset sisältyvät sekä nykyjärjestelmään että ehdotettuun valituslupavaihtoehtoon.

Jos luovuttamisasioiden käsittely edellyttäisi valituslupaa, käsiteltäisiin suuri osa asioista jatkossa suppeammassa kokoonpanossa kuin nykyisin. Täysilukuisessa kokoonpanossa käsiteltäisiin vain asiat, joissa valituslupa myönnetään. Tähänastisten soveltamiskemusten perusteella voidaan arvioida, että näitä tapauksia olisi noin 15 % kaikista valituksista. Toisaalta siirtymisestä valituslupajärjestelmään seuraisi, että niissä tapauksissa,

joissa valituslupa myönnetään, olisi nykytilasta poiketen kaksi käsittelyvaihetta, mistä taas aiheutuisi uusia kustannuksia.

Olettaen, että muutosta EU-luovuttamislakiin perustuvissa asioissa haetaan vuosittain keskimäärin kymmenessä tapauksessa ja pohjoismaiseen luovuttamislakiin perustuvissa tapauksissa keskimäärin muutamassa tapauksessa vuodessa, voidaan suunta-antavasti arvioida, että siirtyminen valituslupaa edellyttävään muutoksenhakujärjestelmään merkitsisi luovuttamisasioden osalta korkeimmalle oikeudelle karkeasti arvioiden laskennallisesti noin 10 000 euron vuotuista kustannussäästöä.

Luovuttamisasioden keskittäminen yhteen käräjäoikeuteen voisi tehostaa menettelyä ja vähentää sellaisia yleiskustannuksia, jotka nykyään aiheutuvat muiden toimivaltaisten käräjäoikeuksien joutuessa pitämään yllä valmiutta käsitellä vain satunnaisesti esiintyviä, mutta kiireellisenä käsiteltäviä luovuttamisasioita. Keskittämisellä olisi luovutettavien henkilöiden kuljettamiskustannuksiin kahdensuuntaisia vaikutuksia. Kun käytännössä luovuttaminen useimmissa tapauksissa toteutetaan Helsinki-Vantaan lentoaseman kautta, voi luovuttamisasian käsittely kiinnittämispaiikkaa lähimmässä toimivaltaisessa käräjäoikeudessa aiheuttaa ylimääräisiä kuljetuksia. Näin on esimerkiksi silloin, kun Turun satamassa kiinniotettu henkilö ensin kuljetetaan Tampereelle luovuttamisasian käsittelyä varten ja myöhemmin edelleen Helsinkiin luovuttamista pyytäneeseen valti-oon siirtämistä varten. Toisaalta kuljetuskustannukset voivat lisääntyvät niissä tapauksissa, joissa luovuttaminen nykyään voidaan panna täytäntöön maakuljetuksena Pohjois-Suomesta tai joissa Suomessa vankina pidettävää henkilöä ei ainakaan välittömästi siirretä ulkomaille. Kaikkiaan luovuttamisasioden keskittämisen taloudelliset vaikutukset olisivat erittäin vähäisiä.

4.1.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Tuomioistuimen vahvistamisedellytyksen poistaminen ulkomaisen avioeropäätöksen tunnustamista koskevissa asioissa ja sen myötä näiden asioiden (noin 130 kpl) poistuminen Helsingin hovioikeudesta merkitsisi kustannussäästöä hovioikeudelle. Hovioikeuden arvion mukaan näiden asioiden työmäärä vastaa noin kymmentä prosenttia keskimääräisen hovioikeudessa käsiteltävän hakemusasian työmäärästä. Siirto merkitsisi siten hovioikeudelle noin 26 000 euron laskennallista vuotuista säästöä. Toisaalta hakemusmaksutulot alenisivat noin 13000 eurolla.

Voidaan olettaa, että maistraattien kustannukset eivät juurikaan kasvaisi nykyisestä, koska nykyisinkin ulkomaisen avioeropäätöksen merkitseminen väestötietojärjestelmään edellyttää maistraatin erillistä toimenpidettä hovioikeuden vahvistuspäätöksen jälkeen.

Muiden eksekvatuuriasioiden (noin 40 kpl) siirto hovioikeudelta Helsingin käräjäoikeudelle merkitsisi kustannussäästöä, koska hakemusasian käsittely käräjäoikeudessa on keskimäärin noin 1 700 euroa hovioikeutta edullisempaa. Päätöksistä ei käytännössä valiteta, joten voidaan olettaa, että koko kustannusero realisoituisi säästönä. Laskennallisen säästön voidaan arvioida olevan suuruusluokaltaan noin 70 000 euroa. Muilta osin

asioiden käsittelyn kustannukset siirtyisivät Helsingin hovioikeudelta Helsingin käräjäoikeudelle, jonka vuotuinen kustannuslisäys olisi näiltä osin arviolta noin 10 000 euroa.

Lapsen palauttamista koskevien asioiden (noin 5 kpl) siirto ensimmäisenä oikeusasteena Helsingin hovioikeudesta Helsingin käräjäoikeuteen merkitsisi Helsingin hovioikeudelle vuosittain arviolta muutaman tuhannen euron kustannussäästöä, jos noin puolet tapauksista käsiteltäisiin valitusasiana hovioikeudessa. Toisaalta asioiden käsittely aiheuttaisi vastaavasti vuosittain muutaman tuhannen euron kustannuslisäyksen Helsingin käräjäoikeudelle.

Kansainvälisissä perheoikeudellisissa asioissa korkeimmalle oikeudelle voidaan valituslupajärjestelmään siirtymisen johdosta arvioida aiheutuvan saman suuruusluokan säästövaikutus kuin luovuttamisasioissa. Tämän arvion perustana on se, että valituksena tutkittaisiin vuosittain yksi muutoksenhakemus. Arviossa on otettu huomioon se, ettei keskimääräinen valitusasian käsittelykustannus toteudu nykyiselläänkään niissä asioissa, joissa ei ole tarvetta muuhun kuin hovioikeuden lopputuloksen oikeellisuuden tarkistamiseen. Mahdollista on, että ehdotettu muutoksenhakukäsittely hovioikeudessa samoin kuin valituslupajärjestelmä vähentävät alttiutta hakea muutosta vielä korkeimmalta oikeudelta.

4.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan

4.2.1 Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

Ehdotetulla valituslupajärjestelmän ulottamisella luovuttamisasioihin olisi vaikutuksia korkeimman oikeuden voimavarojen kohdentamiseen. Valituslupaa edellyttävään muutoksenhakuun siirtymisen seurauksena luovuttamisasioiden käsittelystä vapautuva osa korkeimman oikeuden jäsenistä olisi käytettävissä korkeimman oikeuden pääasialliseen tehtävään eli huolehtimiseen lainkäytön yhtenäisyydestä ennakkoratkaisuilla.

Luovuttamisasioiden keskittäminen siirtäisi Helsingin käräjäoikeudessa käsiteltäviksi vuosittain korkeintaan 20 juttua muilta käräjäoikeuksilta. Kun jo ennestään pääosa luovuttamisasioista käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa, siirrosta ei aiheudu merkittävää työn lisäystä. Vastaavasti Pirkanmaan, Oulun ja Pohjois-Savon käräjäoikeuksissa näiden asiaryhmien käsittely päättyisi kokonaan. Samankaltainen muutos kohdistuisi myös syyttäjälaitokseen.

4.2.2 Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Ehdotetut muutokset eksekvatuuriasioiden käsittelyssä vapauttaisivat Helsingin hovioikeuden voimavaroja muutoksenhakuasioiden käsittelyyn. Hovioikeuden käsittelystä

poistuisi noin 170 hakemusasiasiaa. Niistä noin 40 tapausta siirtyisi Helsingin käräjäoikeuteen, jossa työmäärä vastaavasti lisääntyisi. Maistraattien työmäärään ehdotetuilla muutoksilla ei arvioida olevan olennaisia vaikutuksia.

Lapsen palauttamista koskevien asioiden oikeusastetta koskeva muutosehdotus vaikuttaisi ennen kaikkea Helsingin käräjäoikeuteen, johon tulisi kokonaan uusi asiaryhmä. Tapausten vähäisen lukumäärän vuoksi lisäys työmäärään ei olisi kokonaisuutena arvioiden suuri. Etenkin alkuvaiheessa perehtyminen uusiin asioihin edellyttäisi kuitenkin Helsingin käräjäoikeudelta erityistä panostusta ja myös yhteistyötä Helsingin hovioikeuden kanssa. Oikeusastejärjestyksen muutos vapauttaisi jonkin verran Helsingin hovioikeuden henkilöstövoimavaroja. Lapsen palauttamista koskevissa asioissa siirtyminen valituslupamenettelyyn vaikuttaisi korkeimman oikeuden voimavarojen kohdentamiseen vapauttamalla korkeimman oikeuden jäseniä aiempaa enemmän ennakkoratkaisujen antamiseen.

4.3 Yhteiskunnalliset vaikutukset

Kansalaisten kannalta avioliittolakiin ehdotettu muutos ulkomaisen avioeropäätöksen tunnustamisesta yksinkertaistaisi ja yhdenmukaistaisi tilannetta, kun kaikki ulkomaiset avioeropäätökset voitaisiin merkitä maistraatissa väestötietojärjestelmään ilman tuomioistuimen erillistä vahvistusta. Ehdotus ei vaarantaisi kansalaisten oikeusturvaa, kun tuomioistuimen vahvistusta olisi kuitenkin mahdollista kaikissa tapauksissa hakea.

Eksekvatuuriasioiden oikeusastejärjestyksen muutos ei vaikuttaisi hakijoiden maksuihin, koska hakemusasioden käsittelystä perittävä hakemusmaksu on käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa samansuuruinen. Ulkomaisen avioeropäätöksen tunnustamiseen liittyvä muutos laskisi asian käsittelystä perittäviä kustannuksia, sillä pakollisen tuomioistuimen vahvistuksen poistumisen myötä hakijalta säästyisi tuomioistuimen hakemusmaksu. Ulkomaisen avioeropäätöksen merkitsemisestä väestötietojärjestelmään ei peritä maistraatissa maksua.

Lapsen palauttamista koskevien asioiden oikeusastemuutos ei lähtökohtaisesti vaikuttaisi hakijoiden kustannuksiin, koska hakija saa tuloista riippumatta oikeusavun. Oikeudenkäynti- ja oikeusapukustannusten voidaan arvioida myös pysyvän nykyisellä tasolla, koska suurin osa tapauksista todennäköisesti käsiteltäisiin edelleen kahdessa oikeusasteessa.

5 Asian valmistelu

Oikeusministeriö asetti 25 päivänä huhtikuuta 2013 työryhmän, jonka tehtävänä oli selvittää tarve ja valmistella mahdolliset lainsäädäntömuutokset eräissä rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista ja kansainvälistä perheoikeutta koskevissa asioissa. Työryhmän tuli selvittää, olisiko mainituissa asioissa tai joissakin niistä tarpeen muuttaa käsittely- ja/tai oikeusastejärjestystä nykyisestä. Työryhmän toimeksianto perustui oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan, jonka mukaan tavoitteena on oikeusturvaa vaarantamatta vähentää kokonaisuutena arvioiden asioiden käsittelyyn tarvittavaa työpanosta sekä saada aikaan nykyistä järkevämpi ja tarkoituksenmukaisempi työnjako eri tuomioistuinasteiden välillä. Mahdolliset muutokset edellytettiin toteuttavaksi siten, että turvataan käsiteltäviin asioihin tarvittava erityisasiantuntemus sekä vaatimus asioiden käsittelemisestä kiireellisesti. Uudistusten tarpeellisuutta ja ratkaisuvaihtoehtoja tuli pohtia ottaen huomioon kunkin asiaryhmän erityispiirteet.

Työryhmään kutsuttiin edustajat oikeusministeriöstä, korkeimmasta oikeudesta, Helsingin hovioikeudesta, Helsingin käräjäoikeudesta, Valtakunnansyyttäjänvirastosta sekä Suomen Asianajajaliitosta.

Työryhmässä on kuultu Helsingin maistraatin edustajaa ulkomaisen avioeropäätöksen vahvistamiseen liittyvän menettelyn muutostarpeista sekä oikeusministeriön oikeushallinto-osaston edustajaa luovuttamisasioden käsittelyjärjestyksestä. Kuultavat suhtautuivat myönteisesti muutosehdotuksiin ja näkivät muutoksille pitkälti samoja perusteita kuin mitä esityksessä on tuotu esiin.

Luovuttamisasioden keskittämisestä on kuultu kirjallisesti Oulun, Pirkanmaan ja Pohjois-Savon käräjäoikeutta sekä Helsingin, Itä-Suomen, Oulun ja Pirkanmaan syyttäjänvirastoja. Nykyistä vielä keskitetyimmän järjestelmän etuna yleisesti nähtiin se, että silloin luovuttamisasioden käsittelyyn pääsisi kehittymään rutiinia. Oulun ja Pohjois-Savon käräjäoikeuksien lausunnoissa toisaalta tuotiin esiin kyseisten käräjäoikeuksien valmius luovuttamisasioden käsittelyyn. Epäkohtana Pohjois-Savon käräjäoikeuden lausunnossa mainittiin luovutettavaksi pyydetyn henkilön henkilökohtaiseen kuulemiseen ja kiireellisyysvaatimukseen liittyvät ongelmat kuljetusmatkojen pitenemisen seurauksena. Videoyhteyden käytön laajentaminen tuotiin esille, joskaan sen käyttöä ei varauksena kannatettu henkilökohtaisen kuulemisvaatimuksen sekä yksittäistapauksissa mahdollisesti ilmenevien teknisten esteiden vuoksi. Muut käräjäoikeudet samoin kuin syyttäjät eivät vastustaneet asioiden käsittelyn keskittämistä Helsingin käräjäoikeuteen.

6 Riippuvuus muista esityksistä

Edellä on ehdotettu, että niihin kansainvälistä perheoikeutta koskeviin asioihin, joissa muutosta käräjäoikeuden ratkaisuun haettaisiin hovioikeudelta, sovellettaisiin jatkokäsittelylupajärjestelmää. Oikeusministeriössä on 11.6.2013 asetettu työryhmä, jonka tehtävänä on oikeudenhoidon uudistamisohjelmaan perustuen laatia ehdotukset jatkokäsittelylupajärjestelmän soveltamisalan laajentamisesta (OM 7/41/2013). Työryhmän toimikausi päättyy 31.1.2014. Jatkossa on huolehdittava siitä, että työryhmien ehdotukset sovitetaan yhteen niiden pohjalta mahdollisesti annettavissa hallituksen esityksissä.

Esityksessä on ehdotettu muutosta vieraassa valtiossa isyydestä annetun päätöksen vahvistamista koskevaan menettelyyn. Ehdotus liittyy oikeusministeriössä valmisteilla olevaan isyyslain kokonaisuudistukseen, jota koskeva mietintö annettiin 12.11.2013 (OMML 56/2013). Jatkossa on huolehdittava näiden ehdotusten yhteensovittamisesta.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

7 Lakiehdotusten perustelut

7.1 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä

11 §. Toimivaltainen tuomioistuin

Yleisperusteluissa mainituista syistä pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että luovuttamisesta ja säilöön ottamisen voimassa pitämisestä päättävä tuomioistuin olisi Helsingin käräjäoikeus. Koska toimivaltaisia tuomioistuimia olisi jatkossa vain yksi, pykälän otsikko muutettaisiin yksikkömuotoon.

Muutoksen seurauksena myös nykyinen 2 momentin säännös voitaisiin tarpeettomana poistaa, koska Helsingin käräjäoikeuden lisäksi muilla käräjäoikeuksilla ei enää olisi toimivaltaa käsitellä luovuttamisasiaa eikä siihen liittyvää säilöönottoa.

12 §. Toimivaltaiset syyttäjät

Edellä 11 §:ään ehdotetun muutoksen seurauksena myös toimivaltaisia syyttäjiä koskevaa 12 §:ää esitetään muutettavaksi. Pykälän 1 momentin mukaan toimivaltaisia syyttäjiä olisivat Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat kihlakunnansyyttäjät. Pykälän 2 momentti säilyisi lähtökohtaisesti asiasisällöltään samana kuin voimassa olevan lain säännös. Siten erityisestä syystä toimivaltainen syyttäjä voisi olla myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu syyttäjä.

37 §. Muutoksenhakuoikeus

Yleisperusteluissa selostetuista syistä pykälää muutettaisiin siten, että käräjäoikeuden luovuttamista koskevaan päätökseen haettaisiin muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan. Lupa voitaisiin myöntää oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Terminologisena muutoksena pykälän otsikossa käytettäisiin sanamuotoa muutoksenhakuoikeus, jotta käytetyt termit vastaisivat 38 ja 39 §:ään ehdotettuja muutoksia.

38 §. Muutoksenhakemuksen tekeminen

Pykälän otsikko muutettaisiin vastaamaan oikeudenkäymiskaaren 30 luvussa käytettyä terminologiaa tilanteissa, jossa valittaminen korkeimpaan oikeuteen edellyttää valituslupaa. Otsikossa käytettäisiin termiä muutoksenhakemuksen tekeminen, jolloin se sisältäisi sekä valituslupan pyytämisen että valituksen tekemisen. Lisäksi valituslupamenettelyyn siirtymisen seurauksena pykälää muutettaisiin siten, että muutoksenhakemukseen olisi sisällytettävä lupahakemus ja valitus. Puitepäätöksen määräaikaivelvoitteista johtuen voimassaolevan 39 §:n määräajat säilyisivät ennallaan. Siten muutoksenhakukirjelmä olisi toimitettava käräjäoikeuteen seitsemän päivän kuluessa päätöksestä.

39 §. Muutoksenhakemukseen vastaaminen

Myös 39 §:n otsikon ja sisällön terminologia ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan oikeudenkäymiskaaren 30 luvun säännöksiä sekä edellä mainittua 38 §:ään ehdotettua muutosta. Siten pykälässä käytettäisiin termejä ”muutoksenhakija” ja ”muutoksenhakukirjelmä”. Sitä vastoin pykälän sisältöä ei muutettaisi vastaamaan oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 10 §:ää, jonka mukaan korkein oikeus lupahakemusta käsitellessään pyytää ainoastaan tarvittaessa vastauksen. Erityisesti puitepäätöksestä johtuvien määräaikaivelvoitteiden kannalta on pidetty selkeimpänä säilyttää pykälä tältä osin muuttumattomana ja siis edellyttää vastausta seitsemän päivän kuluessa muutoksenhakuajan päättymisestä. Vastauksessa olisi mahdollista ottaa kantaa sekä valituslupaperusteeseen että valitukseen. Jos vastaus olisi toimitettava vasta jos korkein oikeus myöntää valituslupan, voisi menettely pitkittyä.

40 §. Asiakirjojen toimittaminen korkeimpaan oikeuteen

Edellä selostettua vastaavasti pykälässä käytetty terminologia ehdotetaan muutettavaksi vastaamaan oikeudenkäymiskaaren 30 luvun säännöksiä.

41 §. Käsitteilyn kiireellisyys

Pykälän 1 momentin sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että luovuttamista koskeva asia tulisi saada lopullisesti ratkaistua 20 päivän kuluessa vastauksen toimittamiseen varatun ajan päättymisestä. Määräaikaivelvoite ei muuttuisi nykyisestä, mutta uusi sanamuoto soveltuisi nykyistä paremmin tilanteeseen, jossa korkein oikeus ei myönnä valituslupaa. Tällöin korkeimman oikeuden päätös olla myöntämättä valituslupaa olisi asiassa annettu lopullinen ratkaisu ja merkitsisi käräjäoikeuden ratkaisun jättämistä voimaan. Koska puitepäätöksen määräaikaivelvoitteissa erityistapauksia tai poikkeuksellisia olosuhteita lukuun ottamatta edellytetään, että lopullinen päätös asiassa annetaan 60 päivän kuluessa henkilön kiinniottamisesta, tähän tulisi pyrkiä myös sellaisessa tapauksessa, jossa korkein oikeus myöntää valituslupan.

Pykälän 2 momentti säilyisi voimassa olevan säännöksen sisältöisenä. Siten 1 momentin määräaikaivelvoitteesta olisi erityisestä syystä sallittua joustaa. Valituslupaperusteella olo tai ennakkoratkaisun pyytäminen EU-tuomioistuimelta voisi merkitä sellaista erityistä syytä, jossa määräaikaa ei ole mahdollista noudattaa. Tällöin päätös olisi pykälän 2 momentin mukaan tehtävä niin pian kuin mahdollista.

42 §. Muut säännökset

Pykälän viittaussäännöstä oikeudenkäymiskaaren 30 luvun menettelysäännöksiin muutettaisiin valituslupajärjestelmään siirtymisen seurauksena siten, että muutoksenhakuun sovellettaisiin soveltuvin osin, mitä muutoksenhausta säädetään, kun kyse on hovioikeuden toisena oikeusasteena käsittelemästä asiasta. Voimassa olevan lain mukaan menettelyyn soveltuvin osin sovelletaan säännöksiä, jotka koskevat muutoksenhakua hovioikeuden ensimmäisenä oikeusasteena käsittelemään asiaan.

7.2 Laki rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä

Yleisperusteluissa selostetuista syistä pohjoismaiseen luovuttamislakiin ehdotetaan tehtäväksi vastaavat muutokset kuin EU-luovuttamislakiin.

8 §. Toimivaltainen tuomioistuin

EU-luovuttamislakiin ehdotettua muutosta vastaavasti toimivaltaisia tuomioistuimia koskevaa pykälää muutettaisiin siten, että luovuttamisesta ja säilöön ottamisen voimassa pitämisestä päättämiseen toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin käräjäoikeus.

9 §. Toimivaltaiset syyttäjät

Vastaavasti toimivaltaisia syyttäjiä koskevaa 9 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että toimivaltaisia syyttäjiä 1 momentin mukaan olisivat Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat kihlakunnansyyttäjät. Pykälän 2 momentti säilyisi muuttumattomana eli erityisestä syystä toimivaltainen syyttäjä voisi olla myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu syyttäjä.

Muutoksenhaku

Muutoksenhakua koskeviin 34–37 §:ään sekä 39 §:ään ehdotetaan tehtäviksi samansisältöiset muutokset kuin EU-luovuttamislain 37–40 §:iin. Siten käräjäoikeuden luovuttamisasiassa antamaan ratkaisuun haettaisiin muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus myöntää valitusluvan.

Myös käsittelyn kiireellisyyttä koskevaa 38 §:ää muutettaisiin vastaamaan EU-luovuttamislain 41 §:ää muuten, mutta määräaika vastaisi nykyistä pohjoismaisen luovuttamislain 38 §:ää. Siten luovuttamista koskevat asiat tulisi saada lopullisesti ratkaistua 7 päivässä vastauksen toimittamiseen varatun ajan päättymisestä. EU-luovuttamislakia vastaavasti pykälän 2 momentissa säilyisi mahdollisuus erityisestä syystä poiketa määräaikavelvoitteesta.

7.3 Laki avioliittolain muuttamisesta

121 §.

Avioliiton purkamista koskevan ulkomaisen päätöksen tunnustamista koskevaa säännöstä ehdotetaan yleisperusteluissa esitetyistä syistä muutettavaksi siten, että ulkomaisen päätöksen tunnustaminen ei riippuisi enää olennaisesti siitä, minkä valtion kansalaisia päätös koskee. Pykälän 1 momentin mukaan avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevat vieraassa valtiossa annetut päätökset voitaisiin tunnustaa Suomessa ilman eri vahvistusta. Laissa aiemmin käytetyt käsitteet 'avioliiton peruutuminen' ja 'mitättömäksi julistaminen' korvattaisiin Euroopan unionin lainsäädännön mukaisella käsitteellä 'avioliiton pätemättömäksi julistaminen'.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, mitkä seikat estävät vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamisen Suomessa. Momentin 1 kohdassa olisi niin sanottu epäsuoraa toimivaltaa koskeva säännös. Sen mukaan päätöstä ei tunnusteta, jos päätöksen antaneen viranomaisen toimivalta ei ole perustunut kummankaan puolison asuin- tai kotipaikkaan, kansalaisuuteen tai muuhun sellaiseen liittymään, että viranomaisella voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavakseen. Vastaava säännös oli aiemmin lain 122 §:ssä. Uuteen säännökseen on kuitenkin lisätty mahdollisuus ottaa huomioon muuakin liittymä kuin puolison asuin- tai kotipaikka taikka kansalaisuus.

Momentin 2-5 kohdat vastaavat asiallisesti Bryssel IIa -asetuksen 22 artiklassa olevia avioeroa, asumuseroa ja avioliiton pätemättömäksi julistamista koskevien tuomioiden tunnustamatta jättämisen perusteita.

122 §.

Pykälässä säädettäisiin mahdollisuudesta saada vahvistustuomio siitä, onko vieraassa valtiossa annettu päätös tunnustettava Suomessa. Tuomioistuimen vahvistusta voisi hakea joko sille, että ulkomainen päätös tunnustetaan Suomessa, tai sille, että sitä ei tunnusteta Suomessa. Vastaavanlainen mahdollisuus hakea vahvistusta myös sille, että päätöstä ei tunnusteta Suomessa, sisältyy nykyisin Bryssel IIa -asetuksen 21 artiklan 3 kohtaan. Asian käsittelisi hakemuksesta Helsingin käräjäoikeus, johon yleisperusteluissa esitetyistä syistä siirrettäisiin nykyisin Helsingin hovioikeudessa ensimmäisenä oikeusasteena käsiteltävät ulkomaisten päätösten vahvistamisasiat.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin siitä, että asiaa käsiteltäessä käräjäoikeuden olisi varattava toiselle puolisolle tilaisuus tulla kuulluksi ennen vahvistuspäätöksen tekemistä. Käräjäoikeuden harkintaan jäisi, onko kuulemista pidettävä tarpeellisena asian selvittämiseksi. Lisäksi edellytettäisiin, että henkilön olinpaikka on vaikeuksitta selvitettävissä.

123 ja 124 §.

Pykälät ehdotetaan kumottaviksi 121 ja 122 pykäliin tehtävien muutosten vuoksi. Muutoksenhausta ei ole erityistä säännöstä, joten muutosta käräjäoikeuden päätökseen haetaisiin Helsingin hovioikeudelta oikeudenkäymiskaaren 25 luvun mukaisesti.

125 §.

Pykälä säilyisi muuten muuttamattomana, mutta viittaus 121–124 pykäliin ehdotetaan muutettavaksi viittaukseksi 121 ja 122 pykäliin.

7.4 Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta

25 §. Muussa vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustaminen ja täytäntöönpano

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että toimivaltainen tuomioistuin vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevissa asioissa olisi Helsingin käräjäoikeus. Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tuomioistuimen vahvistusta voisi hakea joko sille, että vieraassa valtiossa annettu päätös tunnustetaan Suomessa tai sille, että sitä ei tunnusteta. Vastaavanlainen mahdollisuus hakea vahvistusta myös sille, että päätöstä ei tunnusteta Suomessa, sisältyy nykyisin Bryssel IIa -asetuksen 21 artiklan 3 kohtaan ja Haagin lastensuojelusopimuksen 24 artiklaan.

Oikeusastejärjestystä koskevan muutosehdotuksen johdosta pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin yleisesti tuomioistuimeen. Kaikki asiaa käsittelevät tuomioistuimet voisivat siten tarvittaessa muuttaa tai täsmentää tapaamisen tai luonapidon ehtoja.

26 §. Lapsen poisviemisen luvattomuuden vahvistavan päätöksen täytäntöönpano

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että toimivaltainen tuomioistuin lapsen poisviemisen luvattomuutta koskevan päätöksen täytäntöönpanoa koskevassa asiassa olisi Helsingin käräjäoikeus.

31 §. Toimivaltainen tuomioistuin

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi yleisperusteluissa esitetystä syistä siten, että toimivaltainen tuomioistuin lapsen palauttamista koskevassa asiassa olisi Helsingin käräjäoikeus.

Tuomioistuimen kokoonpanosta Helsingin käräjäoikeudessa ei säädettäisi erikseen. Hakemusasioina lapsen palauttamista koskevat asiat käsiteltäisiin käräjäoikeudessa

oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 5 §:n mukaisesti yhden tuomarin kokoonpanossa. Lapsen palauttamista koskevat asiat ovat niin vaativia, etteivät ne kuitenkaan sovellu notaarin yksin ratkaistaviksi. Jos asia siirrettäisiin käsiteltäväksi riita-asian käsittelystä säädettyssä järjestyksessä oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 4 §:n mukaisesti, tuomioistuimen kokoonpano määräytyisi riita-asioita koskevien säännösten mukaan. Asia voitaisiin tällöin käsitellä kolmen tuomarin kokoonpanossa, jos asian laatu tai laajuus sitä vaatii. Kolmen tuomarin kokoonpano voisi olla perusteltua etenkin lainmuutosten voimassaolon alkuvaiheessa ja myöhemminkin silloin, kun asia olisi monimutkainen tai oikeudellisesti vaikea.

36 §. Hakemus

Oikeusastejärjestystä koskevan muutosehdotuksen seurauksena lain 6 luvun menettelyä koskevia säännöksiä ehdotetaan muutettaviksi siten, että niissä viitattaisiin yleisesti tuomioistuimeen. Luvun säännökset koskevat vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskevassa asiassa noudatettavaa oikeudenkäyntiä yleensä ja siten kaikkia asiaa käsitteleviä oikeusasteita.

Pykälän 3 momenttia ehdotetaan mainituista terminologiasyistä muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin tuomioistuimeen. Käytännössä mahdollisuus hyväksyä vieraskielinen asiakirja ilman käännöstä koskisi ensisijaisesti hakemuksen vastaanottavaa tuomioistuinta eli Helsingin käräjäoikeutta.

37 §. Päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskevan asian käsittely

Pykälän 1 momentissa säädetty velvoite ratkaista asia kuuden viikon kuluessa hakemuksen tekemisestä koskisi vain Helsingin käräjäoikeutta, joka käsitelisi hakemuksen ensimmäisenä oikeusasteena. Kuitenkin myös Helsingin hovioikeus ja korkein oikeus olisivat velvollisia käsittelemään tässä luvussa tarkoitettut asiat kiireellisesti Haagin lapsikaappaussopimuksen 11 artiklan mukaisesti. Jos korkein oikeus myöntäisi valitusluvan, korkeimman oikeuden olisi huolehdittava siitä, että myös valitusasia käsiteltäisiin viipymättä.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan edellä mainituista syistä muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin tuomioistuimeen. Pykälässä tarkoitettu mahdollisuus koskisi siten kaikkia asiaa käsitteleviä oikeusasteita.

Koska Helsingin käräjäoikeus ja Helsingin hovioikeus käsittelisivät koko maassa lapsen palauttamista koskevat asiat, pykälän 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tuomioistuin voisi pitää tarvittaessa istunnon myös muualla kuin sen tuomiopiiriin kuuluvalla alueella. Helsingin hovioikeuden osalta säännös ei olisi välttämätön, koska sillä on tämä mahdollisuus jo oikeudenkäymiskaaren 26 luvun 13 §:n yleisen säännöksen mukaan. Johdonmukaisuussyistä momentissa käytettäisiin kuitenkin ilmaisua tuomioistuin.

38 §. Asiaan osallisen kuuleminen

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskevassa asiassa asiaan osallisen kuuleminen olisi nykyistä selkeämmin pääsääntö. Edellytyksenä kuulemiselle olisi se, että kuultavan olinpaikka olisi vaikeuksista selvitettävissä. Pykälässä viitattaisiin tuomioistuimeen ja siten vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskevan asian ratkaisemisessa noudatettavaan menettelyyn yleensä.

39 §. Lapsen kuuleminen

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin tuomioistuimeen.

40 §. Väliaikainen määräys

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin tuomioistuimeen. Pykälässä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen voisi siten antaa Helsingin kärjäoikeus, Helsingin hovioikeus tai korkein oikeus silloin, kun se käsittelee lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa tai lapsen palauttamista koskevaa asiaa.

42 §. Muutoksenhaun määräaika

Voimassa olevan lain mukaan muutoksenhaku-aika vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanoa tai lapsen palauttamista koskevassa asiassa on 14 päivää, jos hakemus hyväksytään, ja 30 päivää, jos hakemus hylätään. Menettelyn nopeuttamiseksi säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että määräaika valituksen tekemiseen vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa taikka lapsen palauttamista koskevassa asiassa olisi hakemuksen hylkäämisestä tai hyväksymisestä riippumatta 14 päivää siitä päivästä, jona ratkaisu annettiin. Muutoksenhakujärjestelmän selkeyden vuoksi erityinen muutoksenhaku-aika ulotettaisiin koskemaan myös ratkaisuja, joissa on kysymys pelkästään ulkomaisen päätöksen tunnustamisesta. Muutoksenhaku-aika olisi sekä kärjäoikeuden että hovioikeuden ratkaisusta valitettaessa sama. Muutoksenhakuun kärjäoikeuden ja hovioikeuden ratkaisusta sovellettaisiin muutoin oikeudenkäymiskaaren 25 ja 30 luvun säännöksiä soveltuvien osien. Kärjäoikeuden ratkaisuun ilmoitettaisiin siten tyytymättömyyttä oikeudenkäymiskaaren 25 luvun säännösten mukaisesti. Muutoksen seurauksena myös pykälän otsikkoa esitetään muutettavaksi.

43 §. Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Pykälän 2 ja 3 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä viitattaisiin tuomioistuimeen. Säännökset koskisivat siten jokaista ratkaisun antanutta oikeusastetta. Päätöksen täytäntöönpanokelpoisuutta koskevat säännökset säilyisivät ennallaan.

44 §. Päätöksen lähettäminen täytäntöönpantavaksi

Pykälän 1 momentissa säädettyä täytäntöönpanomenettelyä ehdotetaan yksinkertaistettavaksi siten, että lapsen palauttamista koskevan päätöksen antanut tuomioistuin lähettäisi päätöksen viran puolesta suoraan toimivaltaiselle ulosottomiehelle täytäntöönpantavaksi. Tuomioistuin ei tekisi erillistä noutomääräystä, mutta kehottaisi ulosottomiestä kiireellisesti noutamaan lapsen 46 §:n mukaisesti. Säännöksessä viitattaisiin tuomioistuimeen. Se koskisi siten samalla tavoin sekä Helsingin käräjäoikeutta että muutoksenhakutuomioistuimia.

Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että myös siinä viitattaisiin tuomioistuimeen. Tuomioistuimella tarkoitettaisiin tilanteen mukaan joko päätöksen antanutta Helsingin käräjäoikeutta tai muutoksenhakutuomioistuinta. Oikeusastejärjestyksen muuttumisen seurauksena 2 momentin toisen virkkeen sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että toimivaltaisen käräjäoikeuden olisi huolehdittava kiireellisesti täytäntöönpanosta 45 §:n mukaisesti. Jos toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin käräjäoikeus, joka on antanut täytäntöönpanokelpoisuutta koskevan päätöksen, sen olisi hakijan pyynnöstä huolehdittava itse täytäntöönpanosta välittömästi.

Täytäntöönpanoa koskevan menettelyn muuttamisen seurauksena myös pykälän otsikkoa ehdotetaan muutettavaksi.

46 §. Lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpano

Edellä 44 §:ään ehdotettujen muutosten seurauksena pykälän 1 momentin ensimmäistä lausetta ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä ei enää viitattaisi erilliseen noutomääräykseen, vaan ulosottomiehen suorittamaan täytäntöönpanoon, joka tapahtuu noutamalla lapsi. Palauttamis päätöksen täytäntöönpanoon sovellettaisiin voimassaolevan lain mukaisesti lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annettua lakia tämän pykälän 2 ja 3 momentissa säädetyn rajoituksen.

7.5 Laki adoptiolain muuttamisesta

71 §. Tuomioistuimen päätös tunnustamisesta

Edellä yleisperusteluissa esitetyistä syistä pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin käräjäoikeus. Tämän vuoksi myös pykälän otsikkoa muutettaisiin. Lisäksi pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että tuomioistuimen vahvistusta voisi hakea joko sille, että vieraassa valtiossa annettu päätös tunnustetaan Suomessa tai sille, että sitä ei tunnusteta.

73 §. Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennetun adoption tunnustaminen ja oikeusvaikutukset,

74 §. Ulkomaisen adoption vahvistaminen tuomioistuimen päätöksellä,

75 §. Ulkomaisen adoption purkamisen vahvistaminen tuomioistuimen päätöksellä,

Pykälää ehdotetaan muutettaviksi siten, että pykälissä tarkoitettu toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin käräjäoikeus. Muutoksen seurauksena myös 74 ja 75 §:n otsikot esitetään muutettaviksi.

76 §. Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus ja

82 §. Ulkomaisen asiakirjan luotettavuuden varmistaminen

Toimivaltaista tuomioistuinta koskevan muutoksen johdosta pykälien sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että niissä viitattaisiin tuomioistuimeen. Säännökset koskisivat siten kaikkia asiaa käsitteleviä oikeusasteita.

84 §. Muutoksenhaku

Säännös ehdotetaan kumottavaksi oikeusastejärjestykseen tehtävän muutoksen vuoksi. Muutoksenhakuun Helsingin käräjäoikeuden ja Helsingin hovioikeuden ratkaisuihin sovellettaisiin oikeudenkäymiskaaren 25 ja 30 luvun säännöksiä.

7.6 Laki isyyslain 52 §:n muuttamisesta

52 §. Vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistaminen

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälässä tarkoitetuissa asioissa toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin käräjäoikeus.

7.7 Laki ulkomailta annetun elatusapua koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

11 §.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että päätöksen täytäntöönpanoa pyydetäisiin Helsingin kärjäoikeudelta.

13 §.

Pykälän sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi 11 §:ssä mainitun muutoksen seurauksena. Pykälässä viitattaisiin valitusta käsittelevään tuomioistuimeen, jolla tarkoitettaisiin tilanteen mukaan joko Helsingin hovioikeutta tai korkeinta oikeutta.

7.8 Laki holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta

95 j §. ja 95 k §.

Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälissä tarkoitettuna tuomioistuimena olisi Helsingin kärjäoikeus.

7.9 Laki toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa tehdyn yleis-sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

8 §. Tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoisuudesta päättäminen

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että toimivaltainen tuomioistuin olisi Helsingin kärjäoikeus.

Pykälän 2 momentin luetteloon ehdotetaan lisättäväksi viittaus lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 43 §:n 3 momenttiin. Säännöksestä kävisi näin nykyistä selkeämmin ilmi se, että siinä tarkoitetut päätökset voidaan panna täytäntöön, vaikka ne eivät ole lainvoimaisia.

7.10 Laki aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

8 §. Tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoisuudesta päättäminen

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että toimivaltainen tuomioistuim olisi Helsingin käräjäoikeus.

8 Voimaantulo

Lainmuutokset ehdotetaan tuleviksi voimaan mahdollisimman pian.

Rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevien lakiehdotusten voimaantulosäännösten mukaan asiaan, jossa luovutettavaksi pyydetty henkilö on otettu kiinni tai muuten tavoitettu ennen lainmuutosten voimaantuloa, sovellettaisiin lainmuutosten voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Soveltamisajankohdan kytkeminen henkilön kiinniotto- tai tavoittamisajankohtaan olisi käytännön menettelyn ja myös määräaikäsäännösten soveltamisen kannalta selkeä ratkaisu.

Perheoikeudellisissa lakiehdotuksissa olevien voimaantulosäännösten mukaan asiaan, joka on tullut vireille ennen lainmuutosten voimaantuloa, sovellettaisiin lainmuutosten voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä. Ulkomaisen päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevissa asioissa merkityksellistä on se hetki, jolloin tunnustamista tai täytäntöönpanoa koskeva asia on tullut vireille Suomessa. Siirtymäsäännöksiä sovellettaessa ei siis olisi merkitystä sillä, milloin ulkomaisen päätöksen antamiseen johtanut menettely on tullut vireille vieraassa valtiossa.

9 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Lakiehdotukset ovat merkityksellisiä erityisesti oikeusturvaa koskevan perustuslain 21 §:n kannalta. Pykälän 1 momentin nojalla jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet, kuten käsittelyn julkisuus, oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta turvataan saman pykälän 2 momentin mukaan lailla.

Esityksessä ehdotetaan EU-luovuttamislain ja pohjoismaisen luovuttamislain muuttamista siten, että käräjäoikeuden ratkaisuun luovuttamisasiassa saisi hakea muutosta, jos korkein oikeus oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n nojalla myöntää valitusluvan. Ehdotus on merkityksellinen erityisesti perustuslain 21 §:n 2 momentin muutoksenhaun turvaamista koskevan säännöksen kannalta.

Ehdotettu valituslupajärjestelmä ei merkitse valituskieltoa eikä siten rajoitusta asianosaisten oikeuteen hakea muutosta. Myöskään perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt valituslupajärjestelmää sinänsä perustuslain 21 §:n vastaisena (esimerkiksi PeVL 4/2005, PeVL 4/2010 vp, PeVL 33/2012 vp).

Perustuslakivaliokunta on antanut useita lausuntoja muutoksenhakuoikeudesta yleisissä tuomioistuimissa. Yhteenvetona perustuslakivaliokunnan lausunnoista voidaan todeta, että perustuslain 21 §:n 2 momentti ei estä muutoksenhakulupatyypin järjestelmän säätämistä. Perusteena on tuotu esiin muun muassa se, että myös muutoksenhakulupaa edellyttävissä järjestelmissä kaikista alemman oikeusasteen ratkaisusta on voitu valittaa ylempään oikeusasteeseen. Lisäksi perustuslakivaliokunta on korkeimman oikeuden valituslupaa edellyttävän muutoksenhaun perustuslainmukaisuutta arvioidessaan kiinnittänyt huomiota siihen, että asiantuntemus turvataan ensimmäisessä oikeusasteessa. Valiokunta on myös erityisesti oikeusturvan kannalta pitänyt merkityksellisenä sitä, että valituslupa voidaan oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n mukaan myöntää ennakkopäätösperusteen lisäksi myös, jos valitusluvan myöntämiseen on muu painava syy. Edelleen perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota oikeudenkäyntimenettelyn joutuisuuteen ja tavoitteeseen lyhentää käsittelyaikoja.

Ehdotettua muutoksenhakuratkaisua luovuttamisasioissa on erityisesti käsiteltävien asioiden luonteen, kiireellisyysvaatimusten sekä käsittelyn keskittämisen näkökulmasta perusteltu yleisperustelujen jaksossa 3.2.1. Perustuslakivaliokunnan asettamien edellytysten voidaan esiin tuoduin perustein katsoa täyttyvän ehdotetuissa lainmuutoksissa.

Ottaen huomioon, että perheoikeudellisiin asioihin liittyvissä lainmuutoksissa oikeusasteita lisättäisiin nykyisestä, muutosten voidaan katsoa parantavan oikeusturvaa nykyisestä.

Edellä mainituilla perusteilla lakiehdotuksia ei ole pidettävä ongelmallisina perustuslain 21 §:n säännöksen kannalta. Lakiehdotukset voidaan siten hyväksyä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki

rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 11 ja 12 §, 37–40 § sekä 41 ja 42 §, sellaisina kuin niistä ovat 11 § osaksi laissa 1761/2009 ja osaksi laissa 1174/2011 sekä 12 § laissa 1760/2009 seuraavasti:

11 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Helsingin käräjäoikeudella on toimivalta päättää säilöön ottamisen voimassa pitämisestä ja luovuttamisesta.

12 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Jollei tässä laissa toisin säädetä, Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat kihlakunnansyyttäjät ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjäntehtäviä.

Erityisestä syystä toimivaltainen syyttäjä voi olla myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu syyttäjä.

37 §

Muutoksenhakuoikeus

Käräjäoikeuden luovuttamista koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n nojalla myöntää valitusluvan.

38 §

Muutoksenhakemuksen tekeminen

Sen, joka haluaa hakea muutosta käräjäoikeuden luovuttamista koskevaan päätökseen, on seitsemän päivän kuluessa päätöksestä toimitettava käräjäoikeuteen korkeimmalle oikeudelle osoitettu muutoksenhakukirjelmä, johon on sisällytettävä lupahakemus ja valitus. Muutoksenhakemus, jota ei ole tehty määräajassa, ei oteta tutkittavaksi.

39 §

Muutoksenhakemukseen vastaaminen

Muutoksenhakijan vastapuolella on oikeus kirjallisesti vastata valitukseen. Vastauksen antamista varten vastapuoli saa käräjäoikeudesta jäljennökset muutoksenhakukirjelmästä ja siihen liitetyistä asiakirjoista. Määräaika vastauksen antamiseen on seitsemän päivää muutoksenhakuajan päättymisestä. Vastapuolen on mainitussa määräajassa toimitettava kirjallinen vastaus käräjäoikeuteen. Muutoksenhakija saa käräjäoikeudesta jäljennöksen vastauksesta ja siihen liitetyistä asiakirjoista.

40 §

Asiakirjojen toimittaminen korkeimpaan oikeuteen

Käräjäoikeuden tulee lähettää muutoksenhakukirjelmä liitteineen viipymättä sen saavuttua korkeimmalle oikeudelle. Samalla on lähetettävä asiaa koskeva asiakirjavihko sekä jäljennös käräjäoikeuden päätöksestä. Vastaavasti vastaus liitteineen on sen saavuttua lähetettävä viipymättä korkeimmalle oikeudelle.

41 §

Käsittelyn kiireellisyys

Korkeimman oikeuden on käsiteltävä luovuttamista koskeva asia kiireellisesti. Asia tulee saada lopullisesti ratkaistua viimeistään 20 päivän kuluessa vastauksen toimittamiseen varatun ajan päättymisestä.

Jos 1 momentissa säädettyä määräaikaa ei erityisestä syystä voida noudattaa, päätös tulee tehdä niin pian kuin mahdollista.

42 §

Muut säännökset

Jollei muusta lainsäädännöstä muuta johdu, muutoksenhakuun sovelletaan muutoin soveltuvien osin niitä oikeudenkäymiskaaren 30 luvun säännöksiä, jotka koskevat muutoksenhakua hovioikeuden toisena oikeusasteena käsittelemään asiaan. Asian käsittelyyn korkeimmassa oikeudessa sovelletaan myös soveltuvien osin tämän lain säännöksiä asian käsittelystä käräjäoikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asiaan, jossa luovutettavaksi pyydetty henkilö on otettu kiinni tai muuten tavoitettu ennen lainmuutosten voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Laki

**rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden
Pohjoismaiden välillä annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Pohjoismaiden välillä annetun lain (1383/2007) 8 ja 9 §, 34–37 § sekä 38 ja 39 §, sellaisina kuin niistä ovat 8 § osaksi laissa 1761/2009 ja osaksi laissa 1174/2011 sekä 9 § laissa 1760/2009 seuraavasti:

8 §

Toimivaltainen tuomioistuin

Helsingin käräjäoikeudella on toimivalta päättää säilöön ottamisen voimassa pitämisestä ja luovuttamisesta.

9 §

Toimivaltaiset syyttäjät

Jollei tässä laissa toisin säädetä, Helsingin käräjäoikeuden tuomiopiirissä toimivat kihlakunnansyyttäjät ovat toimivaltaisia hoitamaan tämän lain mukaisia syyttäjäntehtäviä.

Erityisestä syystä toimivaltainen syyttäjä voi olla myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu syyttäjä.

34 §

Muutoksenhakuoikeus

Käräjäoikeuden luovuttamista koskevaan päätökseen haetaan muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:n nojalla myöntää valitusluvan.

35 §

Muutoksenhakemuksen tekeminen

Sen, joka haluaa hakea muutosta käräjäoikeuden luovuttamista koskevaan päätökseen, on seitsemän päivän kuluessa päätöksestä toimitettava käräjäoikeuteen korkeimmalle oikeudelle osoitettu muutoksenhakukirjelmä, johon on sisällytettävä lupahakemus ja valitus. Muutoksenhakemus, jota ei ole tehty määräajassa, ei oteta tutkittavaksi.

36 §

Muutoksenhakemukseen vastaaminen

Muutoksenhakijan vastapuolella on oikeus kirjallisesti vastata valitukseen. Vastauksen antamista varten vastapuoli saa käräjäoikeudesta jäljennökset muutoksenhakukirjelmästä ja siihen liitetyistä asiakirjoista. Määräaika vastauksen antamiseen on seitsemän päivää muutoksenhakuajan päättymisestä. Vastapuolen on mainitussa määräajassa toimitettava kirjallinen vastaus käräjäoikeuteen. Muutoksenhakija saa käräjäoikeudesta jäljennöksen vastauksesta ja siihen liitetyistä asiakirjoista.

37 §

Asiakirjojen toimittaminen korkeimpaan oikeuteen

Käräjäoikeuden tulee lähettää muutoksenhakukirjelmä liitteineen viipymättä sen saavuttua korkeimmalle oikeudelle. Samalla on lähetettävä asiaa koskeva asiakirjavihko sekä jäljennös käräjäoikeuden päätöksestä. Vastaavasti vastaus liitteineen on sen saavuttua lähetettävä viipymättä korkeimmalle oikeudelle.

38 §

Käsittelyn kiireellisyys

Korkeimman oikeuden on käsiteltävä luovuttamista koskeva asia kiireellisesti. Asia tulee saada lopullisesti ratkaistua viimeistään 7 päivän kuluessa vastauksen toimittamiseen varatun ajan päättymisestä.

Jos 1 momentissa säädettyä määräaikaa ei erityisestä syystä voida noudattaa, päätös tulee tehdä niin pian kuin mahdollista.

39 §

Muut säännökset

Jollei muusta lainsäädännöstä muuta johdu, muutoksenhakuun sovelletaan muutoin soveltuvien osin niitä oikeudenkäymiskaaren 30 luvun säännöksiä, jotka koskevat muutoksenhakua hovioikeuden toisena oikeusasteena käsittelemään asiaan. Asian käsittelyyn korkeimmassa oikeudessa sovelletaan myös soveltuvien osin tämän lain säännöksiä asian käsittelystä käräjäoikeudessa.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asiaan, jossa luovutettavaksi pyydetty henkilö on otettu kiinni tai muuten tavoitettu ennen lainmuutosten voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

3.

Laki

avioliittolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan avioliittolain (234/1929) 123 ja 124 §, sellaisina kuin ne ovat laissa 1226/2001, sekä *muutetaan* 121, 122, ja 125 §, sellaisina kuin niistä ovat 121 ja 122 § laissa 1226/2001 ja 125 § laissa 1154/2004 seuraavasti:

121 §

Avioeroa, asumuseroa tai avioliiton pätemättömäksi julistamista koskeva vieraassa valtiossa annettu päätös tunnustetaan Suomessa ilman eri vahvistusta.

Vieraassa valtiossa annettua päätöstä ei kuitenkaan tunnusteta, jos:

- 1) päätöksen antaneen viranomaisen toimivalta ei ole perustunut kummankaan puolison asuin- tai kotipaikkaan, kansalaisuuteen tai muuhun sellaiseen liittymään, että viranomaisella voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavakseen;
- 2) jos tunnustaminen on selvästi vastoin Suomen oikeusjärjestyksen perusteita;
- 3) jos päätös on annettu pois jäänyttä vastaajaa vastaan eikä haastehakemusta tai vastaavaa asiakirjaa ole annettu vastaajalle tiedoksi niin hyvissä ajoin ja sillä tavalla, että vastaaja olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa, paitsi jos vastaajan todetaan yksiselitteisesti hyväksyneen päätöksen;
- 4) jos päätös on ristiriidassa sellaisen Suomessa annetun päätöksen kanssa, joka on annettu oikeudenkäynnissä samojen asianosaisten välillä; tai
- 5) jos päätös on ristiriidassa muussa valtiossa samojen asianosaisten välillä aikaisemmin annetun päätöksen kanssa ja tämä aikaisemmin annettu päätös täyttää ne edellytykset, jotka ovat tarpeen sen tunnustamiseksi Suomessa.

122 §

Helsingin käräjäoikeus voi hakemuksesta vahvistaa, tunnustetaanko vieraassa valtiossa annettu päätös Suomessa.

Käräjäoikeuden on varattava toiselle puolisolle tilaisuus tulla kuulluksi, jos kuuleminen on tarpeen asian selvittämiseksi ja hänen olinpaikkansa on vaikeuksitta selvitettävissä.

125 §

Mitä 121–122 §:ssä säädetään, sovelletaan ainoastaan, jollei 119 §:n 5 momentissa mainitusta neuvoston asetuksesta tai Suomea sitovasta valtiosopimuksesta muuta johdu.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asiaan, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

4.

Laki

lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 25, 26, 31, 36–40, 42–44 ja 46 §, sellaisena kuin niistä ovat 25, 26, 31, 36–40, 42 ja 43 laissa 186/1994, 44 § laeissa 620/1996 ja 1155/2004, sekä 46 § laeissa 186/1994 ja 620/1996, seuraavasti:

25 §

*Muussa vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustaminen
ja täytäntöönpano*

Päätös, joka on annettu muussa kuin 24 §:ssä mainitussa vieraassa valtiossa, tunnustetaan Suomessa ilman eri vahvistusta. Helsingin käräjäoikeus voi kuitenkin hakemukselta vahvistaa, tunnustetaanko päätös Suomessa.

Päätös, joka 1 momentin mukaan tunnustetaan Suomessa ja voidaan panna täytäntöön siinä valtiossa, jossa päätös on annettu (tuomiovaltiossa), voidaan panna täytäntöön Suomessa, jos Helsingin käräjäoikeus hakemuksesta on vahvistanut, että päätös on pantavissa täällä täytäntöön.

Kun tuomioistuin vahvistaa, että vieraassa valtiossa tapaamisoikeudesta annettu päätös voidaan panna täytäntöön Suomessa, se voi samalla muuttaa tai täsmentää päätöksessä mainittuja tapaamisen tai luonapidon ehtoja siten kuin se katsoo lapsen edun kannalta sopivaksi.

26 §

Lapsen poisviemisen luvattomuuden vahvistavan päätöksen täytäntöönpano

Helsingin käräjäoikeus voi hakemuksesta vahvistaa, että päätös, jossa lapsen poisvieminen tai palauttamatta jättäminen on todettu luvattomaksi, on pantavissa täällä täytäntöön, jos:

- 1) päätös on annettu valtiossa, joka on Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden Luxemburgissa 20 päivänä toukokuuta 1980 lasten huoltoa koskevien päätösten tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä lasten huollon palauttamisesta tekemän yleissopimuksen (Euroopan neuvoston sopimus) osapuoli; ja
- 2) silloin, kun lapsi vietiin kansainvälisen rajan ylitse, ei ollut Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa annettua päätöstä, joka voisi olla täytäntöönpanon perusteena.

31 §
Toimivaltainen tuomioistuin

Määräyksen lapsen palauttamisesta antaa hakemuksesta Helsingin käräjäoikeus.

36 §
Hakemus

Hakemuksen, joka koskee sen vahvistamista, että vieraassa valtiossa annettu päätös tunnustetaan tai että se on pantavissa täytäntöön Suomessa, voi tehdä se, jolle on annettu lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskeva oikeus. Hakemuksen lapsen palauttamisesta voi tehdä se, jonka oikeutta on 32 §:ssä tarkoitettu tavoin loukattu. Palauttamishakemuksen ja Euroopan neuvoston sopimuksen osapuolena olevassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa koskevan hakemuksen voi tehdä myös oikeusministeriö tai ministeriön valtuuttama asiamies.

Hakemus on tehtävä kirjallisesti suomen tai ruotsin kielellä. Hakemuksesta tulee käydä ilmi:

- 1) henkilötiedot, jotka koskevat hakijaa, lasta sekä vastapuolta;
- 2) lapsen syntymäaika, jos tieto siitä on saatavissa;
- 3) vaatimuksen perusteet; sekä
- 4) saatavissa olevat tiedot lapsen olinpaikasta ja henkilöstä, jonka oletetaan pitävän lasta luonaan.

Hakemuksen liitteenä olevasta vieraskielisestä asiakirjasta on annettava oikeaksi todistettu käännös suomen tai ruotsin kielelle, jollei tuomioistuin myönnä tästä poikkeusta.

37 §
Päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskevan asian käsittely

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistamista ja lapsen palauttamista koskeva asia on käsiteltävä kiireellisenä. Jos lapsen palauttamista koskevaa asiaa ei ole ratkaistu kuuden viikon kuluessa hakemuksen tekemisestä, tuomioistuimen on oikeusministeriön tai hakijan pyynnöstä annettava selvitys niistä seikoista, jotka ovat viivytäneet asian ratkaisemista.

Lapsen palauttamista koskevan hakemuksen käsittelyä voidaan lykätä tai jättää hakemus tutkimatta, jos on aihetta olettaa, että lapsi on viety toiseen valtioon. Lykätessään asian tuomioistuin voi määrätä, että asian käsittelyä jatketaan vasta hakijan ilmoitettua lapsen palauttamisesta Suomeen tai esitettyä muita seikkoja, joiden nojalla ratkaisun antaminen on katsottava tarpeelliseksi.

Tuomioistuin voi tarvittaessa pitää istunnon myös muualla kuin sen tuomiopiiriin kuuluvalla paikkakunnalla.

Oikeudenkäynnissä on muutoin soveltuvin osin noudatettava, mitä tässä laissa säädetään oikeudenkäynnistä lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevassa asiassa.

38 §

Asiaan osallisen kuuleminen

Ennen kuin vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistamista tai lapsen palauttamista tarkoittavaan hakemukseen suostutaan, tuomioistuimen on varattava asiaan osalliselle tilaisuus tulla asiassa kuulluksi, jos kuultavan olinpaikka on vaikeuksitta selvitettävissä.

39 §

Lapsen kuuleminen

Ennen kuin tuomioistuin ratkaisee hakemuksen vieraassa valtiossa annetun, lapsen huoltoa tai tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta tai lapsen palauttamisesta, sen on selvittävä lapsen mielipide, jos lapsen voidaan ikänsä tai muiden tuomioistuimen tietoon tulleiden seikkojen vuoksi olettaa saavuttaneen sellaisen kypsyyden, että lapsen mielipiteeseen on aiheellista kiinnittää huomiota.

Lapsen mielipiteen selvittämisessä on soveltuvin osin noudatettava, mitä 15 ja 16 §:ssä säädetään.

Tuomioistuimen on pyytäessään selvitystä sosiaalilautakunnalta kehotettava sitä toimitamaan selvitys kiireellisesti.

40 §

Väliaikainen määräys

Lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa sekä lapsen palauttamista koskevaa asiaa käsitellessään tuomioistuin voi lapsen edun suojaamiseksi ja lapsen palauttamisen turvaamiseksi antaa väliaikaisen määräyksen siitä, kenen luona lapsen tulee asua, tai tapaamisoikeudesta taikka lapsen huollosta.

Väliaikaisesta määräyksestä on soveltuvin osin voimassa, mitä 17 §:ssä säädetään.

42 §

Muutoksenhaun määräaika

Määräaika valituksen tekemiseen tuomioistuimen ratkaisusta, joka koskee vieraassa valtiossa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun päätöksen tunnustamista tai täytäntöönpanoa taikka lapsen palauttamista, on 14 päivää siitä päivästä, jona ratkaisu annettiin.

43 §

Lainvoimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpanokelpoisuus

Tuomioistuimen päätös lapsen huollosta tai tapaamisoikeudesta taikka siitä, kenen luona lapsen tulee asua, voidaan panna heti täytäntöön, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa, jollei päätöksessä ole toisin määrätty.

Tuomioistuimen antama päätös, jossa lapsi on määrätty palautettavaksi, voidaan panna heti täytäntöön, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa.

Vieraassa valtiossa annettu päätös lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta voidaan panna heti täytäntöön, kun tuomioistuin on vahvistanut, että päätös voidaan panna Suomessa täytäntöön, vaikka päätös ei ole saanut lainvoimaa. Tuomioistuin voi kuitenkin määrätä, että päätös voidaan panna täytäntöön vasta sen jälkeen kun vieraassa valtiossa annettu päätös tai tuomioistuimen antama päätös on saanut lainvoiman.

Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos vieraassa valtiossa annetun päätöksen täytäntöönpanoa koskevaan asiaan sovelletaan Bryssel IIa -asetusta.

44 §

Päätöksen lähettäminen täytäntöönpantavaksi

Kun tuomioistuin on määrännyt lapsen palautettavaksi 30 §:n nojalla, sen on lähetettävä päätös toimivaltaiselle ulosottomiehelle ja kehoitettava tätä kiireellisesti huolehtimaan täytäntöönpanosta siten kuin 46 §:ssä säädetään.

Kun tuomioistuin on vahvistanut, että vieraassa valtiossa annettu päätös on pantavissa täytäntöön Suomessa, sen on hakijan pyynnöstä lähetettävä päätös ja täytäntöönpanoa koskeva hakemus toimivaltaiselle käräjäoikeudelle, jos päätös voidaan 43 §:n 3 momentin nojalla panna täytäntöön. Toimivaltaisen käräjäoikeuden on huolehdittava kiireellisesti täytäntöönpanosta siten kuin 45 §:ssä säädetään.

Bryssel IIa -asetuksen nojalla täytäntöönpanokelpoiseksi julistetun tuomion lähettämisestä täytäntöönpanoa varten säädetään erikseen.

46 §

Lapsen palauttamisesta annetun määräyksen täytäntöönpano

Lapsen palauttamisesta 30 §:n nojalla annettu määräys on vastapuolta kuulematta pantava täytäntöön noutamalla lapsi. Määräyksen täytäntöönpanossa on lisäksi muutoin noudatettava, mitä lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan päätöksen täytäntöönpanosta annetussa laissa säädetään, jollei 2 tai 3 momentista muuta johdu.

Jos lapsi on määrätty palautettavaksi hakemuksesta, joka oli tehty ennen kuin vuosi oli kulunut lapsen luvattomasta poisviemisestä tai palauttamatta jättämisestä, määräys lapsen palauttamisesta voidaan jättää panematta täytäntöön ainoastaan, jos lapsi vastustaa palauttamista ja hän on saavuttanut sellaisen iän ja kypsyyden, että hänen mielipiteensä on aiheellista kiinnittää huomiota.

Määräys lapsen palauttamisesta on pantava täytäntöön siitä riippumatta, mitä lapsen huollosta tai lapsen ottamisesta sosiaalilautakunnan huostaan on mahdollisesti päätetty. Palauttamiseen ei kuitenkaan saa ryhtyä sen jälkeen kun lapsi on täyttänyt 16 vuotta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asiaan, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

5.

Laki

adoptiolain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan adoptiolain (22/2012) 84 §, sekä
muutetaan 71, 73–76 ja 82 § seuraavasti:

71 §

Tuomioistuimen päätös tunnustamisesta

Helsingin käräjäoikeus voi hakemuksesta vahvistaa, tunnustetaanko 69 §:ssä tarkoitettu adoptio tai 70 §:ssä tarkoitettu adoption purkaminen päteväksi Suomessa.

73 §

Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennetun adoption tunnustaminen ja oikeusvaikutukset

Haagin sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa vahvistettu ja siellä Haagin sopimuksen mukaiseksi varmennettu adoptio on 69 §:n estämättä ilman eri vahvistusta pätevä Suomessa.

Edellä 1 momentissa tarkoitettulla adoptiolla on ainakin ne oikeusvaikutukset, joista Haagin sopimuksen 26 artiklan 1 kappaleessa määrätään.

Jos 1 momentissa tarkoitettu adoptio ei ole kyseisen valtion oikeusjärjestyksen mukaan johtanut lapsen ja vanhemman välisen oikeudellisen suhteen lakkaamiseen, Helsingin käräjäoikeus voi adoptiovanhempien tai lapsen hakemuksesta vahvistaa adoption sellaiseksi adoptioksi, jonka vaikutuksena on lapsen ja hänen aikaisempien vanhempiensa välisen oikeussuhteen lakkaaminen. Edellytyksenä on lisäksi, että Haagin sopimuksen 4 artiklan c ja d kohdassa tarkoitettut suostumukset on annettu tai annetaan tällaiseen adoptioon.

74 §

Ulkomaisen adoption vahvistaminen tuomioistuimen päätöksellä

Muu kuin 69, 72 tai 73 §:ssä tarkoitettu vieraassa valtiossa tapahtunut adoptio on pätevä Suomessa vain, jos Helsingin käräjäoikeus on vahvistanut sen.

Käräjäoikeus voi hakemuksesta vahvistaa 1 momentissa tarkoitettun adoption päteväksi, jos adoptoitavalla tai jommallakummalla adoptionhakijalla on adoption ajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa adoptio on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavakseen.

Jos adoptio on tapahtunut muulla tavoin kuin viranomaisen päätöksellä, se voidaan vahvistaa päteväksi vain, kun adoptoitavalla tai jommallakummalla hakijalla on ollut 2 momentissa mainittu yhteys siihen valtioon, jossa adoptio on tapahtunut, ja tämä toimenpide on kyseisen valtion lain mukaan pätevä.

Käräjäoikeus ei saa vahvistaa tämän pykälän nojalla päteväksi adoptiota, johon olisi tulut hakea adoptiolupa.

75 §

Ulkomaisen adoption purkamisen vahvistaminen tuomioistuimen päätöksellä

Muu kuin 70 tai 72 §:ssä tarkoitettu vieraassa valtiossa tapahtunut adoption purkaminen on pätevä Suomessa vain, jos Helsingin käräjäoikeus on vahvistanut sen.

Käräjäoikeus voi hakemuksesta vahvistaa 1 momentissa tarkoitetun adoption purkamisen päteväksi, jos adoptiolapsella tai jommallakummalla adoptiovanhemmalla on purkamisajankohtana ollut asuin- tai kotipaikkansa taikka kansalaisuutensa perusteella sellainen yhteys siihen valtioon, jossa adoption purkaminen on tapahtunut, että sen viranomaisilla voidaan katsoa olleen riittävä aihe ottaa asia tutkittavakseen.

Jos adoption purkaminen on tapahtunut muulla tavoin kuin viranomaisen päätöksellä, se voidaan vahvistaa päteväksi vain, kun jollakin asiaan osallisella on ollut 2 momentissa mainittu yhteys siihen valtioon, jossa adoption purkaminen on tapahtunut, ja tämä toimenpide on kyseisen valtion lain mukaan pätevä.

76 §

Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisuus

Edellä 69 ja 73 §:ssä tarkoitettua adoptiota sekä 70 §:ssä tarkoitettua adoption purkamista ei tule katsoa Suomessa päteväksi eikä tuomioistuimen tule vahvistaa adoptiota tai sen purkamista 71, 74 tai 75 §:n nojalla päteväksi, jos tämä ottaen erityisesti huomioon lapsen etu johtaisi Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastaiseen tulokseen.

82 §

Ulkomaisen asiakirjan luotettavuuden varmistaminen

Tuomioistuimelle 71, 74 tai 75 §:ssä tarkoitetun asian käsittelyä varten esitetyn ulkomaisen asiakirjan on oltava laillistettu tai siihen on liitettävä kyseisen valtion toimivaltaisen viranomaisen todistus sen alkuperästä, jollei Suomea sitovan kansainvälisen sopimuksen velvoitteiden täyttämisestä muuta johdu tai tuomioistuin erityisestä syystä myönnä tästä poikkeusta. Ulkomaisen asiakirjan esittäjän on tarvittaessa huolehdittava esittämänsä asiakirjan kääntämisestä suomen tai ruotsin kielelle sekä sen laillistamisesta.

Tuomioistuimien voi tarvittaessa pyytää ulkoasiainministeriön, Maahanmuuttoviraston tai poliisiviranomaisen lausunnon 1 momentissa tarkoitetun asiakirjan aitoudesta ja luotettavuudesta.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Asiaan, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

6.

Laki

isyyslain 52 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan isyyslain (700/1975) 52 §, sellaisena kuin se on laissa 1016/2009, seuraavasti:

52 §

Vieraassa valtiossa annetun päätöksen vahvistaminen

Helsingin käräjäoikeus voi hakemuksesta vahvistaa, tunnustetaanko vieraassa valtiossa isyydestä annettu päätös Suomessa.

Asiaa käsiteltäessä käräjäoikeuden on varattava lapselle, isälle, äidille tai jollekulle muulle tilaisuus tulla kuulluksi, jos kuuleminen on tarpeen asian selvittämiseksi ja kuul-tavan olinpaikka on vaikeuksitta selvitettävissä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asiaan, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

7.

Laki

ulkomailla annetun elatusapua koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ulkomailla annetun elatusapua koskevan päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta annetun lain (370/1983) 11§:n 1 momentti ja 2 momentin 6 kohta sekä 13 § seuraavasti:

11§

Päätöksen täytäntöönpanoa pyydetään kirjallisesti Helsingin käräjäoikeudelta. Hakemus voi koskea myös päätöksen osittaista täytäntöönpanoa.

6) oikeaksi todistettu käännös suomen- tai ruotsinkielelle hakemukseen liitetyistä asiakirjoista, jollei käräjäoikeus myönnä tästä poikkeusta.

13 §

Kun tuomioistuin on suostunut 11 §:ssä tarkoitettuun hakemukseen, voidaan päätös panna täytäntöön siten kuin Suomen tuomioistuimen antaman lainvoimaisen tuomion täytäntöönpanosta on säädetty, jollei valitusta käsittelevä tuomioistuin toisin määrää. Jos ulkomainen täytäntöönpanoasiakirja sisältää määräyksen pakkokeinojen käyttämisestä, määräystä ei ole noudatettava.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asiaan, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

8.

Laki

holhoustoimesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan holhoustoimesta annetun lain (442/1999) 95 j ja 95 k §, sellaisina kuin ne ovat laissa 780/2010, seuraavasti:

95 j §

Tunnustamisen edellytykset

Vieraassa valtiossa edunvalvontaa koskevassa asiassa annettu päätös, joka on voimassa kyseisessä valtiossa, tunnustetaan Suomessa ilman eri vahvistusta.

Päätöksen tunnustamisesta voidaan kuitenkin kieltäytyä, jos:

- 1) päätös on annettu sellaisissa olosuhteissa, että Suomen viranomainen ei vastaavissa olosuhteissa olisi ollut toimivaltainen;
- 2) päätös on annettu pois jäänyttä henkilöä vastaan eikä haastehakemusta tai vastaavaa ole annettu tiedoksi pois jääneelle niin hyvissä ajoin ja sillä tavoin, että hän olisi voinut valmistautua vastaamaan asiassa;
- 3) päätös on ristiriidassa Suomessa toteutetun toimenpiteen tai sellaisen toisessa vieraassa valtiossa myöhemmin toteutetun toimenpiteen kanssa, joka tunnustetaan Suomessa; tai
- 4) päätös on Suomen oikeusjärjestyksen perusteiden vastainen tai ristiriidassa sellaisen Suomen lain säännöksen kanssa, jonka soveltaminen on pakollista siitä riippumatta, mitä lakia muutoin on sovellettava.

Helsingin käräjäoikeus voi hakemuksesta päättää, tunnustetaanko vieraassa valtiossa edunvalvontaa koskevassa asiassa annettu päätös Suomessa.

95 k §
Täytäntöönpanokelpoisuus

Vieraassa valtiossa edunvalvontaa koskevassa asiassa annettu päätös, joka on siinä valtiossa täytäntöönpanokelpoinen, on täytäntöönpanokelpoinen Suomessa, jos Helsingin käräjäoikeus on hakemuksesta vahvistanut sen täällä täytäntöönpanokelpoiseksi. Päätöksen vahvistamisesta täytäntöönpanokelpoiseksi voidaan kieltäytyä 95 j §:n 2 momentissa säädetyillä perusteilla.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asiaan, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Laki**toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lastensuojeluun liittyvissä asioissa tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan toimivallasta, sovellettavasta laista, toimenpiteiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta sekä yhteistyöstä vanhempainvastuuseen ja lasten suojeluun liittyvissä asioissa tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain (435/2009) 8 § seuraavasti:

8 §***Tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoisuudesta päättäminen***

Sopimuksen osapuolena olevassa vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamisesta päättää Helsingin käräjäoikeus.

Hakemuksen tekemisessä ja käsittelyssä sekä muutoksenhaussa noudatetaan soveltuvin osin, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) 36–40 ja 42 §:ssä sekä 43 §:n 3 momentissa ja 44 §:n 2 momentissa säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asiaan, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

10.

Laki

aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan aikuisten kansainvälisestä suojelusta tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön
alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta an-
netun lain (779/2010) 8 § seuraavasti:

8 §

Tunnustamisesta ja täytäntöönpanokelpoisuudesta päättäminen

Sopimuksen osapuolena olevan vieraan valtion viranomaisen toimenpiteen tunnustami-
sesta ja täytäntöönpanokelpoiseksi vahvistamisesta päättää hakemuksesta Helsingin kä-
räjäoikeus.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Asiaan, joka on tullut vireille ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan tämän lain
voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

LAGFÖRSLAG

1.

Lag

om ändring av lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) 11 och 12 §, 37–40 § samt 41 och 42 §, av dem 11 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1761/2009 och 1174/2011 samt 12 § sådan den lyder i lag 1760/2009, som följer:

11 §

Behörig domstol

Behörig att fatta beslut om fortsatt förvar och utlämning är Helsingfors tingsrätt.

12 §

Behöriga åklagare

Om inte något annat föreskrivs i denna lag är häradsåklagarna inom domkretsarna för Helsingfors tingsrätt behöriga att sköta de åklagaruppgifter som avses i denna lag.

Av särskilda skäl kan också någon annan åklagare än en sådan som avses i 1 mom. vara behörig åklagare.

37 §

Rätt att söka ändring

Ett beslut om utlämning som tingsrätten har fattat får överklagas genom besvär hos högsta domstolen, om högsta domstolen meddelar besvärstillstånd med stöd av 30 kap. 3 § i rättegångsbalken.

38 §

Ändringsansökan

Den som vill söka ändring i tingsrättens beslut om utlämning ska inom sju dagar från beslutet tillställa tingsrätten en till högsta domstolen riktad fullföljdsskrift, som ska innehålla tillståndsansökan och besvär. En ändringsansökan som inte har inkommit inom den utsatta tiden tas inte upp till prövning.

39 §

Bemötande av ändringsansökan

Ändringssökandens motpart har rätt att skriftligt bemöta besvären. För avgivande av bemötande får motparten från tingsrätten kopior av fullföljdsskriften och av de handlingar som fogats till den. Tiden för inlämnande av bemötande är sju dagar från den dag då besvärstiden löper ut. Motparten ska inom denna tid tillställa tingsrätten ett skriftligt bemötande. Ändringssökanden får från tingsrätten en kopia av bemötandet och av de handlingar som fogats till det.

40 §

Översändande av handlingarna till högsta domstolen

Utan dröjsmål efter det att fullföljdsskriften med bilagor har inkommit till tingsrätten ska tingsrätten sända dessa till högsta domstolen. Akten i ärendet och en kopia av tingsrättens beslut ska översändas samtidigt. På motsvarande sätt ska bemötandet med bilagor sändas till högsta domstolen utan dröjsmål efter det att de har inkommit.

41 §

Skyndsamt behandling

Högsta domstolen ska behandla ett ärende om utlämning skyndsamt. Ärendet ska ha avgjorts slutgiltigt senast 20 dagar efter det att tiden för ingivande av bemötande har löpt ut.

Om tidsfristen i 1 mom. av särskilda skäl inte kan iakttas, ska beslutet fattas så snart som möjligt.

42 §

Övriga bestämmelser

Om inte något annat följer av annan lagstiftning, iakttas i fråga om ändringssökandet i övrigt i tillämpliga delar de bestämmelser i 30 kap. rättegångsbalken som gäller fullföljd i ett ärende som hovrätten handlagt i andra instans. I fråga om behandlingen av ett ärende i högsta domstolen iakttas också i tillämpliga delar de bestämmelser i denna lag som gäller behandlingen av ärenden i tingsrätten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden där den som begärs utlämnad har gripits eller annars påträffats före ikraftträdandet av lagändringarna tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

2.

Lag

om ändring av lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga nordiska länderna (1383/2007) 8 och 9 §, 34–37 § samt 38 och 39 §, av dem 8 § sådan den lyder delvis ändrad i lagarna 1761/2009 och 1174/2011 samt 9 § sådan den lyder i lag 1760/2009, som följer:

8 § *Behörig domstol*

Behörig att fatta beslut om fortsatt förvar och utlämning är Helsingfors tingsrätt.

9 § *Behöriga åklagare*

Om inte något annat föreskrivs i denna lag är häradsåklagarna inom domkretsarna för Helsingfors tingsrätt behöriga att sköta de åklagaruppgifter som avses i denna lag.

Av särskilda skäl kan också någon annan åklagare än en sådan som avses i 1 mom. vara behörig åklagare.

34 § *Rätt att söka ändring*

Ett beslut om utlämning som tingsrätten har fattat får överklagas genom besvär hos högsta domstolen, om högsta domstolen meddelar besvärstillstånd med stöd av 30 kap. 3 § i rättegångsbalken.

35 § *Ändringsansökan*

Den som vill söka ändring i tingsrättens beslut om utlämning ska inom sju dagar från beslutet tillställa tingsrätten en till högsta domstolen riktad fullföljdsskrift, som ska innehålla tillståndsansökan och besvär. En ändringsansökan som inte har inkommit inom den utsatta tiden tas inte upp till prövning.

36 §

Bemötande av ändringsansökan

Ändringssökandens motpart har rätt att skriftligt bemöta besvären. För avgivande av bemötande får motparten från tingsrätten kopior av fullföljdsskriften och av de handlingar som fogats till den. Tiden för inlämnande av bemötande är sju dagar från den dag då besvärstiden löper ut. Motparten ska inom denna tid tillställa tingsrätten ett skriftligt bemötande. Ändringssökanden får från tingsrätten en kopia av bemötandet och av de handlingar som fogats till det.

37 §

Översändande av handlingarna till högsta domstolen

Utan dröjsmål efter det att fullföljdsskriften med bilagor har inkommit till tingsrätten ska tingsrätten sända dessa till högsta domstolen. Akten i ärendet och en kopia av tingsrättens beslut ska översändas samtidigt. På motsvarande sätt ska bemötandet med bilagor sändas till högsta domstolen utan dröjsmål efter det att de har inkommit.

38 §

Skyndsam behandling

Högsta domstolen ska behandla ett ärende om utlämning skyndsamt. Ärendet ska ha avgjorts slutgiltigt senast 7 dagar efter det att tiden för ingivande av bemötande har löpt ut.

Om tidsfristen i 1 mom. av särskilda skäl inte kan iakttas, ska beslutet fattas så snart som möjligt.

39 §

Övriga bestämmelser

Om inte något annat följer av annan lagstiftning, iakttas i fråga om ändringssökandet i övrigt i tillämpliga delar de bestämmelser i 30 kap. rättegångsbalken som gäller fullföljd i ett ärende som hovrätten handlagt i andra instans. I fråga om behandlingen av ett ärende i högsta domstolen iakttas också i tillämpliga delar de bestämmelser i denna lag som gäller behandlingen av ärenden i tingsrätten.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden där den som begärs utlämnad har gripits eller annars påträffats före ikraftträdandet av lagändringarna tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

3.

Lag

om ändring av äktenskapslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i äktenskapslagen (234/1929) 123 och 124 §, sådana de lyder i lag 1226/2001,
samt *ändras* 121, 122 och 125 §, av dem 121 och 122 § sådana de lyder i lag 1226/2001
och 125 § sådan den lyder i lag 1154/2004, som följer:

121 §

Ett beslut om äktenskapsskillnad, hemskillnad eller ogiltigförklaring av äktenskap som har meddelats i en främmande stat erkänns i Finland utan särskilt fastställande.

Ett beslut som har meddelats i en främmande stat erkänns dock inte, om

- 1) behörigheten hos den myndighet som meddelat beslutet inte var grundad på någondera makens boningsort eller hemvist, medborgarskap eller någon annan sådan anknytning att myndigheten kan anses ha haft tillräcklig anledning att ta upp ärendet till prövning,
- 2) ett erkännande uppenbart skulle strida mot grunderna för Finlands rättsordning,
- 3) beslutet har meddelats mot en utebliven svarande och stämningsansökan eller motsvarande handling inte har delgetts denne i så god tid och på ett sådant sätt att han eller hon hade kunnat förbereda sitt svaromål, om det inte kan konstateras att svaranden otvetydigt har godtagit beslutet,
- 4) beslutet är oförenligt med ett beslut som har meddelats i en rättegång mellan samma parter i Finland, eller
- 5) beslutet är oförenligt med ett beslut som tidigare har meddelats i en annan stat mellan samma parter och det först meddelade beslutet uppfyller de nödvändiga villkoren för erkännande i Finland.

122 §

Helsingfors tingsrätt kan på ansökan fastställa om ett beslut som meddelats i en främmande stat ska erkännas i Finland.

Tingsrätten ska ge den andra maken tillfälle att bli hörd, om det är nödvändigt för att utreda frågan och det går att ta reda på makens vistelseort utan svårighet.

125 §

Bestämmelserna i 121–122 § tillämpas endast om inte något annat följer av rådets förordning som avses i 119 § 5 mom. eller av ett fördrag som binder Finland.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som har inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

4.

Lag
om ändring av lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983) 25, 26, 31, 36–40, 42–44 och 46 §, av dem 25, 26, 31 36–40, 42 och 43 § sådana de lyder i lag 186/1994, 44 § sådan den lyder i lagarna 620/1996 och 1155/2004 samt 46 § sådan den lyder i lagarna 186/1994 och 620/1996, som följer:

25 §

Erkännande och verkställighet av beslut som meddelats i främmande stat

Ett beslut som har meddelats i någon främmande stat som inte nämns i 24 § erkänns i Finland utan särskild fastställelse. Helsingfors tingsrätt kan dock på ansökan fastställa om beslutet ska erkännas i Finland.

Ett beslut som enligt 1 mom. erkänns i Finland och kan verkställas i den stat där det har meddelats (domsstaten) kan verkställas i Finland, om Helsingfors tingsrätt på ansökan har fastställt att beslutet är verkställbart.

När domstolen fastställer att ett beslut om umgängesrätt som har meddelats i en främmande stat kan verkställas i Finland, kan domstolen samtidigt ändra eller precisera de i beslutet angivna villkoren för umgänget eller rätten att ha barnet hos sig, så som domstolen anser lämpligt med tanke på barnets bästa.

26 §

Verkställighet av beslut som fastställer att bortförandet är olovligt

Helsingfors tingsrätt kan på ansökan fastställa att ett beslut där bortförande eller kvarhållande av ett barn konstaterats vara olovligt får verkställas här, om

- 1) beslutet har meddelats i en stat som har tillträtt den i Luxemburg den 20 maj 1980 av Europarådets medlemsstater undertecknade konventionen om erkännande och verkställighet av avgöranden rörande vårdnad om barn samt om återställande av vård av barn (Europarådskonventionen) och
- 2) det när barnet fördes över en statsgräns inte fanns något beslut som meddelats i en ovan avsedd konventionsstat och som skulle kunna utgöra grund för verkställigheten.

31 §
Behörig domstol

Förordnande om att ett barn ska återlämnas meddelas av Helsingfors tingsrätt på ansökan.

36 §
Ansökan

Ansökan om fastställelse av ett i en främmande stat meddelat besluts giltighet eller verkställbarhet i Finland kan göras av den som beviljats rätt att ta vård om barn eller umgängesrätt. Ansökan om återlämnande av barn kan göras av den vars rätt har kränkts så som avses i 32 §. Ansökan om återlämnande och ansökan om erkännande och verkställighet av beslut som meddelats i en stat som tillträtt Europarådskonventionen kan även göras av justitieministeriet eller av ett ombud som justitieministeriet befullmäktigat.

Ansökan ska göras skriftligen på finska eller svenska. Av ansökan ska framgå

- 1) personuppgifter om sökanden, barnet och motparten,
- 2) barnets födelsedatum, om uppgifterna är tillgängliga,
- 3) grunderna för yrkandet, samt
- 4) tillgängliga uppgifter om barnets vistelseort och den person som antas hålla barnet hos sig.

Över en handling på ett främmande språk som bilagts ansökan ska det ges en till riktigheten styrkt översättning på finska eller svenska, om inte domstolen medger undantag från detta.

37 §
Behandling av ansökan om fastställelse av beslut eller om återlämnande av barn

Ärenden som gäller fastställelse av ett beslut som har meddelats i en främmande stat eller om återlämnande av barn ska behandlas skyndsamt. Om ett ärende som gäller återlämnande av ett barn inte har avgjorts inom sex veckor från det ansökan gjordes, ska domstolen på justitieministeriets eller sökandens begäran redogöra för orsakerna till dröjsmålet.

Behandlingen av en ansökan om återlämnande av barn kan uppskjutas eller avvisas, om det finns skäl att anta att barnet har förts till en annan stat. När domstolen uppskjuter behandlingen av ett ärende kan den förordna att behandlingen fortsätter först efter att sökanden har gjort en anmälan om att barnet har återlämnats till Finland eller sökanden framför andra omständigheter med stöd av vilka det kan anses motiverat att avgöra ärendet.

Domstolen kan vid behov sammanträda också någon annanstans än på en ort som hör till dess domkrets.

Vid rättegången ska det i övrigt i tillämpliga delar iakttas vad som i denna lag föreskrivs om rättegång i ärenden som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt.

38 §

Hörande av den som har del i saken

Innan en ansökan om fastställelse av ett beslut som meddelats i en främmande stat eller om återlämnande av barn bifalls, ska domstolen ge den som har del i saken tillfälle att bli hörd i saken, om det går att ta reda på personens vistelseort utan svårighet.

39 §

Hörande av barnet

Innan domstolen avgör en ansökan om verkställighet av ett i en främmande stat givet beslut som gäller vårdnad om barn eller umgängesrätt eller om återlämnande av barn, ska den ta reda på barnets åsikt, om barnet med hänsyn till sin ålder eller andra omständigheter som kommit till domstolens kännedom kan anses ha uppnått en sådan mognad att det finns skäl att fästa uppmärksamhet vid dess åsikt.

När barnets åsikt utreds, ska 15 och 16 § i tillämpliga delar iakttas.

När domstolen ber socialnämnden om utredning ska den uppmana nämnden att lämna utredningen skyndsamt.

40 §

Interimistiskt förordnande

Då domstolen behandlar ärenden som gäller erkännande och verkställighet av beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt samt återlämnande av barn, kan den för att tillgodose barnets bästa och säkerställa återlämnandet interimistiskt bestämma hos vem barnet ska bo, om umgängesrätten eller om vårdnaden.

I fråga om interimistiska förordnanden gäller i tillämpliga delar 17 §.

42 §

Frist för sökande av ändring

Fristen för besvär över en domstols avgörande som gäller erkännande eller verkställighet av ett i en främmande stat givet beslut om vårdnad om barn och umgängesrätt eller återlämnande av barn är 14 dagar räknat från den dag då avgörandet gavs.

43 §

Verkställbarheten av beslut som inte vunnit laga kraft

Ett domstolsbeslut om vårdnad om barn eller umgängesrätt eller om hos vem barnet ska bo kan genast verkställas, även om beslutet inte har vunnit laga kraft, om inte något annat har bestämts i beslutet.

Ett domstolsbeslut där det förordnas att ett barn ska återlämnas kan verkställas omedelbart, även om beslutet inte har vunnit laga kraft.

Ett beslut om vårdnad om barn eller umgängesrätt som har meddelats i en främmande stat kan verkställas omedelbart sedan domstolen har fastställt att beslutet är verkställbart i Finland, även om beslutet inte har vunnit laga kraft. Domstolen kan likväl bestämma att beslutet kan verkställas först efter att det beslut som meddelats i den främmande staten eller domstolens beslut har vunnit laga kraft.

Vad som föreskrivs i 3 mom. ska inte tillämpas, om Bryssel IIa-förordningen tillämpas på verkställigheten av ett beslut som har meddelats i en främmande stat.

44 §

Sändande av beslut för verkställighet

När domstolen med stöd av 30 § har bestämt att ett barn ska återlämnas, ska den sända beslutet till den behöriga utmätningsmannen och uppmana denna att skyndsamt se till

När domstolen har fastställt att ett beslut som har meddelats i en främmande stat kan att beslutet verkställs så som föreskrivs i 46 §. verkställas i Finland, ska den på sökandens begäran sända beslutet och ansökan om verkställighet till den behöriga tingsrätten, om beslutet är verkställbart med stöd av 43 § 3 mom. Den behöriga tingsrätten ska skyndsamt se till att beslutet verkställs enligt 45 §.

Angående sändande för verkställighet av en dom som med stöd av Bryssel IIa-förordningen har förklarats verkställbar föreskrivs särskilt.

46 §

Verkställighet av förordnanden om att barn ska återlämnas

Ett sådant förordnande om återlämnande av ett barn som har meddelats med stöd av 30 § ska utan att motparten hörs verkställas genom att barnet hämtas. Vid verkställigheten av förordnandet ska dessutom i övrigt lagen om verkställighet av beslut beträffande vårdnad om barn och umgängesrätt iakttas, om inte något annat följer av 2 och 3 mom.

Om förordnandet om att barnet ska återlämnas har meddelats på en ansökan som gjordes innan ett år förflutit från det att barnet olovligt bortfördes eller kvarhölls, kan verkställigheten av förordnandet lämnas därhän endast om barnet motsätter sig återlämnandet och har uppnått en sådan ålder och mognad att det är skäl att fästa avseende vid dess åsikt.

Ett förordnande om återlämnande av barn ska verkställas oberoende av vad som eventuellt har beslutats om vårdnaden eller om socialnämndens omhändertagande av barnet. Återlämnande får dock inte ske efter att barnet fyllt 16 år.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som har inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

5.

Lag

om ändring av adoptionslagen

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i adoptionslagen (22/2012) 84 §, samt
ändras 71, 73–76 och 82 § som följer:

71 §

Domstolsbeslut om erkännande

Helsingfors tingsrätt kan på ansökan fastställa om en adoption som avses i 69 § eller en hävning av adoption som avses i 70 § ska erkännas som giltig i Finland.

73 §

Erkännande av adoption som intygats vara förenlig med Haagkonventionen och rättsverkningarna av adoptionen

En adoption som har fastställts i en främmande stat som är part i Haagkonventionen och som där intygats vara konventionsenlig är trots 69 § giltig i Finland utan särskilt fastställande.

En adoption som avses i 1 mom. har åtminstone de rättsverkningar som anges i artikel 26 stycke 1 i Haagkonventionen.

Om en adoption som avses i 1 mom. inte enligt rättsordningen i staten i fråga har lett till att det rättsliga förhållandet mellan barnet och föräldrarna upphört, kan Helsingfors tingsrätt på ansökan av adoptivföräldrarna eller barnet fastställa att adoptionen är en adoption med den verkan att det rättsliga förhållandet mellan barnet och dess tidigare föräldrar upphör. En förutsättning är ytterligare att de samtycken som avses i artikel 4 punkt c och d i Haagkonventionen har lämnats eller lämnas för en sådan adoption.

74 §

Fastställande av utländsk adoption genom domstolsbeslut

En annan adoption i en främmande stat än en sådan som avses i 69, 72 eller 73 § är giltig i Finland endast om Helsingfors tingsrätt har fastställt den.

Tingsrätten kan på ansökan fastställa att en adoption som avses i 1 mom. är giltig, om den adopterade eller någondera adoptionssökanden vid tidpunkten för adoptionen har haft sådan anknytning till den stat där adoptionen skett, grundad på medborgarskap eller på att denne har varit bosatt eller har haft sitt hemvist där, att myndigheterna i den staten kan anses ha haft tillräcklig anledning att ta upp ärendet till prövning.

Om en adoption har skett på något annat sätt än genom beslut av en myndighet, kan det fastställas att den är giltig endast då den adopterade eller någondera sökanden har haft sådan anknytning till den stat där adoptionen har skett som avses i 2 mom. och åtgärden är giltig enligt lagen i den staten.

Tingsrätten får inte fastställa att en adoption är giltig enligt denna paragraf, om adoptionstillstånd borde ha sökts för adoptionen.

75 §

Fastställande av hävning av utländsk adoption genom domstolsbeslut

En annan hävning av adoption i en främmande stat än en sådan som avses i 70 eller 72 § är giltig i Finland endast om Helsingfors tingsrätt har fastställt den.

Tingsrätten kan på ansökan fastställa att en hävning av adoption som avses i 1 mom. är giltig, om adoptivbarnet eller någondera adoptivföräldern vid tidpunkten för hävningen har haft sådan anknytning till den stat där hävningen av adoptionen skett, grundad på medborgarskap eller på att denne har varit bosatt eller har haft sitt hemvist där, att myndigheterna i den staten kan anses ha haft tillräcklig anledning att ta upp ärendet till prövning.

Om en hävning av adoption har skett på något annat sätt än genom beslut av en myndighet, kan det fastställas att hävningen är giltig endast då någon av dem som har del i saken har haft en i 2 mom. avsedd anknytning till den stat där hävningen har skett, och åtgärden är giltig enligt lagen i den staten.

76 §

Resultat som strider mot grunderna för Finlands rättsordning

En adoption som avses i 69 och 73 § och en hävning av adoption som avses i 70 § ska inte anses giltig i Finland, och domstolen får inte med stöd av 71, 74 eller 75 § fastställa att en adoption eller hävning av adoption är giltig, om detta särskilt med beaktande av barnets bästa skulle leda till ett resultat som strider mot grunderna för Finlands rättsordning.

82 §

Kontroll av utländska handlingars tillförlitlighet

En utländsk handling som visas upp för domstolen för behandlingen av ett ärende som avses i 71, 74 eller 75 § ska vara legaliserad eller åtföljas av ett intyg om dess ursprung som utfärdats av en behörig myndighet i staten i fråga, om inte något annat följer av fullgörandet av skyldigheter enligt internationella avtal som är bindande för Finland eller domstolen av särskilda skäl beviljar undantag från detta. Den som visar upp en utländsk handling ska vid behov se till att handlingen översätts till finska eller svenska och legaliseras.

Domstolen kan vid behov begära ett utlåtande av utrikesministeriet, Migrationsverket eller en polismyndighet om huruvida en handling som avses i 1 mom. är äkta och tillförlitlig.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som har inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

6.

Lag

om ändring av 52 § i lagen om faderskap

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om faderskap (700/1975) 52 §, sådan den lyder i lag 1016/2009, som
följer:

52 §

Fastställelse av utländskt beslut

Helsingfors tingsrätt kan på ansökan fastställa om ett utländskt beslut om faderskap ska
erkännas i Finland.

När tingsrätten behandlar ett mål ska den ge barnet, fadern, modern eller någon annan
tillfälle att bli hörd, om det är nödvändigt för att utreda frågan och det går att ta reda på
personens vistelseort utan svårighet.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som har inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser
som gällde vid ikraftträdandet.

7.

Lag

om ändring av lagen om erkännande och verkställighet av utomlands givet beslut angående underhållsbidrag

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om erkännande och verkställighet av utomlands givet beslut angående
underhållsbidrag (370/1983) 11 § 1 mom. och 2 mom. 6 punkten samt 13 § som följer:

11 §

Verkställighet av beslut söks skriftligt hos Helsingfors tingsrätt. Ansökan kan även gälla
partiell verkställighet av beslutet.

6) bestyrkt översättning till finska eller svenska av de till ansökningen fogade handling-
arna, i den mån tingsrätten inte beviljar undantag.

13 §

Då domstolen bifallit en i 11 § avsedd ansökan, kan beslutet verkställas så som en av
finsk domstol given lagakraftvunnen dom, om inte den domstol som behandlar besvären
förordnar annorlunda. Innehåller den utländska verkställighetshandlingen ett förord-
nande om tvångsmedel, ska förordnandet inte tillämpas.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som har inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser
som gällde vid ikraftträdandet.

8.

Lag

om ändring av lagen om förmyndarverksamhet

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om förmyndarverksamhet (442/1999) 96 j och 95 k §, sådana de lyder i lag 780/2010, som följer:

95 j §

Förutsättningar för erkännande

Ett beslut om intressebevakning som har meddelats i en främmande stat och som är giltigt i den staten erkänns i Finland utan särskild fastställelse.

Behörig myndighet kan dock vägra att erkänna beslutet, om

- 1) beslutet har meddelats under sådana omständigheter att en finsk myndighet inte hade varit behörig under motsvarande omständigheter,
- 2) beslutet har meddelats mot en utebliven part och stämningsansökan eller motsvarande handling inte har delgetts denne i så god tid och på ett sådant sätt att han eller hon skulle ha kunnat förbereda sitt svaromål,
- 3) beslutet strider mot en sådan åtgärd som vidtagits i Finland eller senare vidtagits i en annan främmande stat och som erkänns i Finland, eller
- 4) beslutet är inte förenligt med grunderna för Finlands rättsordning eller strider mot en sådan bestämmelse i finsk lag som tillämpas oberoende av vilken lag som i övrigt ska tillämpas.

Helsingfors tingsrätt får på ansökan besluta om ett utländskt beslut om intressebevakning ska erkännas i Finland.

95 k §
Verkställbarhet

Ett sådant beslut om intressebevakning som har meddelats i en främmande stat och som är verkställbart i den staten är verkställbart i Finland om Helsingfors tingsrätt på ansökan har fastställt att beslutet är verkställbart här. På de grunder som anges i 95 j § 2 mom. får tingsrätten vägra att fastställa att beslutet är verkställbart.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som har inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

Lag

om ändring av 8 § i lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn samt om tillämpning av konventionen

I enlighet med riksdagens beslut

ändras i lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om behörighet, tillämplig lag, erkännande, verkställighet och samarbete i frågor om föräldraansvar och åtgärder till skydd för barn samt om tillämpning av konventionen (435/2009) 8 § som följer:

8 §

Beslut om erkännande och verkställbarhet

Beslut om erkännande och verkställbarhet av beslut som meddelats i en främmande fördragsslutande stat ska fattas av Helsingfors tingsrätt.

På upprättande och handläggning av ansökningar och på sökande av ändring gäller i tillämpliga delar vad som föreskrivs i 36–40 och 42 § samt 43 § 3 mom. och 44 § 2 mom. i lagen angående vårdnad om barn och umgängesrätt (361/1983).

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som har inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

10.

Lag

om ändring av 8 § i lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om internationellt skydd av vuxna och om tillämpningen av konventionen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om internationellt skydd av vuxna och om tillämpningen av konventionen (779/2010) 8 § som följer:

8 §

Beslut om erkännande och verkställbarhet

Beslut om erkännande och verkställbarhet av en åtgärd av en myndighet i en främmande fördragsslutande stat fattas av Helsingfors tingsrätt på ansökan.

Denna lag träder i kraft den 20 .

På ärenden som har inletts före ikraftträdandet av denna lag tillämpas de bestämmelser som gällde vid ikraftträdandet.

ERIÄVÄT MIELIPITEET

Tuomo Antila, Helsingin hovioikeus

Katariina Jahkola ja Outi Kemppainen, oikeusministeriö

Jussi Sarvikivi ja Hilkka Salmenkylä

Eriävä mielipide

Olen eri mieltä työryhmän enemmistön kanssa siitä, miten muutoksenhaku rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevissa asioissa tulisi järjestää.

Muutoksenhaku EU-luovuttamislain ja pohjoismaisen luovuttamislain mukaisissa asioissa olisi perusteltua säännellä siten, että muutosta käräjäoikeuden päätökseen haetaan hovioikeudelta tyytymättömyyttä ilmoittamatta. Hovioikeuden ratkaisuun saisi hakea muutosta valittamalla korkeimpaan oikeuteen, jos korkein oikeus myöntää valituslupan. Luovuttamismenettelyn kiireellisyyden turvaamiseksi mainittuihin lakeihin tulisi ottaa säännökset käsittelyajoista eri oikeusasteissa sekä riittävän lyhyistä valitusajoista. Lisäksi olisi perusteltua säätää, että luovuttamista koskevassa asiassa tarvitaan hovioikeudessa jatkokäsittelylupa.

Perustelen ehdotustani seuraavasti:

Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen on luovutettavaksi pyydetyn henkilön kannalta huomattavan merkityksellinen asia. Hänen oikeusturvastaan on siksi huolehdittava asianmukaisesti. Toisaalta Suomen on EU:n jäsenvaltiona ja pohjoismaisen luovuttamissopimuksen osapuolena noudatettava kansainvälisiä velvoitteitaan luovuttamisasioissa.

EU-luovuttamislaki ja pohjoismainen luovuttamislaki sisältävät lukuisia sellaisia luovuttamisen edellytyksiä ja esteitä koskevia säännöksiä, joiden oikeasta soveltamisesta yksittäistapauksessa voidaan esittää erilaisia näkemyksiä. Työryhmän mietinnöstä ilmenevin tavoin korkein oikeus on julkaissut ennakkopäätöksinä noin seitsemäsosan luovuttamisasioissa antamistaan ratkaisuksista. Julkaistujen ratkaisujen varsin suuri osuus tukee käsitystä siitä, että asiaa koskeviin säännöksiin liittyy tulkinnanvaraisuutta.

Edellä esitetyt näkökohdat huomioon ottaen katson, että luovutettavaksi pyydetyllä henkilöllä ja syyttäjällä tulee olla oikeus hakea muutosta luovuttamisasiassa annettuun käräjäoikeuden päätökseen. Jotta kysymys olisi todellisesta ja tehokkaasta muutoksenhakuoikeudesta, muutoksenhakutuomioistuimella tulee olla velvollisuus tutkia käräjäoikeuden päätöksen lopputuloksen oikeellisuus ja oikaista virheellinen päätös.

Työryhmän enemmistön ehdotuksen mukaan käräjäoikeuden päätökseen saisi hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta, jos korkein oikeus oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 3 §:ssä säädetyillä perusteilla myöntää valituslupan. Mainitun pykälän 1 momentin mukaan valituslupa voidaan myöntää ainoastaan, jos lain soveltamisen kannalta muissa samanlaisissa tapauksissa tai oikeuskäytännön yhtenäisyyden vuoksi on tärkeätä saattaa asia korkeimman oikeuden ratkaistavaksi taikka jos siihen on erityistä aihetta asiassa tapahtuneen sellaisen oikeudenkäynti- tai muun virheen takia, jonka perusteella ratkaisu olisi purettava tai poistettava, tahi jos valituslupan myöntämiseen on muu painava syy. Kuten säännöksen sanamuodosta ilmenee, valituslupan myöntäminen on aina korkeimman oikeuden harkinnassa. Niin kuin lainkohdan säätämiseen johtaneen hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, valituslupaa ei ole myönnettävä pelkästään ratkaisussa olevien virheellisyyksien perusteella (HE 106/1978 vp, s. 14).

Korkeimmalla oikeudella ei siten työryhmän enemmistön ehdottaman sääntelyn mukaan olisi velvollisuutta tutkia käräjäoikeuden päätöksen lopputuloksen oikeellisuutta. Korkeimmalla oikeudella ei myöskään olisi velvollisuutta myöntää valituslupaa, vaikka käräjäoikeuden päätöksen lopputulos valituslupahakemusta käsiteltäessä havaittaisiin virheelliseksi. Myöskään se seikka, että korkein oikeus voi poikkeuksellisissa tilanteissa harkintansa mukaan myöntää valitusluvan painavasta syystä, ei merkitse, että käräjäoikeuden päätökseen tyytymättömällä olisi oikeus saada asiansa tutkituksi muutoksenhakutuomioistuimessa. Työryhmän enemmistön ehdotus ei näistä syistä täytä todelliselle ja tehokkaalle muutoksenhakuoikeudelle asetettavia vaatimuksia.

Työryhmän enemmistö on perustellut kantaansa keskeisesti sillä, että perustuslakivaliokunta ei ole lausunnossaan PeVL 33/2012 vp pitänyt perustuslain 21 §:n vastaisena nyt ehdotetun kaltaista muutoksenhakujärjestelyä markkinaoikeuden immateriaalioikeudellisissa asioissa antamista ratkaisuksista. Luovuttamisasiat eroavat kuitenkin luonteeltaan immateriaalioikeudellisista asioista, sillä luovuttamisasiassa on kysymys yksilöä välittömästi koskevasta, hänen perusoikeuksiensa kannalta olennaisesta asiasta. Toisaalta perustuslakivaliokunta on mainitussa lausunnossaan painottanut sitä, että immateriaalioikeudellisia asioita koskevan ratkaisutoiminnan keskittämällä markkinaoikeuteen pyrittiin tuomioistuintoiminnan asiantuntemuksen turvaamiseen. Valiokunta katsoi asianosaisten oikeusturvan kannalta olevan merkitystä sillä, että alan erityisasiantuntemus pyrittiin esityksessä takaamaan muun muassa markkinaoikeuden ratkaisukokoonpanoja ja jäsenten kelpoisuusehtoja koskevalla sääntelyllä. Myös luovuttamisasiat on työryhmän mietinnön mukaan sinänsä tarkoitus keskittää Helsingin käräjäoikeuteen. Luovuttamisasioita koskien ei kuitenkaan ole säädetty mitään käräjäoikeuden asiantuntemusta turvaavia erityisjärjestelyjä ratkaisukokoonpanojen tai jäsenten kelpoisuusehtojen osalta. Tällaisia ei työryhmän mietinnössäkään ehdoteta säädettäväksi. Luovuttamisasian voisi siten yksin ratkaista kuka tahansa Helsingin käräjäoikeuden tuomari.

Edellä todetut eroavuudet sekä asioiden luonteessa että tuomioistuimen asiantuntemuksen turvaamista tarkoittavissa järjestelyissä ovat oikeusturvan kannalta merkittäviä. Perustuslakivaliokunnan mainitun lausunnon perusteella ei siksi voi tehdä sellaista johtopäätöstä, että työryhmän enemmistön luovuttamisasioiden osalta ehdottama muutoksenhakusääntely olisi sopusoinnussa perustuslain 21 §:n kanssa.

Työryhmän mietinnössä on käsitelty useita vaihtoehtoisia tapoja järjestää muutoksenhaku luovuttamisasioissa. Valinta näiden vaihtoehtojen välillä on perusteltua tehdä ottaen huomioon ennen kaikkea luovutettavaksi pyydetyn henkilön oikeusturva, mutta myös luovuttamismenettelyn kiireellisyys sekä tarve kohdentaa korkeimman oikeuden voimavarojen käyttö ensisijaisesti lainkäyttöä ohjaavien ennakkopäätösten antamiseen. Nämä näkökohdat huomioon ottaen puollan työryhmän enemmistön tavoin luopumista nykyisestä järjestelystä, jonka mukaan käräjäoikeuden päätökseen saa hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta ilman valituslupaa. Tämän oikeusturvaa selvästi heikentävän muutoksen vastapainoksi muutoksenhakusääntelyä on kuitenkin muutettava siten, että käräjäoikeuden päätökseen saa hakea muutosta hovioikeudelta. Luovuttamisasioissa noudatettaisiin siten normaalia oikeusastejärjestystä.

Ehdottamaani sääntelytapaa vastaan sinänsä puhuu luovuttamisasioiden kiireellisyys. EU-luovuttamislakiin ja pohjoismaiseen luovuttamislakiin on kuitenkin mahdollista ottaa käsittelyajoista eri oikeusasteissa sekä valitusajoista sellaiset säännökset, joiden avulla luovuttamismenettelyn kiireellisyys turvataan. Luovut-

tamismenettelyä voitaisiin lisäksi osaltaan nopeuttaa siirtymällä myös luovuttamisasioissa menettelyyn, jonka mukaan muutoksenhakemukseen annetaan vastaus vain muutoksenhakutuomioistuimen sitä pyytäessä. Tällöin vastausaikoja ei tarvitsisi laissa säännellä.

Pohjoismaisen luovuttamissopimuksen 14 artiklan 3 kappaleen mukaisen 30 päivän määräajan noudattaminen jokaisessa tapauksessa saattaa osoittautua vaikeaksi, jos siirrytään käsittelemään luovuttamisasioita kolmessa oikeusasteessa. Sopimuksesta laaditussa selitysmuistiossa on kuitenkin todettu sopimuksen 14 artiklassa mainittujen määräaikojen olevan suuntaa-antavia. Selitysmuistiossakin on todettu, että saattaa syntyä tilanteita, joissa artiklan 3 kappaleen mukaista määräaikaa ei voida noudattaa. Tästä on esimerkkinä mainittu tilanne, jossa päätökseen haetaan muutosta. Sopimuksen mukaisen 30 päivän määräajan suuntaa-antava luonne on todettu myös pohjoismaisen luovuttamislain säätämiseen johtaneessa hallituksen esityksessä (HE 51/2007 vp, s. 22) ja sen johdosta annetussa laki-valiokunnan mietinnössä (LaVM 8/2007 vp, s. 5).

Ruotsissa ja Norjassa on pohjoismaisen luovuttamissopimuksen mukaisissa asioissa nykyisin käytössä kaksiportainen muutoksenhakumahdollisuus. Työryhmän työssä ei ole tullut esiin, että Suomi olisi katsonut Ruotsin tai Norjan rikkooneen pohjoismaiseen luovuttamissopimukseen perustuvia velvoitteitaan.

Edellä mainitut näkökohdat huomioon ottaen katson, ettei myöskään pohjoismaisissa luovuttamisasioissa ole välttämätöntä eikä perusteltua tinkiä muutoksenhakuoikeuden turvaamisesta asioiden kiireellisyyden vuoksi.

Ehdottamani muutoksenhakujärjestely vähentäisi todennäköisesti luovuttamisasioita koskevia muutoksenhakemuksia ja niiden käsittelyyn tarvittavaa työpanosta korkeimmassa oikeudessa enemmän kuin työryhmän enemmistön ehdotus, jonka mukaan korkein oikeus olisi ainoa muutoksenhakuaste. Toisaalta ehdotus merkitsisi lisätyötä Helsingin hovioikeudelle. Ottaen huomioon luovuttamisasioiden suhteellisen vähäisen määrän ja ehdotukseni näiden asioiden ottamisesta jatkokäsittelylupajärjestelmän piiriin arvioin kuitenkin, että luovuttamisasiat voitaisiin hovioikeudessa käsitellä sen nykyisillä voimavaroilla.

Helsingissä 8 päivänä tammikuuta 2014

Tuomo Antila
Hovioikeudenneuvos
Helsingin hovioikeus

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Olemme eri mieltä työryhmän enemmistön kanssa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevien asioiden keskittämistä koskevista muutosehdotuksista. Yhdymme työryhmän enemmistön kantaan siinä, että erityisesti ehdotetun muutoksenhakujärjestyksen johdosta on oikeusturvan vuoksi tärkeää varmistua luovuttamisasioiden vahvasta asiantuntemuksesta ensimmäisessä oikeusasteessa. Olemme kuitenkin sitä mieltä, että koska luovuttamisasiat on jo nykyisin keskitetty neljään käräjäoikeuteen, ei olisi tarpeen keskittää niiden käsittelyä pelkästään Helsingin käräjäoikeuteen, kuten työryhmän enemmistö ehdottaa.

Kuten mietinnössä todetaan, perusteena nykyisellekin keskitetylle toimivaltajärjestelylle on ollut se, että on pyritty turvaamaan riittävä asiantuntemus harvalukuisten luovuttamisasioiden käsittelyssä. EU-luovuttamislaki on ollut voimassa 10 vuotta ja sen soveltamisesta on järjestetty koulutusta toimivaltaisten käräjäoikeuksien käräjätuomareille sekä syyttäjille. Vaikka luovuttamisasiota on ollut eniten Helsingin käräjäoikeudessa, niitä on kuitenkin esiintynyt kaikissa neljässä toimivaltaisessa käräjäoikeudessa, jolloin kaikille käräjäoikeuksille on ainakin jossain määrin kertynyt kokemusta luovuttamisasioiden käsittelystä. Toimivaltaisilla käräjäoikeuksilla on muutoinkin valmiudet käsitellä luovuttamisasiat laissa asetetuissa määrärajoissa sekä muun muassa asianmukaiset tulkkauspalvelut turvaten.

Luovuttamisasioiden lukumäärän merkitykseen erityisosaamisen ylläpitämisen kannalta voidaan vielä todeta, että toiseksi eniten luovuttamisasiota on viime vuosina esiintynyt Pirkanmaan käräjäoikeudessa. Ei siten voitane katsoa, että luovuttamisasioiden asiantuntemus ainakaan kyseisessä käräjäoikeudessa olisi tapausten vähäisen lukumäärän perusteella heikentynyt. Kaiken kaikkiaan luovuttamisasiat ovat lukumäärätietojen mukaan viime vuosina lisääntyneet ja tämä suuntaus saattaa ihmisten vapaan liikkuvuuden lisääntymisen seurauksena jatkua.

Luovuttamisasiossa lähtökohtana on, että luovutettavaksi pyydettyä henkilöä kuullaan henkilökohtaisesti. Lisäksi luovuttamiasia tulee voida käsitellä ja ratkaista puitepäätöksessä edellytetyissä, poikkeuksellisen lyhyissä määrärajoissa. Tämänkin vuoksi voimassaolevassa laissa on tuomioistuinten sijainnin osalta pyritty tasapainoiseen ratkaisuun, jossa luovuttamiasia voitaisiin järjestää suhteellisen lähellä luovutettavaksi pyydetyn kiinniottamis- tai tavoittamispaikkaa. Pitkien kuljetusmatkojen ja käsittelyn kiireellisyyden vuoksi luovuttamisasioiden keskittäminen Helsingin käräjäoikeuteen olisi ongelmallista. Lisäksi videoyhteyden käyttömahdollisuuksien laajentamiseen, joita sinällään mietinnössä todetun mukaisesti voidaan kannattaa, liittyy luovuttamisasiissa rajoitteita muun muassa henkilökohtaisen kuulemisen periaatteesta johtuen. Toimivan videoyhteyden järjestäminen ei myöskään välttämättä aina teknisten ongelmien vuoksi ole käytännössä mahdollista.

Pitkien kuljetusmatkojen johdosta ongelmia saattaisi aiheutua myös siitä, ettei myöskään luovuttamiasian käsittelyä edeltävää säilöönottamista, joka on käsiteltävä vangitsemiselle asetetuissa määrärajoissa, voitaisi työryhmän enemmistön ehdottamassa keskittämiskäytännössä käsitellä muualla kuin Helsingin käräjäoikeudessa. Samalla poistuisi

mahdollisuus järjestää säilöönottoasian käsittely videoyhteyden välityksellä. Muutoinkin voimassaoleva laki sallii joustavuutta ja mahdollistaa käsittelyn tarkoituksenmukaisuusharkinnan perusteella missä tahansa toimivaltaisista neljästä käräjäoikeudesta.

Toimivaltaratkaisujen tulee soveltua myös tilanteisiin, joissa vankeusrangaistusta suoritavaa Suomen kansalaista tai Suomessa pysyvästi asuvaa ulkomaalaista pyydetään luovutettavaksi rangaistuksen täytäntöönpanoa varten, mutta luovuttamisesta kieltäydytään sillä perusteella, että henkilö haluaa mieluummin suorittaa rangaistuksensa Suomessa. Jos kyseessä on Suomessa vankeusrangaistusta suorittava henkilö, luovuttamisasia tulisi voida käsitellä mahdollisimman lähellä sitä rangaistuslaitosta, jossa henkilö rangaistustaan suorittaa ja johon hänet myös käsittelyn jälkeen palautetaan. Vastaavanlainen tilanne on käsillä, jos Suomessa vankeusrangaistusta suorittavan henkilön luovuttamista lykätään, kunnes hän on vapautunut vankilasta. Siten esimerkiksi Pohjois-Savon käräjäoikeuden säilyminen toimivaltaisena tuomioistuimena mahdollistaisi käsittelyn järjestämisen suhteellisen lähellä sellaisen henkilön olinpaikkaa, joka suorittaa rangaistusta jossakin Itä-Suomessa sijaitsevassa rangaistuslaitoksessa.

Luovuttamisasioissa valitulla toimivaltaratkaisulla on merkitystä myös muuhun lainsäädäntöön ja sääntelyn johdonmukaisuuteen. Mietinnössä selostetun mukaisesti EU-luovuttamislain ja pohjoismaisen luovuttamislain mukainen ratkaisu päätöksenteon keskittämisestä neljälle käräjäoikeudelle ja niiden tuomipiireissä toimiville syyttäjille on valittu myös eräissä muissa EU:n vastavuoroista tunnustamista koskevien puitepäästöten täytäntöönpanolaeissa. Vaikka puitepäästöt koskevat erilaisia toimenpiteitä, muodostavat ne kuitenkin EU:n rikosoikeudellisen yhteistyön kokonaisuuden ja muun muassa kieltäytymisperusteet kaikissa instrumenteissa ovat samankaltaisia. Siten lainsoveltajan ja soveltamiskäytännön yhtenäisyyden kannalta olisi etua, jos eri instrumentteihin perustuva toimivalta olisi keskitetty samoille tuomioistuimille. Lisäksi, vaikka eri yhteistyömuodoista on säädetty omat menettelysäännökset, sellainenkaan tilanne ei kuitenkaan olisi täysin poissuljettua, että samassa rikosasiassa pyydetttäisiin esimerkiksi henkilön luovuttamista ja oikeusapu- tai jäädyttämistoimenpidettä. Tällöinkin olisi perusteltua, että toimivalta olisi samoilla tuomioistuimilla ja syyttäjillä.

Perusteena lainsäädännön muuttamiselle yleisesti tulee olla se, että muuttamiselle on selkeä tarve. Edellä olevin perustein ja koska nykyisessä toimivaltajärjestelyssä ei ole käytännössä havaittu erityisiä ongelmia, katsomme, että päätöksentekoa luovuttamisasioissa ei tulisi nykyistä enempää keskittää. Tapausten harvalukuisuuden vuoksi muutoksilla ei myöskään saavutettaisi kustannussäästöä luovuttamisasioita käsitteleville tuomioistuimille. Pikemminkin kuljetusmatkojen pitenemisen vuoksi luovuttamisasioiden käsittelykustannukset saattaisivat joissakin tapauksissa nousta, joskin tapausten harvalukuisuuden vuoksi kustannusvaikutukset olisivat oletettavasti vähäisiä.

Helsingissä 8 päivänä tammikuuta 2014

Katariina Jahkola

Outi Kempainen

Eriävä mielipide

Rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen

Olemme samaa mieltä hovioikeudenneuvos Antilan kanssa. Tämän lisäksi toteamme EU-luovuttamisasioiden sekä pohjoismaisten luovuttamisasioiden käsittelyjärjestyksen muuttamisesta seuraavan.

Työryhmän enemmistö perustelee muutoksenhaun rajoittamista käräjäoikeuden ratkaisusta korkeimpaan oikeuteen valituslupan taakse sillä, että tällä turvattaisiin paremmin korkeimman oikeuden rajalliset voimavarat. Tämän voimme hyvin ymmärtää ja hyväksyä, ja on nähdäksemme erittäin tärkeää, että korkein oikeus pystyy keskittymään tärkeimpään tehtäväänsä eli prejudiikaattien antamiseen.

Lisäksi enemmistö kuitenkin toteaa, että muutoksenhakuoikeuden rajoittamisen valituslupan taakse ei voida katsoa rajoittavan muutoksenhakuoikeutta siten kuin perustuslaissa ja mm. Euroopan ihmisoikeussopimuksessa sekä YK:n KP-sopimuksessa on määrätty. Olemme asiasta eri mieltä.

Olisi varsin poikkeuksellista, että Suomessa olisi olemassa järjestelmä, jossa yhdestä ainoasta toimivaltaisen viranomaisen – EU-luovuttamisasiossa käräjäoikeuden – tekemästä ratkaisusta ei olisi oikeutta valittaa muutoin kuin valituslupan kautta. Työryhmän enemmistön viittaamissa markkinaoikeudellisissa asioissa on usein jo olemassa viranomaisen päätös, josta valitetaan markkinaoikeuteen ilman valitusoikeuteen kohdistuvaa rajoitusta. *Tämän jälkeen tarvittava valituslupa korkeimpaan oikeuteen* ei merkitse lainkaan samanlaista muutoksenhakuoikeuteen puuttumista kuin mitä työryhmä nyt esittää. Lisäksi hovioikeudenneuvos Antilan toteamin tavoin luovuttamisasiossa on kyse täysin toisentyypisistä asioista kuin markkinaoikeuden käsittelyyn tulevilla asioilla.

Niin ikään enemmistön viittamassa laissa kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa (21/1987) on ennen hallinto-oikeuden lopullista ratkaisua jo olemassa viranomaisen eli oikeusministeriön päätös. Puuttumatta tuohon muutoksenhakurajoituksen mahdolliseen ongelmallisuuteen muutoin totean, että valitusoikeus viranomaisen päätökseen (hallinto)tuomioistuimeen ilman valituslupaa on tuossa laissa joka tapauksessa olemassa.

Huolimatta siitä, että luovuttamista koskevat asiat ovat – kuten enemmistö toteaa – menettelyllisiä ja merkitsevät lähtökohtaisesti ainoastaan sen kysymyksen ratkaisemista, luovutetaanko henkilö pidätysmääräyksen antaneeseen jäsenvaltioon syytetoimia tai rangaistuksen täytäntöönpanoa varten, ei kyse nähdäksemme kuitenkaan ole näin yksinkertaisesta asiasta. Vastaavalla tavalla turvapaikanhakijoiden osalta on määrätty ns. Dublin II-asetuksessa (Neu-

voston asetus (EY) N:o 343/2003), eli lähtökohtaisesti jäsenvaltio ei saa tutkia turvapaikkahakemuksen substanssia, mikäli hakija on jo toisessa jäsenvaltiossa hakenut turvapaikkaa. Tällöin hakija summaarisessa menettelyssä palauteaan ensimmäiseen turvapaikkahakemusjäsenvaltioon.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin ottanut kantaa mm. ratkaisussa M.S.S. V. Belgia ja Kreikka (valitus no 30696/09, suuren jaoston tuomio 21.1.2011) siihen, että vaikka jäsenvaltioiden välillä vallitseekin tiukka luottamus toistensa oikeusjärjestelmiin, ei tämä saa merkitä turvapaikanhakijan automaattista palauttamista arvioimatta lainkaan sen jäsenvaltion mahdollisia ongelmia, jonne turvapaikanhakijaa ollaan palauttamassa. Tämä on eräs peruste eriävälle mielipiteellemme.

On vaikea kuvitella, että lähtökohtaisesti prejudikaattiperusteella myönnettävän valituslupan takana oleva muutoksenhakuoikeus käräjäoikeuden päätökseen voisi olla riittävä turvaamaan asianmukaisen muutoksenhakuoikeuden EU- tai pohjoismaisessa luovuttamislaissa tarkoitetuissa tapauksissa. On muistettava, että korkein oikeus tapauksessa R2010/104 ja 105 pohti Liettuan oikeusjärjestelmän ongelmia ennakkoratkaisupyynnössään EU-tuomioistuimelle. Tuossa tapauksessahan ratkaisun antaminen lopulta raukesi, koska Liettuan viranomaiset peruuttivat luovutuspyynnön. Huolimatta siitä, että kyseisessä tapauksessa valituslupa hyvinkin olisi voitu myöntää, mikäli sellaista olisi tarvittu, on epävarmuus tästä olemassa, koska valituslupa *voidaan* myöntää, jos siihen on olemassa laissa säädetyt perusteet. Sen myöntämiseen ei ole velvollisuutta, kuten hovioikeudenneuvos Antila myös eriävässä mielipiteessään toteaa. Lisäksi kielteistä valituslupapäätöstä ei lainkaan tarvitse perustella, mikä tekee kysymyksestä entistäkin ongelmallisemman.

Emme käy tässä läpi kaikkea sitä arvostelua, mitä EU-luovuttamisasioiden osalta kansainvälisesti on esitetty¹, mutta toteamme, että eurooppalaiseen pädätysmääräykseen on kohdistettu varsin vakavaa kritiikkiä. Muutoksenhakuoikeuden rajoittaminen tällaisessa tilanteessa on kaikkea muuta kuin suotavaa.

Toinen, edellistä kohtaa täydentävä, seikka koskee nimenomaan muutoksenhakuoikeuden todellista luonnetta. Huolimatta siitä, että luovuttamisessa ei ole kysymys rikosasiasta siten kuin rikosasia perinteisesti mielletään, on siinä kuitenkin vahvoja elementtejä rikosasiasta. Rikosasiaan liittyvän valitusoikeuden rajoittamisen osalta Norjan korkein oikeus yhtyi 19.12.2008 antamaansa ratkaisussa HR-2008-02177-S, (sak nr. 2008/1398) YK:n ihmisoikeuskomitean ns. Ravintoloitsija-asiassa (Communication No. 1542/2007, CCPR/C/93/D/1542/2007, 17.7.2008) tekemiin kannanottoihin. Mainitussa tapauksessa ihmisoikeuskomitea oli katsonut, että Norja oli rikkonut KP-sopimuksessa asetettuja velvoitteita, koska lagmansretten ei ollut perustellut

¹ Ks. tältä osin esim. Fair Trials Internationalin ja AIRE Centren – vain muutamia kansainvälisesti tunnustettujen järjestöjen – sivuilta löytyvää materiaalia (<http://www.fairtrials.org/> ja (<http://www.airecentre.org/>).

rikosasian valitusta koskevaa päätöstään olla ottamatta valitusta enempään tutkintaan, vaan oli ainoastaan todennut olevan "klart at anken ikke ville føre frem" ("selvää, ettei valitus voi menestyä"). Lagmansrettenin ratkaisua voidaan verrata Suomessa aiemmin voimassa olleeseen seulontajärjestelmään hovioikeudessa ja asiallisesti myös korkeimman oikeuden valituslupajärjestelmään.

Huolimatta siis siitä, että luovuttamisasiassa ei ratkaista henkilön syyllisyyttä rikokseen eikä esim. YK:n KP-sopimuksen edellä mainittu artikla sellaisenaan ole luovuttamiseen sovellettavissa, on luovuttamisessa kuitenkin usein kysymys ankaralla tavalla yksilön perusoikeuksiin vaikuttavasta päätöksestä ja kyse on vahvasti rikosoikeudelliseen ratkaisuun verrannollisesta ratkaisusta. Emme voi tämän vuoksi kannattaa EU- ja pohjoismaisessa luovuttamislaissa tarkoitetuissa asioissa valitusoikeuden rajoittamista käräjäoikeuden ratkaisusta korkeimpaan oikeuteen valituslupan taakse.

Olemme myös huolestuneita siitä, että lainsäädännössä lähtökohtaisesti tyydyttäisiin siihen vähimmäistasoon, jota kansainväliset sopimukset meiltä edellyttävät. Nähdäksemme perustuslain tulisi ennemminkin tarjota parempaa perusoikeuksien suojaa kuin mitä meiltä kansainvälisissä instrumenteissa välttämättä edellytetään.

Näillä ja muutoin hovioikeudenneuvos Antilan mainitsemilla perusteilla olemme kunnioittavasti eri mieltä enemmistön kanssa siltä osin, kun se koskee muutoksenhakua EU- ja pohjoismaisissa luovuttamisasioissa. Nämä asiat tulisi tulevaisuudessa käsitellä hovioikeudenneuvos Antilan esittämällä tavalla. Siitä, tarvitaanko muutoksenhakuun käräjäoikeudesta hovioikeuteen jatkokäsittelylupa vai ei, ei tarvitsisi mielestämme tässä yhteydessä säätää, vaan tämä kysymys voitaisiin arvioida jatkokäsittelylupajärjestelmän laajentamista koskevan uudistushankkeen yhteydessä.

Eräät kansainväliset perheoikeudelliset asiat

Olemme eri mieltä työryhmän enemmistön kanssa siitä, miten oikeudenkäynti lasten palauttamista koskevilla asioilla tulisi järjestää.

Ensisijaisesti ns. lapsikaappausten käsittely pitäisi säilyttää ennallaan, eli hakemukset käsitelisi ensimmäisenä asteena Helsingin hovioikeus, jonka päätöksestä olisi suora valitusoikeus korkeimpaan oikeuteen.

Korkeimman oikeuden toimivaltaista kokoonpanoa voitaisiin kuitenkin muuttaa niin, että valitukset palauttamisasiossa voitaisiin käsitellä kahden tai kolmen jäsenen jaostossa, jota menettelyä harkittiin yhtenä vaihtoehtona valituksiin luovuttamisasioissa. Nykyjärjestelmä siis säilytettäisiin ennallaan muuten, mutta käsittelyjärjestystä muutettaisiin korkeimmassa oikeudessa si-

ten, että palauttamisasioiden käsittelyyn ei vaadittaisi viisijäsenistä kokoonpanoa.

Perusteita muuttaa erinomaisesti toimivaa järjestelmää ei ole esitetty. Muutos normaaliin, kolmiportaiseen oikeusastejärjestykseen myös välttämättä pidentäisi oikeudenkäynnin kestoa.

Valitus korkeimpaan oikeuteen, mikäli asian käsittelisi edelleen ensi asteena hovioikeus, ei saisi edellyttää lupaa, kuten yhtenä vaihtoehtona on myös harkittu. Vastaavilla perusteluilla kuin Tuomo Antilan eriävässä mielipiteessä muutoksenhaun järjestämisestä rikoksen johdosta tapahtuvan luovuttamisen osalta katsotaan – johon mielipiteeseen allekirjoittaneet yhtyvät – ei valitusluvan kautta tapahtuva muutoksenhaku korkeimpaan oikeuteen ole riittävä oikeusturvan tae yhden valitusasteen järjestelmässä.

Lapsen palauttaminen on lapsen ja hänen vanhempiensa kannalta huomattavan merkityksellinen asia, joten ensimmäisen asteen ratkaisun oikeellisuus on tosiasiallisesti voitava tutkia. Mikäli siis asian käsittely siirrettäisiin käräjäoikeustasolle, ja valitus ensi asteena hovioikeudelle, tulisi tämä valitusmenettely jättää jatkokäsittelyluvan ulkopuolelle.

Kaiken kaikkiaan on todettava, että keskustelluista vaihtoehdoista enemmistön nyt valitsema ratkaisu on muutoin selvästi parempi kuin muut harkitut vaihtoehdot lukuun ottamatta siis nykyjärjestelmän säilyttämistä..

Haagin lapsikaappaus sopimuksen yhtenä päätavoitteena on turvata lapsen nopea palauttaminen. Palauttamishakemuksen käsittelymenettely on Haagin sopimuksen nojalla tarkoitettu yksinkertaiseksi ja nopeaksi menettelyksi, jonka tarkoituksena on ainoastaan ratkaista, määrätäänkö lapsi palautettavaksi omaan asuinpaikkavaltioonsa. Palautuksen tarvetta harkittaessa ei tule ratkaistavaksi se seikka, miten lapsen huolto on lapsen edun mukaisesti järjestettävä. Sen vuoksi oikeudenkäynnissä ei tule ottaa kantaa siihen, miten lapsen huolto tulisi järjestää ja mitä lapsen huollosta ehkä muussa yhteydessä tullaan määräämään. Menettelyssä tulee siten erityisesti välttää palauttamisasiain muodostumista täystutkintaiseksi prosessiksi huoltoasiassa tai sitä silmälläpitäen.

Asian keskittämistä yhteen tuomioistuimeen pidettiin Haagin sopimuksen astuessa Suomessa voimaan perusteltuna niiden suhteellisen vähäisen määrän ja erityisen luonteen vuoksi, ja ensiasteeksi valittiin Helsingin hovioikeus. Hovioikeudelle, jossa asiat on edelleen tuomioistuimen sisäisesti keskitetty, on ajan kuluessa muotoutunut erityinen kokemus ja asiantuntemus näissä asioissa. Hovioikeus on myös sisäistänyt konvention tarkoituksen. Asiamäärä on edelleen vähäinen.

Lapsen palauttamisasiaa ei ehkä sinänsä ole aihetta pitää oikeudellisesti erityisen vaativana, mutta siinä tarvitaan erityisosaamista, joka voidaan saavuttaa ja ylläpitää vain käytännön työssä. Tämä vahva asiantuntemus ei ole saavutettavissa hetkessä.

Enemmistön ehdottama normaali oikeusastejärjestys ei turvaa osapuolten, erityisesti lapsen, oikeusturvaa riittävästi. Vähintäänkin tulisi perusteluissa voimakkaammin erityisesti kehottaa käsittelemään asiat ainakin aluksi ensisijaisesti kolmen tuomarin kokoonpanossa. Samoin tulisi laintasoisesti varmistaa, ettei lapsikaappausasioita annettaisi yksin käräjännotaarin, ei myöskään kärjäviskaalin, ratkaistavaksi. Tunnettua on, ettei riita-asioita kärjäoikeudessa juurikaan istuta kolmen tuomarin kokoonpanossa. Kokoonpanon ja osapuolten aikataulujen yhteensovittaminen saattaa myös suullisen käsittelyn järjestämisessä aiheuttaa ylimääräistä viivettä. Hovioikeudessa on tähän vakiintunut kulttuuri, jossa erityinen kiire on sisäistetty.

Kärjäoikeusmenettely muuttunee suurelta osin suulliseksi: Hovioikeus ei yleensä ole toimittanut pääkäsittelyä, jos pääkäsittelyn toimittaminen on selvästi tarpeetonta. Hakemusasioiden käsittelyä koskevan oikeudenkäymiskaa-ren 8 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan riitainen hakemusasia on käsiteltävä hakemusasian istunnossa mm. jos asianosainen sitä vaatii. Käytännössä lähes jokainen asiaan osallinen ("vastaaja") on nyky-menettelyssä vaatinut suullista käsittelyä ilmoittaen istunnossa vastaanotettavaksi todisteluksi lähes yksinomaan huoltoriitaan liittyvää todistelua.

Kolmiportainen järjestelmä pidentäisi välttämättä prosessia. Lisäpidentymistä aiheuttaisivat lisääntyvät suulliset käsittelyt aikataulutushankalaiseen. Helsingin kärjäoikeus on perheasioidenkin osalta pahasti ruuhkautunut, joten sen ymmärtäminen, että palautusasia olisi saatava mahtumaan aikatauluun huomattavasti nopeammin kuin sinänsä kiireellinen lapsen huoltoasia, voisi olla vaikeaa sekä kärjäoikeudelle että vastaajan asiamiehelle. Asioihin kuitenkin liittyy ehdoton kiireellisyysvaatimus. Käsittelyn joutuisuus on lapsen edun kannalta erityisen tärkeää.

Ensiasteen palautusratkaisu on pantavissa heti täytäntöön, vaikka se ei ole saanut lainvoimaa. Täytäntöönpano on useimmiten sujunut nopeasti, ellei täytäntöönpanoa ole keskeytetty. Nimenomaan näissä keskeytystapauksissa oikeudenkäynnin kesto tulee kolmiportaisessa järjestelmässä pitenemään huomattavasti. Oletettavaa on, että ns. kaappaajavanhempi tulee käyttämään kaikki keinot saadakseen muutoksen palautusratkaisuun.

Huomioitava on myös se voimakas arvovaltavaikutus, mikä on hovioikeusratkaisulla kärjäoikeuden ratkaisuun verrattuna.

Riippumatta siitä, mikä on ensiasteen tuomioistuin palauttamisasiossa, kannatamme ehdotusta täytäntöönpanomenettelyn yksinkertaistamisesta. Nykyi-

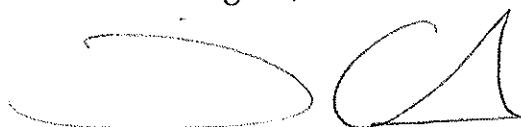
sellään käräjäoikeuden antama täytäntöönpanomääräys, tosiasiasa asiaa mitenkään tutkimatta, on ollut täysin tarpeeton välivaihe, jossa käräjäoikeus on toiminut ikään kuin kumileimasimena.

Kiinnitämme vielä huomiota ehdotettuun muutoksenhakumenettelyyn vieraassa valtiossa annetun päätöksen tunnustamista ja täytäntöönpanoa tai lapsen palauttamista koskevassa asiassa. Säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että valitusaike näistä päätöksistä olisi aina 14 päivää. Käräjäoikeuden päätökseen tulisi ilmoittaa tyytymättömyyttä, mikäli siitä aiottaisiin valittaa. Katsomme, että vaatimus tyytymättömyyden ilmoittamisesta on tarpeeton. Jos lapsi määrätään palautettavaksi, on käytännössä nykyisessäkin järjestelmässä jutun hävinnyt osapuoli hakenut täytäntöönpanon keskeyttämistä ja samalla valittanut muutamassa päivässä ratkaisun antamisesta. Muissa tapauksissa lienee epäolennaista, selviääkö ratkaisun lainvoimaisuus seitsemän vai 14 päivän kuluessa ratkaisun antamisesta.

Enemmistön ehdottamalla kolmiportaisella menettelyllä ei saavutettane säästöä. Juttujen määrä on niin vähäinen ja jutut keskenään erilaisia, ettei kustannusten arvioiminen ole edes mahdollista. Kun jutut käräjäoikeudessa tulisi käsitellä kolmen tuomarin kokoonpanossa, kun suullisten käsittelyjen määrä lisääntyisi, ja kun asioissa, joissa valitetaan, valitettaisiin kahteen asteeseen, tulee kokonaiskustannusten määrä oletettavasti kasvamaan nykyisestä.

Ehdottamamme nykytilan säilyttäminen siten, että korkeimman oikeuden kokoonpanoa muutettaisiin, taas vähentäisi kustannuksia jossain määrin.

Helsingissä, 13. tammikuuta 2014

Jussi Sarvikivi
asianajaja
Helsinki

Hilka Salmenkylä
asianajaja
Helsinki

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-349-8 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.om.fi